ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXIV (LVIII) ■ Nr. 8 (506) ■ August 2024 ■ 5 lei ■

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Floarea-soarelui - VINCENT VAN GOGH

Vara prozatorilor

RADU ALDULESCU, DAN PERȘA, PETRE BARBU, OCTAVIAN SOVIANY

p. 15-18

Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu” 2024

La mijlocul lunii iunie s-a desfăşurat în Botoşani - locul unde a fost botezat poetul genial, a XXXIII-a ediţia de acordare a *Premiului Naţional de Poezie „Mihai Eminescu”*(2024). Organizarea şi sponsorizarea au fost asigurate de primăria municipiului Botoşani (primar: Cosmin Ionuţ Andrei), în colaborare cu Fundaţia Culturală „Hyperion” (preşedinte: poetul şi prozatorul Gellu Dorian) şi Uniunea Scriitorilor din România, reprezentată în cadrul juriului, iar la festivitate, prin preşedintele interimar Varujan Vosganian. Juriul a fost alcătuit din Mihai Zamfir – preşedinte, Vasile Spiridon, Nicolae Oprea, Vitalie Ciobanu, Ioan Holban, Irina Petraş, Daniel Cristea-Enache (în ordinea vechimii în juriu şi a prezenţei la festivitate). Dintre cei 32 de laureaţi ai Premiului Naţional au fost prezenţi la festivitate doar Ion Mureşan, Ovidiu Genaru, Adrian Popescu şi Ion Pop.

Zilele bogate în manifestări culturale dedicate lui Mihai Eminescu, moderate impecabil de Gellu Dorian şi Nicolae Corlat, au debutat cu un colocviu inedit „Eminescu – jurnalist” susţinut la Centrul Cultural „Raluca Iuraşcu” din Vorona – lângă fostul conac al mamei poetului, Raluca, fiica stolnicului Vasile Iuraşcu, soţia căminarului Gheorghe Eminovici. Aici i-a fost decernat poetului şi eseistului *Cassian Maria Spiridon*, la prima ediţie, *Premiul Naţional pentru jurnalism*, înmânat de preşedintele juriului, criticul şi istoricul literar Theodor Codreanu. Ziua de vârf a manifestărilor – 15 iunie, când trecea în nefiinţă, cu 135 de ani în urmă, „Luceafărul” poeziei române - a început în sala de şedinţe a Consiliului Local Botoşani cu aprobarea titlului de Cetăţean de Onoare al municipiului pentru laureat (fără ca numele să-i fie divulgat); urmată prin depuneri de coroane la statuia poetului realizată de Oscar Han. Ceremonialul a fost încheiat cu un *Te deum* la Biserica *Uspenia* unde a fost botezat Eminescu în 1850. Biserica *Adormirii Maicii Domnului* (în traducere) datează din 1552, fiind ctitorită de Elena, soţia voievodului Petru Rareş.

Ziua de vârf a manifestărilor – 15 iunie, când trecea în nefiinţă, cu 135 de ani în urmă, „Luceafărul” poeziei române - a început în sala de şedinţe a Consiliului Local Botoşani cu aprobarea titlului de Cetăţean de Onoare al municipiului pentru laureat (fără ca numele să-i fie divulgat); urmată prin depuneri de coroane la statuia poetului realizată de Oscar Han.

După amiază, în sala de spectacole a Casei de Cultură a Sindicatelor, s-a desfăşurat, cu tot fastul, Gala de decernare a Premiului Naţional, urmată de un spectacol de jazz susţinut de pianistul Mircea Tiberian din Bucureşti şi cântăreaţa basarabeancă Nadia Trohin. Au participat activ, implicaţi în evenimente, numeroşi invitaţi din întreaga ţară (pe lângă cei numiţi în alte contexte): Adrian şi Angela Popescu, Radu Florescu, Valentin Talpalaru, Leo Butnaru, Ecaterina P. Botoncea, Lina Codreanu, Vasile Tudor, Mircea Platon, Daniela Şontică, Constantin Iftime, Nicolae Tzone, Daniil Iftime, Mircea A. Diaconu, Cristina Şoptelea, Paul Gorban, Dan Bogdan Hanu ş.m.a. De remarcat prezenţa dinamică pe scena Galei a preşedintelui interimar al Uniunii Scriitorilor din România, Varujan Vosganian, pregătindu-se de alegeri; câştigate detaşat în luna următoare.

Poeţii desemnaţi prin sondajul organizatorilor, provin, majoritatea, din generaţia optzecistă. După ce în ultimii ani Premiul naţional a fost dobândit de poeţi din Transilvania, juriul din 15 iunie 2024 (pentru anul 2023) a înclinat balanţa succesului spre poetul ieşean *Lucian Vasiliu* (nominalizat pentru a opta oară), selectat dintre cei nouă nominalizaţi, câţiva dintre ei neobţinând nici un vot. **(N.O.)**

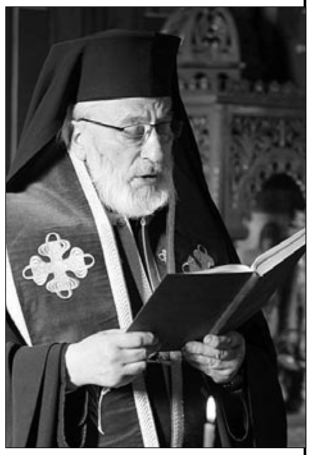
Foto: ECATERINA BOTONCEA

actualitate

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Viața ca un iad, viața ca un Rai

Cel mai adesea, când ne apucă valurile ispitelor și păcatelor, încercăm să facem întuneric în jurul nostru pentru a nu fi văzuți de oameni și credem, în ignoranța noastră, că putem să ne ascundem și de ochii lui Dumnezeu.

Totdeauna m-a bucurat nespus de mult să întâlnesc făpturi ale lui Dumnezeu care să-mi inspire bucurie și ne-temere. Simt că Duhul Sfânt lucrează în ei și că răspândesc în jurul lor putere și bucurie mângâietoare.

Iisus Hristos a surpat pentru totdeauna zidul care ne despărțea de Dumnezeu Tatăl. El caută în sufletele noastre pierdute, primește pe fiii rătăciți, iartă pe Mariile Magdalene, alungă duhurile necurate, înmulțește pâinile în pustie, își dă, în mod suprem, Trupul și Sângele Său, ca hrană.

Dacă realizăm în inima noastră, în mintea noastră, în sufletul nostru, în toată viața noastră, înăuntrul nostru, loc de cinste pentru aproapele nostru, dacă îi vom face pe cei din jurul nostru să se bucure în împărăția dinăuntrul nostru, toți cei pe care i-am cunoscut, toți prietenii și mai ales toți vrăjmașii pe care i-am avut, atunci putem spune că ne vom vedea și în Împărăția lui Dumnezeu.

Lupta noastră se impune a fi plină de stăruință, pentru a ajunge la biruința care ne aduce acea bucurie care nu se va lua de la noi.

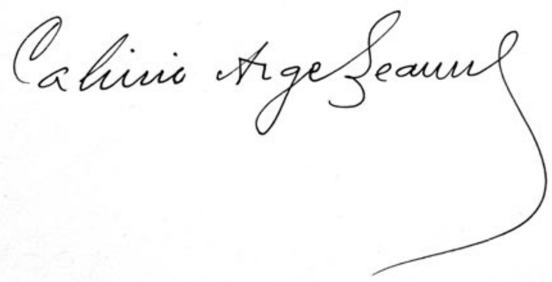
Noi toți am fost născuți și crescuți prin puterea Duhului Sfânt. Omenirea întreagă, de-a lungul și de-a latul timpului, este opera Duhului Sfânt, Dătător de viață!

La Dumnezeu nu merge cu păcăleală. Auzim spunându-se: Viața este un iad! Așa este când lipsește iubirea, răbdarea, îngăduința, iertarea, respectul, curățenia pe dinăuntru și pe dinafară! Viața este o bucurie, este un Rai!, mai auzi pe ici, pe colea. Da, este un Rai, dacă suntem ca ghiocelul de primăvară, ca floarea din glastră, ca mielul blând și curat, ca îngerul păzitor al celor din jurul nostru!

Știm cu toții, de altfel, că atunci când aprindem mai multe lumânări într-o cameră întunecată, se face mai multă lumină, și precum când se adună mai mulți cărbuni la un loc, mai multă căldură și putere au, așa și credința celor mai mulți este ascultată și are mare trecere în fața lui Dumnezeu.

Sunt unii care n-au ajuns nici la nivelul demonilor, pentru a mărturisi pe Iisus ca Fiu al lui Dumnezeu.

Pentru a ne putea lipi de Dumnezeul Iubirii trebuie să ne lepădăm de noi înșine!

Gheorghe Grigurcu

„Grijile inconștiente”

■ Înaintând în vârstă ești tot mai dispus a contempla în loc de-a exprima, a-ți aminti în loc de a reține ceva nou, a trăi într-un timp așa-zicând vacant în loc de a-l umple cu ceea ce ți-ai fi putut propune odinioară. În fapt a te desprinde de lume cu senzația că te desprinzi de tine însuți.

■ Stânjenitoarea dilemă indusă de constatarea unor slăbiciuni ale unui Celălalt de care îți dai seama că le ai și tu. Nu-l poți aproba, nici contesta. Ești dispus în schimb a te deplora pe tine însuți.

■ Dubla față a inspirației. Uneori producerea ca în transă a unui text, alteori recitirea luminoasă a unui text al tău mai vechi, ca și cum ar fi al unui Celălalt, de care abia iei cunoștință.

■ „Opera lui Aristofan este bântuită de coruri și lucrul cel mai seducător aici rămâne faptul că ele se prezintă cu predilecție formate din animale. Ele sunt animale și oameni în același timp, viespi, păsări, *apar* ca atare, vorbind însă ca oamenii. Astfel ele îți prezintă cele mai vechi metamorfoze, în fapt metamorfoza însăși. Comedia încă n-a fost redusă la dimensiunile ei pur umane, vremea plictisului și a lipsei de idei încă n-a început” (Elias Canetti).

■ Imagini ale memoriei boțite, terfelite asemenea unor haine purtate prea multă vreme. În destule momente n-ai la îndemână altele.

■ A.E.: „Cuvintele porno într-un text poetic, asemenea unor flatulențe în cursul unui discurs ale celui ce-l rostește. Cum a pățit-o, regretabil, din pricina vârstei, președintele Biden”.

■ Amiază de ianuarie. Gerul atârnă de cerul senin cum o perdea transparentă, dar care, atingându-ne obrajii, devine aspră ca șmirghelul.

■ Poet sufocat de entuziasmul poeziei, poet sufocat de propriu său entuziasm.

■ „Mintea e ca un om beat călare, îl îndrepți dintr-o parte, cade în cealaltă” (Martin Luther).

■ Cerul tânăr al dimineții de azi, după mai multe zile ploioase, aidoma unei virginități ce se reconstituie.

■ „Oamenii, care gândesc cu trupul lor, trăiesc în interiorul a ceva foarte curios și aproape inexprimabil, dar a cărui evidență e bătătoare la ochi: îi zicem prezent. (…) Prezentul se schimbă în fiecare clipă fără să înceteze de a fi ceea ce este. Iar noi suntem prizonierii lui. Trecătoare, nesigură, îngrozitor de scurtă, strivită între un viitor care vine peste ea și un trecut care o consumă, viața noastră se derulează continuu într-un prezent etern – sau aproape etern – mereu pe punctul de a se stinge, mereu renăscând” (Jean d' Ormesson).

■ Uneori miracolul se întâmplă într-adevăr, deși nu așa cum ai crezut, spre a-ți confirma simțământul misterului său.

■ Amâi unele lucruri până îți dai seama că au devenit inutile. Le compromite oare amânarea ca o stihie tăcută? Nici nu te poți întrista prea tare.

■ Furtună. Văzduhul frământându-se, zbătându-se, suflând, gemând animalic. Fraternitatea ocultă a regnurilor.

■ „A citi această carte și a o înțelege e ca și cum ai învăța o limbă străină” (dintr-un film).

■ „Cele mai mari greutăți sunt întâlnite acolo unde nu le căutăm” (Goethe). Adică dificultățile spontane, spre deosebire de cele elaborate de noi înșine, egotice.

■ Iubirea falsă de câte ori întâlnită, o ură falsă, neverosimilă.

■ „E mai ușor să fii un erou decât un gentleman” (Luigi Pirandello).

■ „Americanii nu sunt realiști. Descoperit aceasta văzând un film american care reia un vechi film franțuzesc. Ceea ce era la francezi o *atmosferă adevărată*, la americani este decor reconstituit. Realismul lor 1920-40 cu care se mândreau era un romantism caracteristic imperativului: să *trăim realitatea*. Ideea că totul e realism (Dos Passos). Poziție non-tragică, dar voluntaristă. Tragedia este violent dezacord cu realitatea; voluntarismul înseamnă să-ți faci din asta un refugiu, o fugă din fața adevăratei realități” (Cesare Pavese).

■ Dorința (mai nou atât de frecventă) a câte unui poet modest de-a apărea într-o ediție plurilingvă, ca și cum ar vrea să se înfățișeze în public într-un veșmânt purtând marca unei firme celebre, conform căreia să fie bine cotat.

■ O boală moderată putând aduce un binevenit armistițiu cu lumea. Concentrându-te asupra ei, nu resimți o eliberare?

■ „Lacrimile nu pot astâmpăra setea, suspinele nu pot astâmpăra foamea” (proverb arab).

■ Senectute. Moartea concurată nu atât de viață, cât de epuizare. O epuizare atotputernică ce stinge cu nepăsare atât spaima cât și demnitatea morții.

■ Nu o dată un autor care ajunge a ocupa o *funcție* devine spontan supărat pe subsemnatul. Care să fie pricina? A.E.: „Ghici ciupercă ce-i.”

■ Scriptor. Imitația purificându-se prin iubire?

■ „Ca să fiu sincer, una din principalele intenții care mă stârneau când mă apucam în acești ani de lucru la **Jurnal** n-a fost atinsă. Acum o văd limpede și acest fapt mă mâhnește... N-am reușit să înfățișez cum s-ar fi cuvenit trecerea mea de la inferioritate la superioritate, de la Gombrowicz neînsemnatul la Gombrowicz cel însemnat. Nici sensul spiritual al acestei probleme, nici sensul ei personal și jenant, nici sensul social (modificarea poziției mele printre oameni) n-au fost tratate cum se cuvine. (…) Mijloacele de expresie cele mai uzate au biruit. Paginile din **Jurnalul** meu care vin în atingere cu această strună sunt lipsite de energie, îndrăzneală și ingeniozitate” (Gombrowicz).

■ Scriptor. Pornește de la o caricatură spre a ajunge la imaginea reală pe care o poate conține aceasta.

■ Cauți și ceea ce nu s-ar putea găsi în ceea ce cauți, aidoma unui acrobat de circ care, în excentritățile exercițiilor sale, încearcă a înfățișa așa-zicând firescul echilibrului lor.

■ Scriptor. Prea obosit pentru a merge mai departe, dar totodată prea obosit pentru a te opri.

■ „Nu cred niciodată în viitor. Vine atât de repede” (Einstein).

■ Curioasă „ființă a neființei” tăcerea, în același timp inexpugnabilă și atât de fragilă.

■ „Multă vreme s-a vorbit despre extratereștrii de pe Marte, așa-numiții marțieni, omuleții verzi. Mai nou, cercetători din Statele Unite au emis ipoteza că în atmosfera de pe Venus, cealaltă planetă din «vecinătatea» Pământului, ar putea exista forme de viață. Cu alte cuvinte, marțienii sunt pe cale de a fi înlocuiți de venusiene. În zilele noastre, nici nu e de mirare” (*Dilema veche*, 2024).

■ Grijile inconștiente ale luminii și umbrei, ale apei, ale vântului înconjurând cu un aer parental propriile noastre griji inconștiente.

■ Atitudini. X crede că se poate apăra elogiindu-l pe Y. Z crede că se poate apăra contestându-l pe Y. Cei doi au relații de amiciție.

■ Întâlnesc pe stradă un individ înalt, slab, cu barbă neagră, pălărie neagră, haină neagră, ciorapi negri și cu o fustă scurtă în culori vii, mișcându-se cu o pare-se programată dezinvoltură. A.E., care se află alături de mine: „N-aș spune că e un șmecher, nici că e un șmecher și jumătate, mai curând că e un șmecher și trei sferturi”.

■ „Cumpărătorii de cărți sunt mai degrabă atrași de numele mari, asta caută cel mai adesea în colecția «Biblioteca Polirom»: autori de prestigiu. Și am publicat destui, de la Borges și Camus până la Saramango și Steinbeck, de la Fowles și Murakami, până la Pamuk și Franzen. Doar că la o piață așa de mică, și numărul cititorilor constanți e foarte redus, undeva la un milion. Ceea ce la o populație de 20 de milioane locuitori e aproape tragic. (…) Și pandemia, și războiul din Ucraina și-au lăsat amprenta. Prețul hârtiei a crescut cu 70%, facturile au crescut și ele, precum și costul vieții fiecărui om în parte, care a ajuns să se gândească de două ori dacă să mai ia o carte. Un roman de 500 de pagini e 60 de roni, adică exact două pachete de țigări, dar veniturile populației sunt foarte modeste. (…) Și vom ajunge să avem o societate ai cărei membri nu citesc nici măcar o carte pe an” (Dan Croitoru, director editorial al Edituri Polirom).

■ Senectute. Salvează ce poți din calea dezastrului apropiat, fie și lucrurile mărunte aflate în odaia ta, cu iluzia că te salvezi pe tine însuți.

■ Senectute. Dezamăgiri crude de odinioară revenind în memorie precum crâmpeie ale unei melodii vechi.

■ Un întuneric arzător aidoma unei torțe.

■ Sufletul aflat în trup, dar adesea și trupul aflat în suflet.

■ Ghepardul, cel mai iute animal, capabil a atinge o viteză de 120 de km. pe oră.

■ „Atlantis the Royal este un hotel de lux din Dubai, Emiratele Arabe Unite, unde doar cei mai bogați oameni din lume își permit să se cazeze. O noapte în apartamentul Royal Mansion, aflat la etajele 18 și 19 ale clădirii, pornește de la 100.000 de euro. Hotelul de 43 de etaje, aflat pe insula artificială Palm Jumeirah, a fost deschis în 2023. Inaugurarea sa a fost marcată de un concert susținut de celebra cântăreața americană Beyoncé și o petrecere fastuoasă, unde au fost invitate celebrități din toată lumea, printre care Kendal Jenner, Robel Wilson și Ellen Pompeo” (*Click*, 2024).

■ Visul e „locul unde nu s-a întâmplat nimic”, provincie iremediabilă și totuși palpitantă a spiritului.

■ „Există lucruri care, aduse la lumină, pier sau își pierd valoarea, în timp ce, câtă vreme rămân ascunse sau sunt trecute cu vederea, ajung la plenitudine”(Ortega y Gasset).

■ Senectute. Simplifici „lupta vieții”. Dacă o armă nu se mai îndreaptă spre tine, tu te pui în fața armei. O ultimă bravură.

■ „În artă nu există (cel puțin în sensul științific), inițiator, precursor. Totul este în individ, fiecare individ reîncepe, pe seama lui, încercarea artistică sau literară, și operele predecesorilor săi nu constituie, ca în știință, un adevăr dobândit, de care profită cel care urmează. În zilele noastre, un scriitor de geniu are totul de făcut. Nu e cu mult mai avansat decât Homer” (Proust).

■ Senectute. Clipele scrisului nu te mai satisfac din pricina celor ale vieții în așteptare, clipele vieții nu te mai satisfac din pricina celor ale scrisului în așteptare la rândul lor. Mutuala lor condiție sacrificială.

■ Creație. Forme, nu iluzii. Iluzii care devin Forme.

■ „Dacă vei deprinde uitarea de sine, Dumnezeu nu va pregeta să-și amintească divin de tine” (Monseniorul Vladimir Ghika).

■ O existență monotonă înspăimântă frecvent, putând duce la acte disperate. La fel o formulă de creație resimțită drept monotonă care determină apariția reacțiilor abrupte, radicale, a unor experiențe ce pot simula sinuciderea unor arte (vezi Georges Bataille).

■ Scriptor. Un singur cuvânt nimerit la locul nimerit te poate ilumina aidoma Logosului divin.

■ Se teme de păcat. Teama păcatului e deja o valență a izbăvirii.

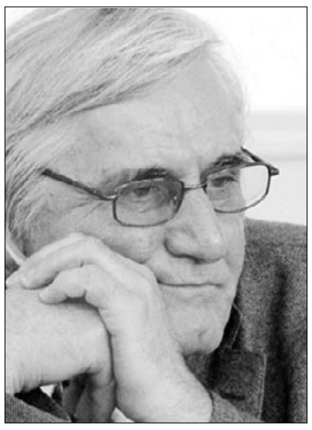
■ „Nu-i nimeni atât de copil ca să se teamă de Cerber, de întunericul infernului și de stafiile care apar ca niște hârci. Moartea sau ne nimicește, sau ne dezrobește. Pe cei dezrobiți, după ce au scăpat de poveri, îi așteaptă o viață mai bună. Pe cei nimiciți nu-i mai așteaptă nimic: binele și răul dispar totodată” (Seneca).

■ În tinerețe așteptarea prevalează asupra pierderii, la maturitate pierderea prevalează asupra așteptării, la senectute așteptarea și pierderea fuzionează.

■ Scriptor. Imaginarul: o intemperanță. Observația: o temperanță. Textul: un amalgam al lor.

Senectute. Salvează ce poți din calea dezastrului apropiat, fie și lucrurile mărunte aflate în odaia ta, cu iluzia că te salvezi pe tine însuți.

Nicolae Oprea

Cronica literară

„Fragmonadele" lui Lucian Vasiliu

Lucian Vasiliu se manifestă ca un poet ludic prin excelenţă, care împleteşte umorul cu ironia în chip original, din şuviţe lirice afective/ empatice sau, când e cazul, de-a dreptul corosive, cu impact satiric.

Lucian Vasiliu, laureatul Premiului Naţional de Poezie „Mihai Eminescu" din 2024, s-a născut în 8 ianuarie 1954 în familia unui preot din comuna Puieşti-Bârlad din judeţul Vaslui. După ce a absolvit Liceul „Mihai Eminescu" din Bârlad (1972), a urmat cursurile unei şcoli postliceale de Biblioteconomie în Bucureşti (1974) şi, ceva mai târziu, a absolvit şi Facultatea de Filologie a Universităţii din Iaşi (1977-1981). În perioada uceniciei intelectuale, a lucrat mai întâi ca bibliotecar, apoi, muzeograf la Muzeul Literaturii Române din Iaşi până la Revoluţie. Din 1990 devine director al acestui Muzeu din centrul cultural al Moldovei, şi re-editează revista de tradiţie *Dacia literară*. Ajungând apoi director al Editurii Junimea, cea mai importantă în acest spaţiu literar, înfiinţează revista *Scriptor* în 2015, pe care o conduce şi astăzi, sub oblăduirea editurii cu profil junimist. Itinerarul său intelectual se reflectă aievea în opera poetică.

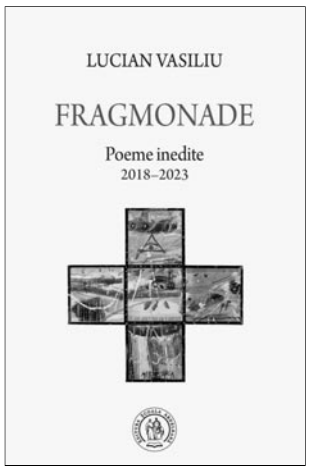
Poetul ieşean a debutat, fireşte, la Editura Junimea, în 1981, cu volumul aparent biografic, intitulat prin compunere sentimental-filosofică *Mona-Monada*. Maniera inconfundabilă de poet imun la textualism şi alte tehnici post-moderniste, în vogă la vremea aceea, este confirmată în volumele publicate ritmic până în zilele noastre: *Despre felul cum înaintez* (1983), *Fiul Omului* (1986), *Verile după Conachi* (1990), *Mierla de la casa Pogor* (1994), *Dincolo de disperare* (1995), *Lucianograme* (1995), *Ateliere de potcovit inorogi* (2003), *Cod numeric personal* (2018), *Fragmonade* (2024). Lucian Vasiliu se manifestă ca un poet ludic prin excelenţă, care împleteşte umorul cu ironia în chip original, din şuviţe lirice afective/ empatice sau, când e cazul, de-a dreptul corosive, cu impact satiric. Aş spune că maniera poetică a poetului premiat s-a consolidat sub influenţa tezei lui Johann Huizinga, afirmată în studiul *Poeta ludens*: „poezia se naşte în joc şi continuă să trăiască în forme ludice". În poezia lui Vasiliu, jocul de imagini este combinat ingenios cu jocul de cuvinte.

În prefaţa expresiv-empatică la volumul publicat în anul aniversar, *Fragmonade. Cuvânt însoţitor de Ana Blandiana* (Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024), reunind *poeme inedite* din intervalul 2018-2023, Ana Blandiana subliniază: „Amestecul surprinzător şi aproape patetic de emoţie şi ironie, de nostalgie şi deriziune, de jocuri de cuvinte şi termeni religioşi face din poezia lui nu doar o voce distinctă, inconfundabilă în concertul generaţiei, ci şi o melodie, în acelaşi timp preclasică şi dodecafonică, neliniştitoare." Aşezarea poetului optzecist în tradiţia eminesciană este percepută jucăuş, în acest grupaj cu amprentă confesivă, sub semnul simbolic de *Continuitate* (cum se intitulează poemul): „Logofătul Constantin/ Costache Conachi/ citeşte psalmii traduşi de Dosoftei/ Vasile Alecsandri citeşte/ stihuri de logofătul Conachi/ Mihai Eminescu citeşte/ pasteluri de Vasile Alecsandri/ Lucian Blaga citeşte poezii/ de Mihai Eminescu/ George Bacovia citeşte poeme/ de Lucian Blaga/ Cezar Ivănescu citeşte versuri/ de George Bacovia/ Lucian Vasiliu citeşte doine/ de Cezar Ivănescu// de Lucian Vasiliu cine lecturează *fragmonade*?"

Expert în compunerea savantă a expresiilor particulare, Lucian Vasiliu creează cicluri întregi de poezii tematice, impregnate de joc şi ironie. Realitatea imediată este reflectată din unghi original ca un univers compact de monade. Ilustrativ este, în primul rând, ciclul de zece *Fragmonade*, încheiat simbolic în atmosfera Casei memoriale Bacovia, unde „muzeograful ovidiugenarian" îl întreabă: „Unde este ludic-întunecatul Poet/ să ne rostească, regal,/ din *Codul vasilian personal?*" În acelaşi registru stilistic este conceput ciclul *scrierilor* cu substrat biografic *Lucianograme*: *de sezon, scriptoriană, tomnoroasă, sangvină, indo-europeană, fedeleş, franciscană, confucianistă, de Baaad, spre final*. Înclinaţia rebusistică, înţeleasă ca modalitate ludică a încifrării cu trimiteri parodice, este reflectată într-o gamă largă de nuanţe. Începând cu acrostihul clasic din *Edecarii EMT* („Gabriel Chifu de Calafat") până la calamburul din poemul *Dum spiro, spero*, marcat cu subtitlul *ludic, parodic şi capricornian*: „Într-o parohie clară/ m-am mutat de-un timp./ La ţară/ unde anii înserară/.../ Aici nimeni nu separă/ oblomovii de ocară,/ nici arcuşul de vioară,/ când fecioarele-nfioară/ nopţile de timişoară".

Maniera ludică a discursului poetic contaminează şi atitudinea confesivă, marcată de biografism. Interferenţele spirituale cu poeţii congeneri (şi nu numai) sunt proiectate pe fundalul întâlnirilor evocate în poeme precum: *Cu Emil Hurezeanu prin urbe*, *Marian de Osica* (M. Drăghici), *Stenoză coronariană (IV)* (M. Petean), *Brumă, brumariană* (E. Brumaru), *Zbor deasupra capitalei* (N. Stănescu, A. Blandiana ş.a.) etc. Dar gravitatea meditativă a subiectului liric echilibrează raportul de convergenţă cu ludicul, cum avertizează în poemul inaugural al volumului, *Certificat de naştere*, cu referinţe istorice: „Act de identitate/ tezaurizat într-o monadă/ tăiată în două/ de şenilele tancului estic// Zăreşti fratele/ prin gardul de sârmă ghimpată/ atârnat/ de funia/ clopotului// Visezi/ cuiburi de cuvinte materne/ la streaşina casei". Iar atitudinea satirică nu-i este străină poetului „monadolog", cum se confesează în poemul *Monolog de monadolog*: „Fug de depozitele de muniţie/ de buncăre/ de stâlpii electrici/ înfipţi în trotuar// Fug de impostori/ fug de chiştoacele risipite în iarbă/ fug de vilele-hambare/ care obturează/ biserica, şcoala, biblioteca, muzeul". Lucian Vasiliu este un *poeta ludens* care depăşeşte conturul realului printr-o fantezie ingenioasă care unifică contemplaţia cu meditaţia filosofică.

În prima sinteză despre literatura optzecismului postmodern, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, regretatul Radu G. Ţeposu l-a inclus motivat pe Lucian Vasiliu în categoria poetică *Gnomici şi esoterici. Manierişti* - alături de Nichita Danilov, Viorel Mureşan, Eugen Suciu ş.a. Criticul echinoxist apreciază „imaginaţia sa educată în spiritul unui suprarealism magic", relevând „înclinaţia spre parabolă şi demonstraţie lirică" şi combinaţia dintre grotesc şi diafan. Poetica lui L. Vasiliu este preţuită şi de cei mai importanţi critici ai generaţiei şaizeciste. Eugen Simion a remarcat în grupajul *Fiul Omului* „imaginaţia bufonă, parodică" care se apropie de „temele mari ale poeziei" prin înclinaţia spre metafizică, dincolo de ironie. Iar Nicolae Manolescu reliefează tonalitatea lirică convergentă din primul volum: „Monadologia, cum o botează poetul, după numele unei Mona şi după ideea lui Leibniz, este o erotologie lirică, jumătate serioasă, jumătate glumeaţă." Laureatul Premiului Naţional *Eminescu* se înscrie cu brio într-o tradiţie ludic-ironică certificată în lirica postbelică de poeţi însemnaţi, de la Marin Sorescu până la Mihai Ursachi.

Biblioraftul cronicarului

■ Ion Mureşan, *Introducere în poezie, Cu 8 gravuri în lemn de Mircia Dumitrescu*, Ed. Charmides (editor: Gavril Ţărmure), Bistriţa, 2023;

■ Ovidiu Genaru, *Patimile după Bacovia*, Colecţia *Poeţi laureaţi* ai Premiului Naţional *Mihai Eminescu*, Ed. Rocart, Băbana, 2021;

■ Ion Pop, *Viaţa a doua*, Colecţia *Poeţi laureaţi* ai Premiului Naţional *Mihai Eminescu*, Ed. Rocart, Băbana, 2024;

■ Ion Mircea, *Materia care ne desparte (poeme inedite)*, Ed. Junimea, Iaşi, 2018;

■ Gabriel Chifu, *Povestirile lui Cesar Leofu*, roman, Ediţia a II-a revăzută şi adăugită, prefaţă de Vasile Popovici, postfaţă de Irina Petraş, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2024;

■ Varujan Vosganian, *Dublu autoportret // Memoria unei zile*, Ed. Polirom, Iaşi, 2024;

■ Adrian Alui Gheorghe, *Nu-i mai aşteptăm pe barbari*, Ed. Tracus Arte, Bucureşti, 2024;

■ Nicolae Tzone, *Zece elegii*, Ed. Vinea, Bucureşti, 2023,

■ Ioan Radu Văcărescu, *Cealaltă cafea, Odă: notificare despre împăcarea sufletului cu trupul*, prefaţă de Vasile Spiridon, Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2024;

■ Silvan N. Stâncel, *Androidul romantic, poezii*, postfaţă de Răzvan Voncu, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024;

■ Nicolae Georgescu, *Nodul gordian, Studii şi articole despre ediţia princeps Eminescu*, vol. I-II, Ed. Junimea, Iaşi, 2020;

■ Jean Dumitraşcu, *Clasicii noştri. Contribuţii la viaţa şi opera lui Vladimir Streinu*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2024;

■ *Viaţa mea este o carte deschisă // Mihai Stan – Opera Omnia*, Volum îngrijit de Elena Stan-Bădulescu şi Loredan Marcu, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2024;

■ Leo Butnaru, *Vămi şi vremi (Yes-Euri)*, Ed. Epigraf, Chişinău, 2024;

■ Daniel Corbu, *Viaţa de fiecare zi la Iaşi pe vremea lui Daniel Corbu povestită de el însuşi, (poeme), Cu un cuvânt pre-faţator al autorului*, Ed. Feed Back, Iaşi, 2024;

■ Nichita Danilov, *Atelierele de pe Armeană*, Ed. Junimea, Iaşi, 2020;

■ Mihai Firică, *Dragostea cu parfum de migdale amare*, prefaţă de Octavian Soviany, Ed. Vinea, Bucureşti, 2022;

■ Radu Florescu, *Ritualuri de îmbătrânire a sufletului*, versuri, Ed. Rocart, Băbana, 2024;

■ Victoria Fonari, *Portalul inimii*, versuri, Ed. Prospexi, Dorohoi, 2024;

■ Vasile Iftime, *Deti / la ferestre scutece albe*, Cuvânt înainte de Ion Pop, Ed. Eikon, Bucureşti, 2022;

■ Tudor Nedelcea, *Printre cărţi şi oameni, vol. X*, Ed. Tipo Moldova, Iaşi, 2024;

■ Savian Mur, *Sensul existenţial*, versuri, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2024;

■ Marius Olaru, *Se întorc poemele călătoare*, versuri, Ed. Limes, Floreşti, 2024; idem, *Şarpele cu pene*, versuri, Ed. Limes, Floreşti, 2024;

■ Lina Codreanu, *Conexiuni culturale basarabene*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2024;

■ Ana Dobre, *Nicolae Tzone: O fenomenologie poetică/ viaţa cealaltă şi moartea cealaltă*, Ed. Vinea, Bucureşti, 2024.

■ Vasile Tudor, *Şi piatra mă va-îmbrăţişa*, antologie de autor (2011-2024), prefaţă de Iulian Boldea, Ed. Şcoala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2024;

■ Florian Copcea, *Iconografie eminesciană*, Ed. Hoffman, Caracal, 2023;

■ Victor Ravini, *Mioriţa până la stele*, eseuri, Ed. Academiei Române, Bucureşti, 2024.

Cristian Cocea

Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, la „Colocviile Municipiului Pitești”

Toate popoarele existau cam de la anul 900-1000, doar poporul român nu exista? Nu-i adevărat!

La sfârșitul lunii iunie, la Pitești, Ioan-Aurel Pop, președintele Academiei Române, a susținut o conferință extraordinară, având ca temă „Întemeierea Țărilor Române și descălecatul dinspre Transilvania”. Evenimentul, desfășurat sub egida Primăriei și a Centrului Cultural, a fost moderat de Leonid Dragomir, redactor-șef al revistei “Argeș”, bucurându-se de o largă participare. Dincolo de claritatea expunerii și calitatea argumentelor, dincolo de erudiția indubitabilă, au impresionat căldura umană și modestia vorbitorului, personalitate de prim rang a științei istorice românești. Redăm mai jos, pentru cititorii noștri, câteva fragmente semnificative din conferința amintită, păstrându-le, pe lângă rigoare, și farmecul stilului oral.

Primul Descălecat – cel etnic

Mă bucur că vin tinerii la o astfel de întâlnire, poate că le place istoria, dar nu i-aș îndemna neapărat să devină istorici! Când eu i-am spus tatălui meu, eram în clasa a XI-a, că vreau să dau la „Istorie”, m-a avertizat: „Asta poate fi o greșeală fatală! Din ce-o să-ți întreții familia? Mai bine te faci și tu un om respectabil, adică inginer sau medic... Am fost la tine, la liceu, și i-am întrebat pe profesori ce părere au despre tine și mi-au spus că nu ești un om prost, ai putea să dai la Politehnică” ! *(râde)* Ei, dar eu tot la „Istorie” m-am dus și nu regret deloc, pentru că istoria înseamnă viață. Cine studiază istoria să fie convins că va cunoaște viața, atât cât se poate, cât ne este îngăduit, omenește, s-o cunoaștem.

Aici, la Pitești, „pe Argeș în jos, pe un mal frumos”, am venit cu drag să vă vorbesc despre întemeierea Țărilor Române și cu bucuria că un coleg de Academie, Gheorghe Păun, scoate o revistă care se cheamă “Curtea de la Argeș”. Oameni serioși, intelectuali temeinici, nasc și la Argeș. Vreau să vă vorbesc despre Descălecat, cu toate că Domniile Voastre știți, poate, mai mult decât mine, sunteți într-o regiune în care se mai vorbește încă despre Descălecat, nu acela de pe cal, ci acela însemnând, în limba română medievală, “întemeiere de țară”. Vedeți, în acele vremuri, oamenii nu mergeau cu automobilul sau cu avionul (*râde*), ci călare pe cal. Când descălecau și organizau! În conștiința medievală a românilor, în toate cele trei Țări Românești, exista amintirea primului Descălecat, de la Traian, Împăratul Romei. Istoricii români, de la Gh. Brătianu, poate cel mai mare medievist din toate timpurile, până la Șerban Papacostea, mai aproape de noi, arată cum călătorii străini, trecând pe-aici, se miră că românii știu de Traian. Noi știm că asta e valabil pentru cronicarii moldoveni, dar ei scriau în secolul al XVII-lea, însă croatul Nicolaus Machinensis, episcop de Modrusa, consemna lucruri similare în secolul al XV-lea! El zicea că românii știu că se trag de la Roma. Același lucru îl scria italianul Francesco della Valle, pentru românii din Țara Românească, și alții, precum compatriotul său Giovanni Andrea Gromo, pentru cei din Transilvania. Scrierile lui Gromo sunt o comoară. Cu toate că nu avea multă carte, fiind militar, constituie o sursă “de primă mână”. El relatează cum, într-o seară, venind din Ardeal, a bătut în poarta mănăstirii „din Deal”, de lângă Târgoviște. Călugării ortodocși, îmbrăcați în negru, l-au primit, l-au pus la masă, ba i-au dat și un vin bun, care a dezlegat limbile. S-au pus pe vorbă și i-au povestit despre Traian, din care se trag românii. Acesta este Descălecatul etnic, pentru că explică latinitatea noastră, romanitatea noastră, moștenirea de la Roma. Prin urmare, conștiința Descălecatului dintâi nu o avem de la umaniști, cum credeau unii, umaniștii ne-au întărit-o, o avem dintr-o amintire din moși-strămoși, ajunsă la unii dintre români. La unii dintre ei, desigur, nu la toți – nici astăzi nu știu toți românii de unde ne tragem!

Al doilea Descălecat - cel politic

Cel de-a doilea Descălecat, prezent în conștiința medievală a românilor din Țara Românească și Moldova, explică formarea statelor noastre, cu populație românească și conduse de elite românești, voievozi “dobânditori de putere venită de la Dumnezeu sau înzestrați cu autoritate de drept divin”, primii dintre ei veniți din Transilvania. Acesta este Descălecatul politic, pus, în Țara Românească, pe seama lui Negru Vodă, Radu Negru, iar în Moldova, pe seama lui Dragoș și Bogdan. Ei vin spre sud și est de Carpați, din Transilvania, în sens larg. Nu întâmplător, Transilvania e numită de unii istorici ca „rezervor etnic românesc”. De multe ori, elementul românesc sosit de peste Carpați s-a așezat în localități numite, apoi, Ungureni, pentru că venea dinspre părțile ungurești, nu pentru că era ungur! Persistă, uneori, această confuzie, că m-au întrebat până și studenții mei cum baciul ungurean din „Miorița” se înțelegea cu ceilalți doi ciobani români! *(râde)* Se înțelegea, că erau toți români, vorbeau toți românește!

Și să mai lămurim un lucru. Acest Descălecat politic n-a însemnat un aport demografic major peste munți. N-au venit mulți, n-a avut un impact asupra etniei românilor de la sud și est de Carpați, stabilită de mult. Românii veniți din Transilvania n-aveau cum să-i românizeze pe români! Descălecatul politic contrazice categoric orice aserțiune legată de o presupusă emigrație a românilor din sud. Mișcări de populație au fost în toate părțile dar au predominat cele dinspre Transilvania către Țara Românească și Moldova, nu invers, cum spun cei care nu știu ce vorbesc! Nicolae Bălcescu scria: “Un brâu de munți înconjoară precum zidul o cetate toată această țară” - Ardealul, apărându-l. Atunci de ce au plecat din Transilvania lărgită unii români, precum Bogdan din Maramureș? Păi pentru că s-au răzvrătit împotriva regilor Ungariei! Bogdan s-a răzvrătit, Dragoș – nu, el era omul regelui Ungariei! Dragoș a trecut în Moldova în numele regelui, toată dinastia sa a rămas fidelă regelui. Bogdan a fost răzvrătit două decenii împotriva regelui Ungariei. Cei doi ilustrează cele două căi de acțiune ale nobilimii maramureșene românești, la venirea noului stăpân. Unii au făcut concesii puterii, închipuindu-și că își pot păstra privilegiile, alții s-au răzvrătit și au plecat, ca să-și mențină starea. Nimic nou sub soare!

Dar oare câți or fi trecut în Moldova? Judecând după dimensiunea bisericilor și după numărul mormintelor identificate, s-a concluzionat că, pe la 1300, în Maramureș era cam un locuitor pe kilometrul pătrat! Asta arată cât de mult se înșală cei ce nu înțeleg romanizarea. Ei cred că daco-geții erau câtă frunză, câtă iarbă! În urmă cu două mii de ani! Păi noi am ajuns la o densitate a populației la 80-90 de locuitori pe kilometru pătrat la sfârșitul secolului al XX-lea! Înainte, densitatea era mult mai mică, ceea ce însemna că schimbările de populație se făceau mult mai ușor. Cu Bogdan au trecut, probabil, vreo sută de cnezi. Maramureșul avea, la 1350, cam 120 de așezări. Să nu vă gândiți, însă, la Maramureșul de acum, cu Baia Mare. Voivodatul Maramureșului de atunci se întindea o treime în România de azi, două treimi în Ucraina de azi! Zece mii de kilometri pătrați! Acuma avem trei mii!

De ce s-a înșelat Neagu Djuvara

În Transilvania nu există tradiția celui de-al doilea Descălecat, pentru că românii de acolo n-au apucat să-și facă un voievodat al lor, un ducat, înainte de a veni ungurii. Dar Gelu românul n-a avut un astfel de ducat? Da, însă stăpânea doar trei-patru județe de acum, nu toată regiunea dintre Carpați. De aceea nu avem un nume românesc pentru Transilvania. De unde vine această denumire? Probabil știți. Ungurii au stat un timp, poate chiar două generații, în Crișana, mai la câmpie. Acolo au pus pe locuitori să întărească localitățile, pentru că, dincolo de câmpie, era pădurea – imensă, amenințătoare. Ungurii nu știau ce era dincolo de pădure. Cronicarii lor, scriind în latină, au botezat acest ținut *„Trans silvam”*, “dincolo de pădure”. Bine, azi, ungurii îi spun Ardeal, dar nu veți întâlni vreun român care să-i spună așa, intelectualii noștri care au construit conștiința națională modernă, începând cu secolul al XVIII-lea, au zis că-i rușine să folosim această denumire maghiară, așa că preferăm denumirea latină de Transilvania ! *(râde)*

Să spunem ceva și despre Negru Vodă. Despre etnia Basarabilor, istoricul Neagu Djuvara, fie-mi iertat, a greșit, pornind de la numele lor, un nume peceneg! Pecenegii erau un neam turcic, de unde el a tras concluzia că, în acea vreme, românii erau turcizați sau că ne-au întemeiat alții statele. Vedeți-vă de treabă! În cinci documente pe care le avem despre Basarab, în limba latină, scrie *“vaivoda valachorum, vaivoda valachus”*, adică voievod român. Ce vreți mai mult? Nu putem trage o concluzie judecând doar după obârșia numelui. Numele sunt o modă! Ce credeți, românii care își botează azi băieții cu numele “Robert” sunt anglo-saxoni? Voievozii noștri, Dragoș și Bogdan, veniți din Maramureș, au nume slav. Despre ei, toată lumea știa că sunt valahi – așa ne spuneau străinii, în timp ce noi ne numeam români. De ce purtau astfel de nume? Așa era lumea. Depinde cine te denumește. Unui grec, dacă-i spui grec, dă din umeri – el știe că este elen. Unui ungur, dacă-i spui ungur, râde – el știe că e maghiar. Cam așa stau lucrurile și cu “peceneagul” Basarab! Noi știm că era roman, alții nu prea vor să știe.

Când merg în Occident și le spun unor confrați că Iancu de Hunedoara, înainte de a fi voievod la Transilvaniei, în primele cinci documente de tinerețe, se intitula “olahus”, adică român, sunt apostrofat și contrazis. Mi se spune că poporul român nu exista pe atunci! Deci toate popoarele existau cam de la anul 900-1000, doar poporul român nu exista? Nu-i adevărat! Alții ne-au numit cum ne-au numit, noi ne-am spus mereu români sau rumâni, cei care se trag de la Râm, de la Roma. Conștiința unității etnice și politice a neamului nu-i o invenție recentă. Până și bunica mea, care n-a ieșit niciodată din Ardeal, zicea mereu „aici, la noi, în Țara Rumânească”.

Și să mai lămurim un lucru. Acest Descălecat politic n-a însemnat un aport demografic major peste munți. N-au venit mulți, n-a avut un impact asupra etniei românilor de la sud și est de Carpați, stabilită de mult. Românii veniți din Transilvania n-aveau cum să-i românizeze pe români! Descălecatul politic contrazice categoric orice aserțiune legată de o presupusă emigrație a românilor din sud.

eveniment

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Colţos, dar cu dichis

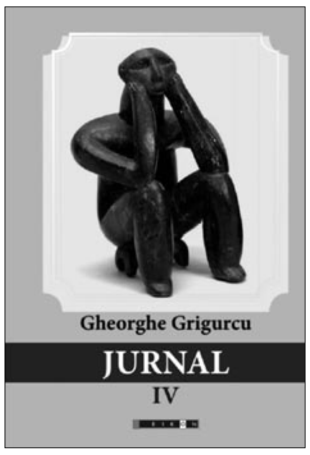
GHEORGHE GRIGURCU, ***Jurnal IV***, Editura *Eikon*, Bucureşti, 2019, 524 pag.

Grigurcu e un credincios fără umori mistice, un fideist care are noţiunea lui Dumnezeu, dar nu şi sentimentul lui. Credinţa lui e ca un avînt liric, dar nu ca un abandon în pîlnia întunericului.

Cine are viaţă lăuntrică nu poate să nu ţină jurnal. Cu cît petreci mai mult timp fierbînd în suc propriu cu atît impulsul de a-ţi nota fierberea creşte. E ca o dospire al cărei sediment trebuie să se aşeze undeva, drept consecinţă a arderilor interne. Un soi de depunere al cărei strat creşte pe măsură ce nimicurile zilei se adună într-un talcioc de bagatele personale. Peste ani, răsfoind talciocul, vei fi uimit de cîte fleacuri preţioase ţi-au trecut prin minte. Dar mai ales vei fi stupefiat de cîte amănunte ai fi uitat dacă nu le-ai fi trecut în forma însemnărilor fugare.

Drojdia unei minţi a cărei hrană sunt amintirile culminează neapărat în condiţie diaristică. Spune-mi dacă ţii jurnal ca să-ţi spun cît ferment de viaţă întoarsă spre tine porţi sub piele. Nu ai jurnal, eşti un duplicitar trăind în afară, pentru impresia ţanţoşă pe care ţii s-o întipăreşti în mintea apropiaţilor. Ai jurnal, eşti un răsucit clocindu-ţi identitatea prin digerarea necontenită a tresăririlor secrete. Departe de ochi străini, departe de amiciţii, de concurenţe sau de vrăjmăşii tăioase. Modul acesta de a clocoti în chip ermetic defineşte insul cu bilanţ interior: o natură reflexivă făcîndu-şi din memoria detaliilor un criteriu de formare intelectuală. Cu o condiţie: să nu-şi publice jurnalul în timpul vieţii. În plus, dacă fiecare om este ceea ce îşi aminteşte în fiecare zi despre sine că este, atunci jurnalul e zălogul identităţii de sine. Sunt ceea ce jurnalul îmi arată că am fost. Dar, fără jurnal, trecutul se va reduce la un mănunchi de cioburi a căror muchie va fi treptat ştearsă de uitare.

Gheorghe Grigurcu este un veteran al fierberii în cazanul singurătăţii, de aici pofta cu care, vînîndu-şi meditaţiile, le trece în paginile jurnalului. Cu toate că nu pune date şi nu respectă un calendar anume, simţi că nu e săptămînă în care, întors spre sine, să nu-şi depună caimacul impresiilor. Într-o ierarhie a preferinţelor intime, la loc de cinste sunt cuvintele, pe locul doi sunt animalele (din rîndul cărora cîinii au parte de o dragoste frizînd devoţiunea) şi abia pe locul trei apar oamenii, iar aceştia din urmă numai în măsura în care scriu cărţi. Cine nu scrie nu intră în orizontul atenţiei autorului, fiind declasat la treapta unei făpturi inutile.

Miezul jurnalului stă în aceste trei teme: cuvintele, animalele, oamenii. Să le luăm pe rînd. Grigurcu e un posedat de limbă, un ins trăind cu obsesia verbului cu ştaif. Criticul caută expresia scrobită, vînează împerecherea insolită, miroase vorba calofilă. E ceea ce îndeobşte se numeşte un manierist, adică un apucat suferind de farafastîcul stilului, în al cărui dichis vede semnul prospeţimii pitoreşti a lexicului deştept. E un fandosit al limbii în accepţia nobilă a termenului, un condeier preţios, căruia legarea simandicoasă a cuvintelor în frază îi este imperativ categoric. Dacă ar putea să scrie făcînd uz numai de vocabule fistichii, pe care le-ar înţelege doar o mînă de cititori, nu ar şovăi s-o facă. Dar pentru că trăieşte într-o epocă în care declinul limbii merge mînă în mînă cu incultura cititorilor, Grigurcu e silit la un compromis dureros: să scrie pe înţelesul omului mediu, cu toate că ştie că a fi accesibil e o trădare a stilului întortocheat. Nu mai vorbesc de clenciul delicat că un jurnal publicat încă din viaţă are ceva din bravada dizgraţioasă a unui morb de exhibiţie.

Dependenţa de cuvinte revine cu insistenţa unei manii incurabile. „Ucenic al unei stihii te simţi, cea a cuvîntului. N-ai parte de scăpare.“ (p. 145) Patima cuvintelor depăşeşte orice altă pasiune culturală, ba mai mult logica lui Grigurcu se clădeşte pe tipare de cuvinte, şi nu pe scheme de idei. E un alt fel de a spune că factorul declanşator al gîndirii lui stă în chichiţele limbii, şi nu în chenarul unei viziuni. Grigurcu este un intelectual de ordin sintactic, nu un cugetător de speţă metafizică. „Pînă la urmă nici măcar ideea nu are rolul decisiv, ci cuvîntul“ (p. 509) Şi totuşi, criticul are o indubitabilă stofă de credincios, pe care i-o simţi în desele referiri la misterul credinţei, iar stofa aceasta îl împinge spre o depăşire a feliei concrete a lucrurilor. Atîta doar că depăşirea, în loc să culmineze într-o concepţie, rămîne un solilocviu menit a-i înfăţişa frămîntările. Grigurcu e un credincios fără umori mistice, un fideist care are noţiunea lui Dumnezeu, dar nu şi sentimentul lui. Credinţa lui e ca un avînt liric, dar nu ca un abandon în pîlnia întunericului. Dar cum senectutea este pragul dincolo de care începe marele mister, Grigurcu se apropie de el anticipîndu-l prin presimţiri sau rugăciuni: „A nu crede în mister înseamnă în ultimă instanţă a nu crede în tine însuţi.“ (p. 117)

A doua temă este curiozitatea, mergînd pînă la marotă, pe care criticul literar o arată vieţii animalelor. Jurnalul musteşte de citate luate din revista „Click“ despre cele mai stranii detalii legate de isprăviile nevorbitoarelor. Veveriţe, balene, crocodili, berze, pisici, urşi, ciori, porci se strîng într-o agoră zoologică spre a-şi dezvălui extravaganţele. Cititorul le citeşte mut, nepricepînd rostul acestui caleidoscop mamifero-păsăresc într-un jurnal ieşit dintr-un cap umanist. Aici regula vieţii lăuntrice depunîndu-şi sedimentul afectiv e încălcată de ingerinţa unor date care, în morman pletoric, descriu fauna lumii. Inadecvarea lor faţă de restul jurnalului, care este o pandectă de meditaţii fine, e izbitoare. Grigurcu are aerul unui poet care, după ce a urzit un sonet reuşit, se relaxează trăgînd cu ochiul la zbaterea unei cozi de şopîrlă. Cît despre cîini, evlavia cu care îi priveşte nu e întrecută decît de tristeţea doliului pe care îl poartă la trei ani după moartea lui Rocky, preferatul inimii.

În fine, oamenii, a căror pacoste inevitabilă trebuie s-o suportăm pînă la moarte, sunt a treia temă în marginea căreia Grigurcu îşi secretă chiliferele memoriei. De data aceasta, criticul nu mai e nici manierist şi nici credincios, şi asta fiindcă intră în rolul unui moralist colţos, gata să-şi treacă semenii prin furcile caudine ale otrăvurilor etice. E un prilej de mirare să vezi cît efort închină Grigurcu lămuririi unor stări precum trufia, linguşeala, singurătatea, plictiseala, timiditatea, răutatea, vanitatea. Criticul muşcă cu cruzime din moravurile stricate ale breslei scriitoriceşti, însă rareori dă nume, sarcasmele lui mărginindu-se la un ton aluziv, de învăluire politicoasă a persoanelor cu pricina. Şi totuşi, imboldul de a-şi vitupera confraţii de breaslă este vădit, chiar dacă tonul curtenitor nu e părăsit vreodată. Grigurcu este un protocolar cu delicateţi în conduită, genul de spadasin care, înainte de a te înjunghia, înveleşte sabia în catifeaua expresiilor cizelate. Cînd te pune la zid ai impresia că te flatează. Şi cum orice moralist e un mizantrop care îşi ascunde indignarea în spatele spiritului de fineţe, Grigurcu rosteşte diatribe cu aerul că meditează contrariat, din vîrful buzelor, pe seama defectelor de caracter. Nu lipsesc cîteva portrete memorabile, precum cel al lui Ovidiu Cotruş sau al lui Al. Andriţoiu.

În totul, Grigurcu, cu talia lui zveltă de gnom uscat, şi cu modul lui dubitativ-interogativ de a rosti sarcasme, e un iremediabil sentimental: suferă cînd copacul preferat este tăiat de edilii din Cărbuneşti, cea mai mică veste legată de suferinţa cîinilor îl întoarce pe dos, iar legătura sufletească pe care o are cu lucrurile din casă aduce cu un animism duios de sorginte ancestrală. Senectutea, deşi îl irită, o tratează cu deferenţă, ca pe un duşman pe care se cuvine să-l întîmpine cavalereşte. Atuul lui stă în credinţa cu al cărei patos poate transfigura piedicile vîrstei.

Simandicosul acesta de rasă lexicală, care adulmecă vorbele rare precum un copoi mirosind prada căzută din cer, are un bizar tic verbal: în locul adverbului de comparaţie „ca“, pe care îl repudiază cu totul din limbă, foloseşte adverbul de mod „cum“, şi de aceea în zeci de locuri dai peste propoziţii de genul: „Vechea ta emoţie, strînsă *cum* un ghemotoc netrebnic de hîrtie“ (p. 22) sau „senectutea poate include dezadaptarea la lume, *cum* o insurgenţă împotriva surdă acesteia“ (p. 116).

Pe Grigurcu îl citeşti cu conştiinţa că deguşti trufandale de vocabular apetisant, o lectură din el fiind prin excelenţă un răsfăţ estetic. Îi savurezi vorbele pline de ifos expresiv şi îi admiri sintaxa încolăcită. Acest veteran al stilului cochet a rămas acelaşi fin plăsmuitor de artificii lexicale.

Daniel Cristea-Enache

Cronica literară

La o nouă lectură

CONSTANTIN ȚOIU, *Căderea în lume,* roman, ediția a V-a, prefață, repere biobibliografice și dosar de receptare critică de Marius Miheț, Editura *Cartea Românească,* București, 320 pag.

Spre deosebire de volumele de serie, în cazul cărora este suficientă o singură lectură, edificatoare, cărțile cu adevărat importante merită și trebuie recitite. La *Căderea în lume* de Constantin Țoiu, roman apărut în 1987 și reeditat, de atunci, în mai multe rânduri, cunoaștem deja personajele. Iată-i pe Babis Vătășescu, „stârpitura”, piticul pe care oamenii neprevenițí îl iau la început drept un copil (deși are patruzeci de ani), tatăl lui, Vasi, bătrânul aproape orb, fostul prefect de Covurlui și *bon viveur* din anii interbelici, solicitat acum să povestească diferite scene și episoade din viața lui, fratele acestuia, Babis întâi, mort de tânăr, prin execuție, frații Negotei, cel mai mic, Leo, avându-l ca prototip pe Paul Georgescu (care încă trăia când Țoiu și-a publicat romanul), precum și personajele feminine, la fel de bine conturate: Mita, iubita devotată mai întâi legionarului Babis unu, iar apoi amintirii sale, Sara, evreica salvată de acesta în anii prigoanei rasiale, Marga, din familia Negoteilor, o femeie distinsă și „coaptă” portretizată cu vădită plăcere de romancier, ori madam Filionescu, femeia simplă și descurcăreață, care îi ajută pe Vătășești, pe cine a mai rămas dintre ei (Vasi și Babis al doilea), în anii 1980... Toată galeria personajelor, de la cele centrale, unul cu funcție de memorialist (Vasi), altul de narator (Babis al doilea), la cele secundare și episodice, este constituită de Țoiu cu o mână de mare romancier. Personajul, fiecare dintre ele, este descris fizic și studiat, sub ochii cititorului, în limbajul, gestica și ticurile lui, în inflexiunile verbale, lexic și tonalitate: o descriere cvasi-completă, dar nu didactică, ci făcută în fluxul intrigii și cu prilejul, de obicei, al unei conversații. Inclusiv personajele episodice, precum Veștemeanu, în care îl recunoaștem pe Nichita Stănescu, rămân astfel în memorie datorită cadrului de acțiune sau dialog în care ele sunt plasate fără ostentație, în modul cel mai firesc. Ajuns la deplina maturitate artistică, stăpânind ca puțini alți prozatori români arta compoziției epice, Țoiu „așteaptă”, cu răbdare, ca propriul său roman să „ducă” înspre un episod sau altul în care anumite personaje vor trebui portretizate, descrise și analizate. Astfel, deși în prezentul romanului soarta tragică a lui Babis întâiul este de mult cunoscută (acesta fiind executat cu peste patru decenii în urmă), abia când, prin povestirea Mitei, ajungem la contextul marșului său de pedeapsă către Turnu Severin și la confruntarea anterioară cu liderii Mișcării, de care aparține, figura și cuvintele Succesorului legionar ne vor fi dezvăluite. Țoiu nu utilizează așadar un Narator impersonal, ubicuu și omniscient, care să ofere cititorului informație despre orice personaj, oricând și oriunde s-ar fi manifestat acesta. Romancierul ajunge în mod așa zicând natural și organic la secvența epică în care, manifestându-se, un personaj se reliefează. *Căderea în lume* ne duce către personajele romanului, într-un mod analog celui remarcat de Nicolae Manolescu în privința elementelor de intrigă: „Dacă în prezentul acțiunii, nu se întâmplă mare lucru (plimbările lui Babis al doilea cu domnul Negotei prin zăpada uriașă, vizita la domnul Leo, amintiri declanșate de personajele întâlnite), romanul crește, insesizabil, pe dedesubt, în toate direcțiile, pe măsură ce sunt depistate rădăcinile lungi, nesfârșite din trecutul oamenilor și al faptelor.”.

De accentuat și asupra curajului romancierului de a da, în 1987, un asemenea roman „cu probleme”. Din reperele biobibliografice alcătuite cu acribie de Marius Miheț (unul dintre cei mai buni cunoscători ai operei lui Țoiu în întregul ei) se poate afla că romanul a apărut „cu mari greutăți” și că doi scriitori s-au opus publicării: Paul Georgescu obiecta că este reabilitat legionarismul, iar Eugen Barbu, eternul Barbu, că e atacat naționalismul... Volumul nu a mai apărut la Editura Eminescu, ci la Cartea Românească, condusă în acei ani de George Bălăiță, iar cale liberă publicării a dat Paul Niculescu-Mizil, cu argumentul că „nu-i vorba decât de o ficțiune”. O ficțiune, da, însă una plină de istorie recentă, expusă aproape transparent, fără codificările simbolice și turnura alegorică des întâlnite în proza din acei ani. Cenzura se vedea pusă în fața unui roman cu legionari și comuniști, cu fanatici și corupți, cu atmosfera toxică ideologic a sfârșitului epocii interbelice, cea din anii instalării comunismului la noi (aici Țoiu a pus totuși un bemol, mai mult sugerând decât numind lucrurile), în fine, cea a penuriei generalizate din prezentul romanului, în care vom recunoaște cu ușurință anii din urmă ai epocii Ceaușescu. Astfel, dacă dialogurile cu Leo Negotei sau cele anterioare cu Sara ne reproiectează în „logica” perioadei staliniste, micile întâmplări din iarna în care începe și sfârșește romanul oferă o imagine realistă asupra ultimului deceniu comunist. Madam Filionescu le aduce Vătășeștilor, bătrânului aproape orb pe care-l admiră și fiului său, Babis al doilea, lapte și o bucată de carne: trofee prețioase în contextul penuriei generate de noua politică de stat. Bineînțeles că, în aceeași iarnă, abia pâlpâie gazele în locuința Vătășeștilor, iar pe străzile pe unde se tot plimbă Babis doi (seara și noaptea, ca să nu fie văzut), apar și „niște căsuțe ferite, scăpate de la demolări, iertate, ori amânate doar” (p. 62). Cu multă grijă și cu un apreciabil curaj tematic, Țoiu își ferește elementele și aspectele de realitate istorică și socială, trecută și prezentă, de intervenția abuzivă a Cenzurii, făcând loc, într-un fel sau altul, fragmentelor ori tablourilor după care putem reconstitui o epocă. Din ficțiunea romanescă plină de istorie din *Căderea în lume*, un istoriograf, un politolog, un sociolog ar putea reface structura unor perioade și epoci în succesiune, așa cum citind *Comedia umană* a lui Balzac avem acces la un întreg social, politic și istoric.

Din reperele biobibliografice alcătuite cu acribie de Marius Miheț (unul dintre cei mai buni cunoscători ai operei lui Țoiu în întregul ei) se poate afla că romanul a apărut „cu mari greutăți” și că doi scriitori s-au opus publicării: Paul Georgescu obiecta că este reabilitat legionarismul, iar Eugen Barbu, eternul Barbu, că e atacat naționalismul...

Extrem de interesantă (și, de asemenea, de un real curaj) este inserția în roman a unor dispute ideologice purtate de exponenți ai diferitelor orientări. După ce Rebreanu a făcut ceva similar în *Gorila*, riscul a fost, în epoca următoare, acela al punerii la index. Țoiu pare să fie la fel de pasionat precum personajele sale în dialog și în confruntare de idei atunci când înfățișează „turnirul”. Scenele se lungesc, se dilată în funcție de argumentația bogată a unor personaje cărora, fiind intelectuali, le place mult să gândească și să-și dispute ideile cu ale altora. Romanul devine în acest fel nu doar o țesătură de istorii personale și familiale, ci și o întretăiere de replici dialogate, discursuri, tirade, aproape niciodată lipsite de confruntare directă și ecou al ei. Intensitatea disputelor de idei și ideologii, de credințe și filozofii existențiale, nu scade, de la începutul și până la finele cărții. Simbolic, din această perspectivă, Babis întâi este pedepsit de liderii Mișcării legionare să facă un marș, desculț, de la Suceava până la Turnu Severin, ținând totodată un legământ al tăcerii. A face un intelectual din romanul lui Țoiu să tacă e ceva la fel de crud ca a-l trimite să meargă pe jos, desculț, sute de kilometri.

Închei relectura acestui mare roman cu câteva observații despre fraza lui Țoiu, în care toate aceste replici și reflecții, amintiri și scene de viață, se includ în modul cel mai firesc. Romancierul își adaptează perfect scriitura la momentul, cadrul și contextul dintr-o pagină sau alta a cărții. O filă este fie „aerisită”, atunci când dialogul e unul „de lume”, mai monden și superficial, fie, dimpotrivă, încărcată, atunci când portretizarea unui personaj sau prezentarea întâmplărilor ce-i precedă intrarea în scenă solicită un spațiu mai dens de expunere. Autorului îi place să descrie la fel de mult pe cât gustă desfășurarea unei conversații sau a unei dispute de idei. Dacă, la acestea din urmă, atenția lui se îndreaptă, cum e și firesc, către argumentația unei poziții sau a unei situații, atunci când descrie lucruri, Țoiu o face cu un simț al realului ieșit din comun: un real el însuși reliefat, scos în evidență, oferit cu textura lui. Fraza, în aceste situații epice, devine consistentă, aproape palpabilă, romancierul pipăind cuvintele ca pe niște stofe și întorcându-le de pe o parte pe alta pentru a-l alege pe cel mai potrivit. Autorul e, aici, nu numai un artist al compoziției, ci și un stilist excepțional, dar nu în sensul că scrie „frumos”. El scrie, pur și simplu, bine.

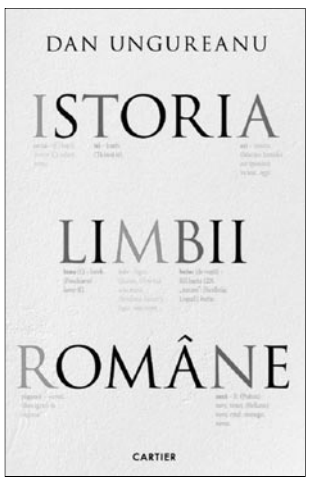

Căderea în lume este una dintre capodoperele noastre prozastice din regimul trecut; și îi invidiez, cumva, pe tinerii care se vor întâlni pentru prima dată cu un asemenea roman, publicat înainte ca ei să se nască.

Dumitru Ungureanu

Disperarea strecurată difuz, dar inexorabil printre rândurile lui Culianu este compensată anemic de entuziasmul propriu exilatului nutrind speranțe firești la răsturnarea de regim ce promitea un nou început pentru România. Culianu n-a fost singurul intelectual care a văzut repede încotro merg treburile românești.

CHIBIȚOTECA

Între popă și pământ

Încercarea organelor desemnate de statul român să convingă țărănimea din comuna Morteni că trebuie „să se treacă la colectiv" a eșuat la prima încercare, în 1960. Eram prea mic să iau parte conștientă la evenimentul care mi-a afectat destinul. Țin minte câteva detalii ale înfruntării din 1962. Amănuntele au importanță, dar nu e locul lor aici. Mă urmărește încă, la mai bine de șase decenii, șocul generat de gestul unui popă de parohie, pe nume Roșulescu. Fapta trebuie pusă în contextul evenimentelor ce agitaseră peste măsură oamenii câmpiei.

Activiștii sosiți în Morteni „să execute sarcina de partid" au fost alungați cu mare tămbălău de țărani. Prin 1945-1946, localnicii fuseseră gata să-i omoare pe vecinii din satul Leșile, comuna Teiu, împroprietăriți de o comisie agrară cu pământuri ce aparțineau de drept mortenarilor. Folosiseră și arme capturate în război, inclusiv un tun tras de cai. Doar intervenția armatei îi liniștise. În 1960, n-a fost nevoie de armată, ci de un popă. Momentul intervenției popești nu-l pot preciza, n-am fost prezent. Tata știa: anume, când mulțimea furioasă a vrut să-i linșeze pe activiștii urcați în podul Primăriei, chipurile pitiți. Ceata întărâtată de țipetele stridente ale unei femei, Tombolica, se întorcea din marginea satului, unde răsturnase IMS-urile cu milițieni aduși să forțeze „desfășurarea". Dând să intre în Primărie, să-i găbjească pe intruși, mortenarii s-au trezit în fața popei Roșulescu, care le-a ținut o cuvântare înfrigurată, cu fraze ca: „Oameni buni, vreți să muriți împușcați? Vreți să ne distrugă ăștia biserica și toate casele? Vreți să vă vedeți copiii duși la Siberia?" Desigur că se vor fi găsit destui care să nu vrea așa ceva, fiindcă furia s-a domolit, spiritele s-au calmat, vitejia s-a stins, iar frica s-a strecurat în suflete. De fiecare dată când povestea episodul, tata își exprima stupoarea că *tocmai popa* fusese de partea comuniștilor, nu de partea oamenilor!

Aparent, slujitorul bisericii evitase o baie de sânge. Activiștii au scăpat de moarte, dar mortenarii n-au scăpat de pușcărie și bătăi (unul a și murit după închisoare), mulți dintre ei pedepsiți fără nicio vină, nefiind participanți la revoltă. N-au scăpat nici de colectivizare, câțiva recunoscând, totuși, peste ani, că treaba asta — asocierea cooperatistă, nu băgarea la colectiv — era o idee bună pentru obținerea de producții și venituri suficiente traiului. Popa și-a sfârșit zilele la termenul decis de Dumnezeul pe care l-a slăvit așa cum s-a priceput. Mortenarii rar făceau ce zicea popa; mult mai des ce făcea popa, contrazicând un precept nescris al moralei rurale *(Fă ce zice, nu ce face popa!)*. Popa putea fi un exemplu, dacă își înțelegea condiția lui de lider al satului, de *elită*. La urma urmei, cam așa ceva ar trebui să fie orice *păstor al turmei*, cum i se mai spune preotului în comunitate, indiferent de regimul politic adoptat de statul unde activează. Însă creștinismul — nu-i o noutate ce spun — acceptă prea mulți *popi* și are prea puțini *preoți*. Cât despre elită...

Ioan Petru Culianu constata cu năduf la începutul lui 1990 că: „România este lipsită de o elită intelectuală care să-i poată cu adevărat asigura trecerea spre un viitor pluralist și normal." (text retipărit în volumul *Păcatul împotriva spiritului,* Ed. Polirom, 2013). Disperarea strecurată difuz, dar inexorabil printre rândurile lui Culianu este compensată anemic de entuziasmul propriu exilatului nutrind speranțe firești la răsturnarea de regim ce promitea un nou început pentru România. Culianu n-a fost singurul intelectual care a văzut repede încotro merg treburile românești. A fost singurul pedepsit, omorât fizic, nu doar psihic și social, precum atâția alți lucizi. O antologie de texte ale dezamăgiților anului 1990 ar fi, probabil, tot așa de voluminoasă ca „Antologia rușinii", alcătuită de Virgil Ierunca. Și-ar sta perfect sub constatarea: „Revoluția română a fost făcută de români!", parafraza dureroasei vorbe a lui Paul Goma: „România e ocupată de români!" Pentru că numai în România moștenitorii nedeclarați sau mascați ai birocrației comuniste (și ai Securității ceaușiste) au fost votați cu majoritate netrucată la primele alegeri. Pasămite libere.

Poporul are conducătorii pe care îi merită, după chipul și meteahna sa. La fel își are intelectualii (sau elitele). Tot Culianu nota, în 1990, că „înainte de revoluție se crease în mod artificial o elită care nu avea niciun fel de comunicare cu masele consumatoare de cultură" (în rândurile elitei se numărau Liiceanu, Pleșu etc.). Legătura nu s-a stabilit nici după, oricâte cărți a tipărit editura Humanitas, oricâte emisiuni televizate a plătit SOVInvest sau TVR. Este poporul român mai incult sau mai prost decât altele? Nu cred. Românii au șiretenia naturală a veșnicului descurcăreț. Între popă și pământ, ei aleg totdeauna răul cel mai mic, să le fie bine și la vară cald.

Numai că trăim deja o căldură prea mare ca să fie bine...

Lucian Sârbu

O ipoteză (mult prea) îndrăzneață despre originea limbii române

Cine îl urmărește deja online pe Dan Ungureanu – reputat lingvist, cadru didactic la Universitatea de Vest – s-a obișnuit deja cu personalitatea acestuia: flamboaiant, polemist redutabil, erudit cu o vastă cunoaștere a fel de fel de texte vechi dintr-o mulțime de limbi europene, sclipitor în argumentații și în formularea ipotezelor. În acest tipar se înscrie și cea mai recentă lucrare a sa intitulată, provocator, *Istoria limbii române* (ed. Cartier, Chișinău 2024).

Impresionantă prin dimensiuni (ediție cartonată, aproape 400 de pagini în format mare) cartea dezamăgește însă cititorul din mai multe puncte de vedere. Ipoteza de fond lansată acolo de lingvistul român, și asupra căreia vom reveni mai jos, este, fără îndoială, una asemenea personalității autorului: provocatoare și deloc comodă. Totuși, ceea ce dezamăgește e că toată ipoteza e concentrată, în fond, în primul capitol al cărții, „precuvântarea" (nici 40 de pagini), restul lucrării putând fi tratat cu lejeritate ca o simplă anexă a acestui prim capitol, având drept rol să sprijine ipoteza de lucru prin diverse exemple comparative ce dezvăluie o cunoaștere enciclopedică a multelor dialecte italiene și romanice din Balcani (inclusiv dispăruta limbă dalmată). Totuși, îndrăznesc să spun, nu suficiente, aceste exemple, pentru a susține ideea de bază: faptul că românii, ca popor, ar proveni dintr-o oază de latinitate, adică o populație, originară de undeva din nordul Italiei, „Galia Cisalpină", refugiată la un moment dat în Balcani și ajunsă, nu se știe cum, pe teritoriul României de azi.

Mă voi rezuma doar la combaterea logică a unuia dintre argumentele cele mai dragi pe care le tot evocă Dan Ungureanu și online, dar și aici: faptul că lipsesc de aici sfinții daco-romani și vestigiile creștine din mileniul întâi ar „dovedi", susține dânsul, că pe aici nu existau protoromâni (sau străromâni, numiți-i cum vreți...) creștini. Spre deosebire de Irlanda sau Georgia caucaziană, unde regăsim atât sfinți, cât și vestigii arhitecturale clare. Desigur, lucrul acesta e incontestabil, și înțelegem cu toții că sintagma „poporul român s-a născut creștin" e doar o chestie de propagandă, pe care numai copiii o pot lua în serios, dar el nu ne poate dovedi decât un lucru: că o eventuală populație protoromână (cu originile în daco-romanitate conform teoriei „continuității" – dar asta trebuie să decidă lingviștii și istoricii) de la nord de Dunăre, dacă a existat cu adevărat, atunci s-a creștinat mai târziu decât populațiile romanizate de la sud de Dunăre, inclusiv din Dobrogea. Tsunamiul de exemple adunate de autor nu dovedește nicidecum că la nord de Dunăre... nu existau protoromâni (sau urmași ai populației daco-romane). În fond, realitatea istorică ne arată că pe măsură ce ne îndepărtăm spațial de arealul mediteranean, adică de zona clasică de dominație a Imperiului Roman, popoarele europene de la nord de Dunăre și de la nord de Marea Neagră se creștinează tot mai târziu: cehii în 884, polonezii în 966, rușii în 989, ungurii în anul 1000, lituanienii tocmai în 1387 etc. Ținând cont de asta e absurd, desigur, să credem că prin jurul anilor 400-500, să zicem, va fi existat o populație protoromână în Transilvania, în Maramureș, creștinată, dar care nu a lăsat nici un vestigiu al creștinătății ei, nici măcar o urmă. Da, indubitabil. Dar unde zice teoria continuității că protoromânii ăia de la nord de Dunăre ar fi trebuit să fie creștinați deja în mileniul întunecat?! Doar fiindcă zicem azi „cruce" și „biserică"?! Exceptându-i pe protoromânii din Peninsula Balcanică, cei care vor fi existat la nord de Dunăre s-au creștinat cel mai probabil și ei la fel ca restul popoarelor înconjurătoare, adică încetul cu încetul, și pe măsură ce creștinismul se răspândea tot mai departe de Mediterana, mult înspre anul 1000.

Dar ce propune prin noua sa teorie Dan Ungureanu? Ca să rezumăm pe scurt, autorul susține că limba română (implicit poporul român) nu se putea forma la nord de Dunăre deoarece lexicul, morfologia și fonetica limbii române sunt pline de inovații (modificări ale limbii latine clasice la momentul transformării acesteia în „latină vulgară") apărute mai întâi în nordul Italiei. Și păstrate până azi, similar, și în română, și în diverse dialecte nord-italiene. O populație avându-și originile acolo trebuie să fi trecut în zona Balcanilor prin jurul anului 500 e.n. (poate pe fondul prăbușirii Imperiului Roman de Apus?... din dorința de a se simți mai protejați de popoarele migratoare în ceea ce rămăsese Imperiul de Răsărit?... nu e prea clar). Ulterior, această populație prosperă de-a lungul a ceea ce a fost Via Egnatia, drumul roman care străbătea Peninsula Balcanică de la Adriatica până la Constantinopol. Prin venirea slavilor în Balcani, până pe la anul 700 devine izolată de restul lumii latinofone. Devin supuși ai bulgarilor și încep să fie atestați ca popor de sine stătător („vlahii") după anul 900. Și ajung, nu știm cum, dar sigur după anul 1000, la nord de Dunăre, unde dau naștere poporului român.

Ceea ce am adus ca și contraargumente împotriva teoriei furnizate de Dan Alexe, un alt oponent al „teoriei continuității", se poate zice și aici: pe de o parte, nu avem nicio memorie folclorică a vreunei „mari migrații" românești de la sud la nord de Dunăre. Nu avem balade, nu avem cântece populare, nu avem poezii populare care să amintească a dor de munții Macedoniei, sau de unde or zice toți acești lingviști că ne tragem. Pe de altă parte, nu poți să nu te întrebi cum de a reușit acest popor, pornind doar de la un număr mic, sau poate chiar și mai măricel, de indivizi care au trecut pe modul „nevăzut, necunoscut", la nord de Dunăre, să devină azi cel mai numeros popor din zonă, ocupând cel mai mare areal. Ceva e ciudat! Dar cel mai clar contraargument împotriva teoriei lui Dan Ungureanu l-a adus Dan Alexe însuși, care a scris pe blogul său („Cabal în Kabul"):

„Cartea lui Dan Ungureanu [...] se ocupă doar de comparații superficiale [...] care nu ating deloc problemele structurale [...]. Singurul – dar absolut singurul – lucru asupra căruia suntem de acord [...] este că limba română nu s-a putut forma la nordul Dunării. [...] el compară însă doar cuvinte, scoase din context, cu

(continuare în p. 25)

Adrian Alui Gheorghe

Cartea de poezie

Când Dumnezeu se încălzește la căldura unei inimi

IUSTIN TABAN / *Gânduri de la Tată la fiu* / Editura Crimca, 2024

Dintotdeauna am asociat poezia cu rugăciunea, pentru că poezia vorbește, ca și rugăciunea, cu cuvinte și cu tăceri. Poezia nu spune ceva, poezia induce ceva, poezia este o privire dincolo de realitatea imediată, poezia vede mireasma din floare înainte de a vedea floarea, poezia vede zborul, înainte de a vedea pasărea. Rugăciunea, ca și poezia, vede ce se petrece în inimă înainte de a vedea inima, vede ce se petrece în cer, înainte de a vedea norul de pe cer, este privirea care merge la țintă, înainte de a ști ce este și care este ținta.

Aceste considerații le-am adunat după ce am citit cartea semnată de monahul Iustin Taban de la Putna, *Gînduri de la Tată la fiu* (Editura Crimca, 2024, cu ilustrații de *Alina Gherasim*) în calitatea de prieten și de admirator al vieții de mănăstire, de susținător al celor care încearcă, cu timiditate, cu degetul marea poeziei, așa cum credincioșii pot să pășească pe valuri, dacă au credința că acest lucru este posibil. Și în poezie ca și în aventura mersului pe ape, primul pas este cel important.

Iustin Taban scrie o tulburătoare carte de poezie creștină în care discursul poetic este liber de toate constrângerile dogmatice și omiletice și care este, astfel, cu atât mai convingător. Poezia din această carte este trăită cu înțelesurile și subînțelesurile ei, cu inima și cu mintea deopotrivă. Monahul a înghesuit lumea din care a plecat în chilia sa, a văzut-o de aproape, a pus-o secvență cu secvență în relație cu Dumnezeu pentru a o face suportabilă, pentru a o înnobila, încercându-i rezistența la descoperire și mântuire. Observator penitent al realității imediate, Iustin Taban are în fiecare poem un sâmbure epic, textele pendulează între parabolă și alegorie, între ingenuitatea întrebării omului din lume și surpriza răspunsului din partea monahului care s-a înfruptat din înțelepciunea Patericului.” Astfel, fiecare zi este prima zi de la facerea lumii, fiecare om este primul om de la facerea lumii, orice lecție de viață este primul contact cu finitudinea vieții, dar care face parte dintr-o eternitate pe care Dumnezeu ne-o îngăduie: ”(...) *Dați-mi ziua cea dintâi/ de caligrafie/ când am învățat să scriu drept/ și gândurile au stat/ pentru prima dată/ în picioare./ Era lumină, era zi/ făpturile se ridicau/ a Utrenie/ iar eu/ aveam să stau drept/ înaintea Creatorului meu.”*

Deși foarte tânăr, părintele Iustin Taban a îmbrăcat haina ”bătrânului îmbunătățit”, a bătrânului frumos, cum este definit călugărul, și împărtășește această copleșitoare experiență, ceea ce a văzut și a simțit, atât cititorului cât și ascultătorului, sieși chiar, fiindcă poetul pe sine însuși se modifică sub presiunea inspirației și a textului pe care îl scrie: *Când pornești în călătorie/ să nu te rogi/ la un Dumnezeu/ rămas acasă./ Să nu crezi/ că Tatăl tău/ te trimite înainte/ spre necunoscut./ Ci să știi/ că Dumnezeu/ este acolo/ înaintea ta,/ trăind familiar zilele/ din care vei trăi tu. (...).*

În trecerea noastră prin lumea asta știm și nu știm, suntem și nu suntem, vedem și nu vedem, simțim și nu simțim, toate acestea datorită faptului că în memoria noastră păstrăm ceva din nostalgia raiului din care am fost izgoniți, la care aspirăm, pe care îl recunoaștem, măcar secvențial, în toate câte ne e dat să întâlnim. Aceste urme recuperatorii ale raiului primordial se regăsesc din plin în poezia lui Iustin Taban din această carte. Pus față în față cu universul, omul părăsește volatilitatea carnală și își încredințează fluxul gândurilor și al trăirilor, metaforei. Iar metafora, spunea Ortega y Gasset, “... e cea mai mare putere pe care o posedă omul. Ea e ca un instrument al creațiunii pe care Dumnezeu l-a uitat înlăuntrul creaturilor sale, așa cum chirurgul distrat uită un instrument în corpul pacientului”.

La Iustin Taban toată zbaterea universului se regăsește în gesturile mici, simbolice, Dumnezeu răspunde la dragoste prin și cu frumusețe: *”O cameră, flori, fotoliu,/ o masă cu cărți/ și o pisică ce se uită/ pe geam./ Așa te cuprind/ gândurile/ în camera de creație/ a lui Dumnezeu./ Și dacă ne-am uitat mereu pe geam/ fără să plecăm niciodată/ de-acasă?/ Dacă am fost tot timpul aici/ florile pe masă/ și pisica pe pervaz?/ Dacă toate s-au întâmplat/ și Judecata și a Doua Venire/ și ne-a rămas să trăim/ după această/ sublimă întâmplare?/ Flori. Fotoliu. O pisică./ Nu cumva am rămas mereu/ în dragostea Stăpânului?”*

În poezia lui Iustin Taban, Maica Domnului îi vorbește cu toate ”necuvintele” din lume, atunci ”când stă la ceai/ și tace cu sfinții”. Dumnezeu ”crede în om”, altfel nu ar investi atâta dragoste în inima și sufletul acestuia și nu ar adăuga atâta frumusețe în lumea înconjurătoare, monahului poet nu îi ajunge o viață să povestească ”despre dragostea Lui”. Apoi, tăcerea este cel mai fertil dialog cu Dumnezeu, când numai inima vorbește, iar din ceruri se aude glasul care spune: ”în sfârșit/ fiul Meu are să-mi spună de la el/ ceva”. O pungă cu nuci, devine o pungă plină cu mistere, ”un pumn de secrete cu coajă tare/ să înțeleg ce nu pot înțelege/ din poverile vieții/ și dulcea cruce a Lui”, așa cum stelele sunt ”pistruii de pe cer” iar dragostea ”îți ia gândurile de mână ca pe niște copii” și le poartă prin lumea văzută și nevăzută.

Libertatea se câștigă prin ingenuitate, prin candoare, pare să spună artistul dintotdeauna, din acest motiv ea are evanescența fulgului de nea sau de păpădie. Căci ce-i libertatea fără riscul de a o pierde? Călătoria neîngrădită dinspre sine spre ceilalți este esența libertății și a iubirii. Iar întoarcerea în sine este împlinirea iubirii și a libertății. Poezia lui Iustin Taban este o asemenea întoarcere în sine, acolo unde Dumnezeu se încălzește, atât de uman, la căldura inimii unuia din fiii Săi.

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Narațiuni și digresiuni

Acum ceva timp, mă aflam în rezerva unui spital, iar lângă mine un alt pacient sforăia îngrozitor. Am realizat rapid că nu voi putea dormi, așa că, în acea noapte, am ascultat concertele pentru pian de Beethoven. Consider că a fost una dintre cel mai bine folosite nopți din viața mea. Exact după al cincilea concert am reușit să cad în somn.

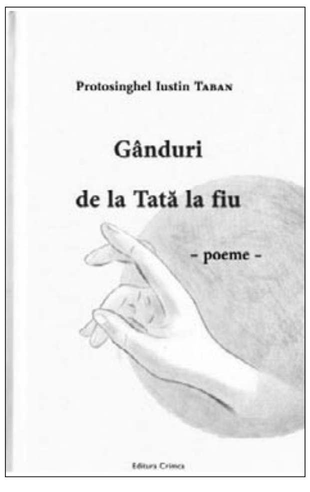
De fapt, nu, nu-l stimez atât de tare pe apostolul Pavel, nici pe sfântul Augustin. Dacă ar fi să-mi prezint preferințele, modelul meu ar fi Lucian din Samosata, un epicureic cinic antireligios, care nu simțea nevoia să-și aroge o misiune prin urmare nici nu scria cu încordarea responsabilității, așa cum făceau Pavel sau Augustin. Lucian e un spirit satiric, dar unul relaxat și chiar vesel, exemplu excelent de personaj care ignoră marile narațiuni ale puterii, considerând că, la urma urmelor, nimic nu poate fi spus tranșant, nimic nu poate fi luat până la capăt în serios, nici măcar scrisul. El ne arată cum ar fi arătat lumea dacă nu exista creștinismul sau altă mare ideologie care, la un moment dat, a pus stăpânire pe istorie.

Mulți dintre cei care m-au acuzat de atitudine ezitantă sau duplicitate s-au dovedit a fi niște trădători - ezitarea mea îi privea în primul rând pe ei, era o anticipare a trădării. E-aproape o regulă: acela care se îndoiește de mine e primul care mă va trăda. În principiu, oamenii în care am încredere sunt aceia care pun preț pe încredere.

Nu mai beau alcool și nici nu mai fumez, însă continui „să ies la bere”, poate din obișnuință, poate din nevoia de a-mi dovedi că totul a rămas la fel ca înainte. Însă e foarte clar că lucrurile s-au schimbat: aceste ieșiri nu-mi mai fac nici o plăcere și am ajuns să mă întreb dacă nu cumva obișnuiam să beau și să fumez din dorința de a fi împreună cu ceilalți și, în același timp, pentru a mi-i face suportabili, dintr-o nevoie și o decepție care acționează aproape în același timp. Oamenii mă plictisesc, dar, odată rămas singur, n-aș putea să spun că mă simt mult mai bine, că sunt mai interesant pentru mine însumi decât ceilalți. Poate că tocmai acesta e secretul schimbării, anume de a face din tine un interlocutor mai interesant câtă vreme pe ceilalți nu-i poți schimba. De aici vine și nevoia unei curățiri interioare - pasa zen prin care trec - și care nu e un efect al bolii prin care am trecut, ci o nouă frământare. Ca să-i suporți pe ceilalți uneori e suficient să bei două beri. În schimb, ca să te suporți pe tine însuți ai nevoie de o terapie care durează toată viața.

Oamenii mă plictisesc, dar, odată rămas singur, n-aș putea să spun că mă simt mult mai bine, că sunt mai interesant pentru mine însumi decât ceilalți. Poate că tocmai acesta e secretul schimbării, anume de a face din tine un interlocutor mai interesant câtă vreme pe ceilalți nu-i poți schimba.

Prietenii și o parte dintre cunoscuți te citesc fără a investi nici un pic de încredere în ceea ce scrii, lucru care nu se exprimă însă aproape niciodată printr-o respingere sinceră, fermă și irevocabilă, ci prin diferite semne, cum ar fi: lipsa de răbdare în a răsfoi volumul abia primit (unii nici măcar nu se sinchisesc să-l ridice de pe masă); ironizarea titlului ca substitut al desființării cărții; identificarea rapidă a aritmiilor textului, căci lectura neempatică nu simte textul și, de aceea, i se pare din start prost scris; contestarea apriorică a onestității demersului de a scrie (scrii ca să faci puncteacademice sau bani sau ca să te lauzi), a capacității tale de a scrie ceva valabil sau discreditarea scrisului ca act (cine naiba mai citește azi, nu înțeleg la ce-ți ajută să scrii!), numai ca să nu spună banalele cuvinte: „Bravo, pare interesant ce scrii, abia aștept să citesc!”. De aceea, în general nu mai dau cărți prietenilor și nici cunoscuților decât cu totul excepțional.

Valery își numește fragmentele „contra-opere, contra-desăvârșire”, „un viciu”. Da, fragmentele sunt contra-opere, dar eu le-am asemănat nu viciului, ci vomitatului.

Dacă imaginea mediatică a unei persoane este o parte definitorie a identității sale, atunci valoarea sa nu mai poate fi, practic, evaluată. Nu mă gândesc la așa-zișii influenceri, ci la personaje precum CTP, un om cultivat și inteligent, fără îndoială, dar a cărui identitate este dependentă de expunerea sa mediatică. Dacă n-ar mai apărea la TV sau pe diverse site-uri, pur și simplu lumea ar uita că există, iar criticilor le-ar fi greu să-l definească pornind de la textele sale SF sau de la „prozetărie” (dacă ar face-o, ar descoperi probabil un alt personaj, destul de diferit de cel mediatic).

Discursul fragmentar, deși foarte apropiat modului nostru obișnuit de a gândi, se confruntă cu multe probleme de legitimitate din cauza a ceea ce Maingueneau numește natura sa transgresivă. El este, de fapt, prin

(continuare în p. 14)

eseu

Dan Ciachir

Reverii albastre

■ L-am întrebat pe scriitorul Marcel Petrişor cum se face că, după ce ieşiseră din închisoare, el a ajuns profesor secundar, iar A.I. a primit un post destul de înalt...

– Puteau să-l facă şi ministru, mi-a răspuns. Cu atât mai mult însemna că l-au reeducat.

■ Cred că Bucureştiul a fost singura capitală comunistă al cărei spaţiu sacral cuprindea şi două restaurante: „Cina” şi „Athénée Palace”.

■ „Pentru mine, aplauzele nu înseamnă nimic”, a spus baritonul David Ohanesian. Afirmaţie de om mare.

■ – Este bine a lăuda pe aproapele?

– Este mai bine a tăcea.

Deşi pare purtat la Radio Erevan, dialogul acesta provine din *Pateric*.

■ Maxima lui Bismarck „Orice se poate schimba în istorie, cu excepţia geografiei” părea infirmată după 1990 de nişte publicişti care mutaseră România din Sud-Estul continentului, unde toată lumea o ştia aşezată, în Europa Centrală.

■ Cântecele de muzică uşoară cad repede în desuetudine. La petrecerile cu lăutari ascultam însă *Când toca la Radu Vodă*, apărut pe vremea domnitorului Ioan Vodă Caragea, ca pe o piesă de repertoriu curent, sau *Inel, inel de aur*, care nu avea decât o sută de ani...

■ Cei ce adoră întrecerile sportive concurează prin delegaţie.

■ Am auzit oameni lăudându-se că au întors banii cu lopata. Mie mi-a prisosit în viaţă un element de a cărui lipsă se plânge patetic lumea din ziua de azi: am avut timp. Sau mai bine spus: m-am avut bine cu timpul.

■ O ziaristă ajunsă la vârsta regretelor spunea că ar fi vrut să scrie literatură, nu să facă gazetărie. Lamentaţie inutilă. Devii ceea ce eşti, nu ceea ce ai dorit să fii. La sfârşit se trage linie şi se vede ce ai fost cu adevărat.

■ După moartea lui Salazar, pe la mijlocul anilor ’70, Portugalia a fost condusă de un guvern de tranziţie, compus din militari, avându-l în frunte pe generalul Spinola, care purta monoclu. Ţeapăn, încliftat, încorsetat în uniformă, semăna frapant cu un ofiţer de cavalerie de pe vremuri, prefect de Romanaţi sau de Dolj.

■ Răposatul O.P., care parcă vorbea profilat pe un perete al crematoriului „Cenuşa” ori ţinând în braţe capacul unui sicriu, a evocat odată, în filipicele sale televizate, Bizanţul. Spunea că oamenii politici români seamănă cu acei călugări greci care discutau despre „sexul îngerilor” în timp ce oştirile otomane cucereau Constantinopolul. În realitate, povestea cu „sexul îngerilor” îi aparţine lui G. Călinescu, care nu ştia ceea ce ştie un seminarist: că îngerii n-au sex. În *Principii de estetică*, G. Călinescu abordează acest subiect. Monahii pomeniţi se întrebau, zice-se, altceva: câţi demoni încap pe vârful unui ac.

■ Prefer un preot cu un dumicat de carne în gură decât cu barbarismul „locaţie”.

■ Pe la sfârşitul anilor ’40, când comuniştii dădeau zor cu democraţia, lăutarii din Gorj au scos un cântec cu refrenul „Naşă, nu fi democrată,/ Lasă uşa descuiată!”.

■ Emil Bodnăraş, demnitar comunist de rangul întâi, a fost înmormântat în satul natal Iaslovăţ, din Bucovina, potrivit dorinţei sale, cu slujbă bisericească, prohodit după toată rânduiala ortodoxă. Coliva pentru pomană a fost adusă de la Bucureşti cu elicopterul.

■ Întrucât la Judecata de Apoi ne vom înfăţişa cu propriile noastre trupuri, mă întreb cum vor apărea acolo femeile care în viaţa pământească au recurs la implanturi cu silicon: cu sau fără ele?

■ Ca să înţelegi că „Ortodoxia e firea omului” (Rafail Noica), ajunge să intri în două biserici pravoslavnice din Oraviţa, uimitor de baroce ca arhitectură şi decoraţie, dar cu cele mai răsăritene catapetesme şi picturi. Este ca şi cum ai trece graniţa în Portugalia şi te-ai trezi la Athos.

■ Societatea civilă este singura „instituţie” care nu are sediu, adresă, număr de telefon...

■ Un adevărat proces al comunismului ar trebui să includă nume precum Ana Pauker, Alexandru Drăghici, Pantiuşa Bodnarenko, deopotrivă cu nume precum Sartre, Aragon, Picasso, Yves Montand, Sophia Loren...

■ 1945. Un şir de refugiaţi basarabeni se perindă prin faţa comisiei de triere prezidată de un maior sovietic care le va hotărî individual soarta: vor rămâne în România sau vor fi trimişi înapoi peste Prut. Fiecare caută să îşi justifice părăsirea Basarabiei. Vine rândul unui preot în vârstă, cu barbă albă, lungă:

– Dumneata, părinte, de ce-ai plecat din Chişinău?

– Domnule maior, eu nu am plecat, am fugit.

– Şi de ce-ai fugit, părinte?

– De comunism.

– Aşa?! Ai fugit?... Atunci să stai aici în România. Noi nu avem nevoie de fugari.

■ În anii ’80, pentru o aparenţă de libertate religioasă, regimul l-a invitat în România, prin Mitropolitul Antonie al Ardealului, pe predicatorul american neoprotestant Billy Graham, care dorea să vorbească în Catedrala din Cluj. Patriarhul Iustin i-a telefonat Arhiepiscopului Teofil Herineanu (greco-catolic reîntors la Ortodoxie), ierarhul locului, comunicându-i dorinţa Ocârmuirii. Răspunsul Arhiepiscopului: „Preafericirea Voastră, dacă trebuie, îi dau icre negre să mănânce, îl culc în dormitorul meu şi mă duc să dorm în altă parte, însă câtă vreme Teofil este Arhiepiscopul Clujului, ereticul ăsta nu cuvântează la mine în Catedrală, aşa să ştiţi, sărut dreapta, Preafericirea Voastră!”...

Şi n-a cuvântat.

■ Am tras la bacalaureat, în 1970, la proba de literatură română, un bilet cu *Poezia lui Eugen Jebeleanu*. Când mi-a venit rândul să răspund, preşedintele comisiei, cu gândul în altă parte, tocmai băga în gură un fursec luat de pe platoul cu sendvişuri, dulciuri, cafele şi răcoritoare aşezat în faţa sa. Auzindu-mă spunând că Jebeleanu este un poet foarte potrivit pentru a fi recitat la serbări şcolare şi în unităţi militare, s-a oprit din mestecat şi a devenit brusc atent.

■ În anii ’50, revistele bisericeşti din România erau pline de cuvântul *pace*. Astăzi sunt pline de cuvântul *ecumenism*.

■ Spre deosebire de celelalte Biserici ortodoxe, noi, românii, am avut nenumăraţi ierarhi proveniţi din taţi de familie. E totuşi greu de închipuit un Varlaam sau un Dosoftei cu puradei...

■ Regimurile democratice pot fi la fel de stupide ori abjecte precum cele totalitare. Cu deosebirea fundamentală că primele, dacă le laşi în pace, te lasă şi ele pe tine. Celelalte, susceptibile şi vanitoase, nu suportă să le ignori.

■ În urmă cu 60-70 de ani, un actor spunea că două lucruri nu ar fi ajuns să vadă dacă nu veneau comuniştii la putere: ţăranii la mare şi actori la şedinţe. Parafrazându-l: dacă nu se prăbuşea fostul regim, nici eu nu aş fi văzut călugări la simpozioane, colocvii, congrese, reuniuni ştiinţifice...

■ Un om călătoreşte zece zile într-o ţară străină şi se întoarce acasă cu convingerea că a cunoscut ţara respectivă şi pe locuitorii ei, deşi contactele sale s-au mărginit la chelneri, recepţioneri şi agenţi de circulaţie. Identică este situaţia unor intelectuali care scriu despre Biserică.

■ După ce a contribuit – aşa cum a afirmat – la retragerea Patriarhului Teoctist în ianuarie 1990, cinci ani mai târziu, Corneliu Coposu îi făcea elogiul povestind cum îl întâlnise la o sesiune academică consacrată lui Nicolae Titulescu. Am şi văzut scena cu ochii minţii: o vulpe papistaşă sondând-o pe una bizantină la comemorarea unui mason.

■ După decembrie 1989, nişte publicişti au inventat noţiunea de „cripto-greco-catolici”. Sunt convins că şi Rică Venturiano era un „cripto-greco-catolic”, dovadă această terţină de tropar papistaş: „Dintru altitudine/ Te-ai descendat, Mizericordiosule”, care într-o limbă de oameni normali vrea să zică: „Dintru înălţime/ Te-ai coborât, Milostive”.

■ Bucureştean get-beget, mărturisesc că pentru mine toate replicile rostite la „Capşa” nu fac cât adagiul ardelenesc: „Până aici, democraţie; de aicea – Mănăştur!”.

■ „– Ce aveţi voi mai bun la Brăila?

– Pământul, Balta şi pe Nae Ionescu.”

■ „Un ceas petrecut la Veneţia îţi dă mai multă încântare decât oricâtă vreme petrecută în cea mai frumoasă regiune a lumii. Totul pe lume se aseamănă cu ceva; Veneţia nu se aseamănă cu nimic.” (Iovan Ducici)

■ *Instinctul liturgic al Ortodoxiei*, expresie memorabilă aparţinând Părintelui Profesor Ioan Ică Jr.

■ Într-o noapte geroasă de ianuarie am privit o fotografie a lui Constantin Argetoianu în zeghe de puşcăriaş emanând o tristeţe înspăimântătoare, care în acelaşi timp îl transfigura.

■ Ziariştii care întreabă cum se raportează intelectualii la Dumnezeu nu ar strica să deschidă Evanghelia pentru a constata şi cum se raportează Dumnezeu la intelectuali. Hristos îi percepe ca pe nişte secături vanitoase, egotiste, egolatre, avide de laude, foarte făţarnice, care se roagă îndelung „la vedere” şi pe care Mântuitorul îi previne în numeroase rânduri: „Vai vouă, cărturarilor şi fariseilor!”, promiţându-le, ca recidiviştilor, pedeapsă sporită în perspectiva veşniciei.

Ca să înţelegi că „Ortodoxia e firea omului” (Rafail Noica), ajunge să intri în două biserici pravoslavnice din Oraviţa, uimitor de baroce ca arhitectură şi decoraţie, dar cu cele mai răsăritene catapetesme şi picturi. Este ca şi cum ai trece graniţa în Portugalia şi te-ai trezi la Athos.

Sorin Antohi

Idei și zile

În acest număr închei selecția de extrase din pliantele seriei Idei în Agora. Acolo au ajuns și unele reflecții cu rădăcini în manuscrisul Idei și zile. *În același manuscris au fost reținute și unele idei formulate mai întîi pentru evenimente publice pe care le-am inițiat și coordonat (paginile de față se deschid cu o asemenea mostră), dar care desigur pornesc, cel puțin parțial, din sfera (mai?) privată a manuscrisului menționat (și a materialelor adunate în el, de la reflecții fugare pe un colț de hîrtie la altele dezvoltate în fișe, caiete, proiecte). O altă categorie legată de demersul din* Idei și zile *se înscrie în același laborator intelectual: rezumatele integrale ale unor conferințe și comunicări proprii, preambulurile complete ale unor conferințe colective (în limba noastră, cum știm, cuvîntul* conferință *este ambiguu, iar* prelegere *sau* prelecțiune *sună arhaic). De multe ori, acestea au fost topite în texte mai lungi, publicate sau încă inedite. Cele rămase ca atare, preponderent în engleză, s-au adunat într-un alt manuscris de sertar, inițiat în 2012*: Nutshells: Abstracts, Outlines, Projects. *Organizat strict cronologic, acel viitor volum va fi cîndva o imagine sintetică a parcursului meu intelectual (o hartă mentală de idei, ipoteze, teme, subiecte și teorii) și existențial (o hartă propriu-zisă cu aproape patruzeci de țări, unele dispărute/redefinite geopolitic, și peste o sută de localități).*

Diversitatea uitată a României. România de astăzi este rezultatul unor procese istorice îndelungate și complexe care au pus în contact, au transformat, agregat, transfigurat și sintetizat experiențele și imaginarele unor populații eterogene în timp și spațiu, determinările unei periferii imperiale/civilizaționale multiple, contingențele, influențele și (im)posibilitățile unor geografii politice, economice, sociale, culturale, spirituale, simbolice.

Această istorie fascinantă, pe care orice rescriere partizană o face de neînțeles și pînă la urmă de necitit (astfel că publicul se îndreaptă spre versiunile ei mutante: vulgata megalomană și corolarul ei, lamentația autostigmatizantă, fantasmele unicității, elecțiunii și omogenității, teoria conspirației etc.), este întîi de toate una a diversității. Cu alte cuvinte, a unei bogății umane prețioase și perpetuu schimbătoare, ale cărei elemente constitutive s-au împletit în durata lungă — armonios, indiferent, conflictual —, au co-evoluat. Niciuna din comunitățile interactive de pe acest vast teritoriu – la rîndul lor eterogene (social, economic, chiar confesional, lingvistic etc.), dincolo de trăsăturile comune — nu poate fi înțeleasă exclusiv în termenii săi specifici, ori numai prin raportarea fiecărei specificități la universalitate (așa cum s-a procedat secole de-a rândul în discuția despre specificul național românesc). Relația dintre local și universal (în unele modele identitare colective: transcendental; în vocabularul de azi: global) nu e doar verticală, ci implică în plan orizontal interacțiunile cu localul și universalul Celuilalt. Ale tuturor celorlalți. Nu putem fi noi înșine decît în raport cu alții. Nu ne putem defini viitorul dacă nu ne înțelegem prezentul în orizontul trecutului — *așa cum a fost cu adevărat.*

Acest imperativ categoric al cercetării trecutului, formulat de Ranke într-un anumit context (idealism german, organicism, conservatorism) nu mai înseamnă astăzi, după aproape două secole, că tot ceea ce a fost se poate *reconstrui* în discurs (istoriografia fiind astfel, cu formula lui Hayden White, o sinecdocă a istoriei), fie cum a fost cu adevărat, fie cum a fost în esență (Ranke era totuși ambivalent). Între timp, înțelegem și acceptăm că fiecare generație, oricît de riguros, cuprinzător și critic ar continua cercetarea trecutului, *construiește* interpretări istorice plurale și fluide. Plurale și fluide, însă nu infinit variabile, nu la fel de valide, nu echivalente ontologic și epistemologic. (Din preambulul la *Diversitatea uitată a României. Istorie, patrimoniu, memorie,* simpozion internațional, Iași-Tîrgu Neamț, 23-26.10. 2014)

*

De ce este România cum este? Specificul național ca excepționalism. Discuția românească despre specificul național a început în urmă cu aproape patru secole, după întâlnirea cronicarilor moldoveni cu caracterologiile naționale ale umanismului târziu. Înainte de a avea state suverane, atunci când le-au obținut prin eforturi proprii și conjuncturi istorice favorabile, precum și în momentele de criză ori discontinuitate statală, românii și-au pus întrebări cu privire la ceea ce-i definește colectiv, dând răspunsuri care variază de la apoteoză la stigmat, de la poezie și mistică la metafizică și biopolitică.

În *Schimbarea la față a României*, Cioran scria: “Dacă nu vom avea atâta tărie și atât orgoliu pentru a ne reface din sâmbure existența, în zadar mai facem teoria României.” Din păcate, majoritatea proiectelor noastre luminoase au eșuat, au întîrziat, au durat puțin, au lăsat slabe urme în istorie și în memorie. Din fericire, au eșuat și proiectele noastre întunecate, delirante ori (sin)ucigașe. Am plătit scump pentru toate. Și am produs o vastă bibliotecă autoscopică națională, de la cronicari la bloggeri: metadiscursul, dublul fantasmatic al unei practici istorice carente ori absente. Ne-am dovedit mai buni la teorie decît la practică...

La peste opt decenii distanță, după alte și alte tribulații istorice și teoretice, citatul din Cioran se mai poate citi doar (auto)ironic și (auto)critic, iar opera autorului are deja un loc în biblioteca amintită. Între timp, am învățat (sau ar fi trebuit să învățăm) că noțiuni complexe ca România și românii trebuie să fie mai riguros (și poate mai senin) plasate între *astfel* și *altfel* (cu alte cuvinte: între tautologie și paradox), între utopie și apocalipsă, între “sentiment tragic” și deriziune. (Din preambulul meu la Idei în Agora II, dialog cu Vintilă Mihăilescu, 2.07.2017)

*

Contracultura: muzica și versurile. Revenim la Idei în Agora asupra temelor dezbaterii “1968: Counterculture, Ideology, Utopia” de pe 24 iunie 2018 și ale unui Colocviu Regal cu același titlu (Sinaia, 21-23 iunie 2018). Dialogul cu Alexandru Andrieș va urma liber cronologia îndelungatei sale cariere, explorându-i substanța și contextele, cu permanente referințe la noțiunea de contracultură. Mai jos, câteva considerații din “Balada bovarismului contracultural”, prefața mea la Liviu Antonesei, *5 balade rock* (Ediție îngrijită de Nicolae Tzone, Editura Vinea, București, 2018, pp. 5-17):

„[...] dacă putem salva ceva din noțiunea de *rezistență prin cultură* fără a reține doar *existența prin cultură* [formula lui Gabriel Andreescu], altminteri stimabilă, atunci ea trebuie definită mai restrictiv, ca *rezistență prin contracultură*. [...]”

„[...] În studiul meu din 2001, “Romania and the Balkans: From Geocultural Bovarism to Ethnic Ontology” (http://www.iwm.at/transit/transit-online/romania-and-the-balkans/), din care citez mai jos pasaje traduse de Mona Antohi, am propus conceptul/figura de *bovarism geocultural*:

În *Ce este sud-estul european?* [...], Iorga explica de ce România nu este o țară balcanică, mergând dincolo de controversele privind localizarea geopolitică a țării sale: „O țară nu aparține spațiului unde se află, ci țintei spre care privește.“ Este, probabil, expresia cea mai candidă și succintă a ceea ce eu numesc „bovarism geocultural“. [...] Bovarismul geocultural al României este ideea profund înrădăcinată că țara este intim conectată la Occident, în special la Franța, mai exact la Paris. Această formă de autoamăgire națională datează încă din anii 1840 [...].

Așa am trăit noi și contracultura: bovaric. Am visat că participăm la ea, evadînd (mai ales în visare și cultură) din bietele noastre vieți “supt vremi”, ne-am identificat cu ea dincolo de evidențe și obstacole, supracompensînd în planul intelectual, spiritual, sufletesc (pe scurt: abstract) tot ce nu puteam avea în plan existențial. A fost o încercare de a nu ne pierde cu totul într-un proiect (contra-)istoric delirant, care nu era al nostru și nici nu putea fi — dacă înțelegeam pe ce lume trăiam. O încercare de a construi umile utopii private (solitare ori de grup mic) într-o distopie inițiată brutal, prelungită printr-un viclean plan de cîștigare a sprijinului popular, dar intrată în descompunere societală și culturală chiar înainte de a eșua în mizerie materială și umană.” (Din preambulul meu pentru Idei în Agora LV, dialog cu Alexandru Andrieș, 26.11.2019)

*

Revoluție? Istorie, ficțiune, justiție. Schimbările imprevizibile ale liniei Partidului au făcut ca evenimentele istoriei noastre (numai două exemple simple: 1784, 23 august 1944) să fie perpetuu redefinite/rescrise (orwellian). Astfel, istoricii români și publicul lor s-au dovedit, poate mai mult ca alții, pionieri protocronici ai relativismului istoriografic și memorial. De regulă, consensul interpretativ, cât și când era întrunit, era exprimat în istoriografia noastră prin figuri/concepte neutre, deci versatile și utilizabile în orice context, precum “actul” sau “evenimentele”. Același proces de oportunistă și mereu revizuită “punere în intrigă” (Ricoeur: *mise en intrigue*, Hayden White: *emplotment*) afectează și narațiunile despre România lunii decembrie 1989. De la romanul gotic la mitul civic, de la minciuna de stat la livrarea postmodernă a interpetării faptelor în timp real, împreună cu imaginile TV, cam toate formulele au fost încercate. (Din preambulul meu pentru Idei în Agora LVI, dialog cu Gabriel Andreescu, 3.12.2019)

*

România și Europa. De la decalaje la convergențe? În România, constatarea spontană a oricărui neajuns sau eșec s-a transformat de-a lungul secolelor, prin repetiție și (cel puțin aparentă) confirmare empirică, în filozofie vernaculară a istoriei: “Ca la noi, la nimenea!”. Stigmatul etnic sau confesional, ura-de-sine, excepționalismul negativ și altele asemenea au devenit, uneori atingînd paroxismul și generînd teorii ori metafizici, expresii culturale recurente, formative, chiar constitutive. Aceste forme ale fixației noastre naționale asupra comparațiilor dezavantajoase (cu alții, chiar intuitiv mai prejos decît noi; cu noi înșine în conjuncturi considerate mai faste) au fost insuficient contrabalansate de analize serioase, fiindcă la noi istoria critică și științele sociale au fost și au rămas mai puțin cunoscute și infinit mai puțin persuasive decît perorațiile narcisismului colectiv. (Din preambulul meu pentru Idei în Agora LVII, dialog cu Bogdan Murgescu, 14.01.2020).

Extrase din manuscrisul Idei și zile *au mai apărut în* Trivium, Observator cultural *și, începînd din iulie 2023,* Argeș

În *Schimbarea la față a României*, Cioran scria: “Dacă nu vom avea atâta tărie și atât orgoliu pentru a ne reface din sâmbure existența, în zadar mai facem teoria României.” Din păcate, majoritatea proiectelor noastre luminoase au eșuat, au întîrziat, au durat puțin, au lăsat slabe urme în istorie și în memorie. Din fericire, au eșuat și proiectele noastre întunecate, delirante ori (sin)ucigașe.

eseu

Nicolae Mirel Lazăr

Un Dumnezeu în zi de grație ridică în zare insule mici de piatră, pustii, pe care ochiul se poate opri să-și tragă suflarea

Dă-o durerii de moarte!

poetului Aurel Udeanu

... dar parcă tu o chemi:
hai, vino *Moarte* sunt pregătit!
Uite, mama mi-a adus într-o noapte
cele trebuincioase de la ea din pământ,
tata a doborât până la urmă stejarul
de la care fugise atunci, după *El*,
și am scândură bună; tot ce trebuie
e pus în regulă și la locul său
Știu bine ce este *Nimicul*, l-am cercetat
în filozofi și în textele sacre
Am aflat și de moara aia de oase,
de pruncii tăi pofticioși
Vino, ce tot aștepți?
Știu demult și unde o să mă duci,
dar eu am scris pentru *El*, pentru
bucuria ochilor *Lui* și izbăvirea așteaptă acolo

Poate sângele tău s-a tulburat, poate
măruntaiele alea ciudate nu mai vor să asculte,
se răzvrătesc, iar mintea ta trebuie să le înfrunte,
sufletul adăpostit acolo să se-ntărească
Ehei, omule, prea te grăbești, ca fata mare,
cum se spune-n popor – vei fi închipuind
o nuntă la care cade o stea,
o dramă memorabilă la capăt de drum
Dar, știi, și asta se uită degrabă în lumea de azi

Dă-o durerii de *Moarte* (mă rog, dacă
se poate spune așa, dacă are vreun sens),
mai avem de chinuit aici, de scos fărâme prețioase
din suferință și chin scormonind cu mâinile,
cu mintea, cu trupul întreg – „din bube,
mucegaiuri și noroi", nu-i așa?
Mai aștept să-mi trimiți poeme pe mail
să discutăm despre ele, să spui despre ale mele
ce crezi, dacă suferă, unde
Trebuie să mai mergem la terasa aia
de lângă primărie unde se adunau mai demult
literații locali, să bem o cafea, să mai bârfim
un ceas lumea asta care scrie, tipărește și uită
Hai să facem sâmbătă chestia asta

Pe urmă

Pe urmă voi merge pe o plajă
cum nu există niciunde,
cu nisip mai alb decât sarea
la marginea unei mări în care valuri
vor fi cântecele tinereților mele
rostogolite unul după altul
unul din altul mereu și de-a pururi
Și acolo unde sunetele vor linge
nisipul mai alb decât sarea,
se va întrupa o Marie din spuma
tuturor Mariilor ce vor fi fost
Nu va fi niciuna din ele și va fi
toate deodată
Vom sta și vom depăna amintiri,
poate va veni și mama
cu biscuiții șprițați proaspăt copți
să ronțăim împreună
Nimeni nu poate spune că nu e așa,
nimeni nu știe cum e acolo
dacă fi-va să fie
Pe plajele de aici am interzis – risc
major un cancer de piele, asta e!
Un carcinom mai parșiv care
să intre sub epidermă tot mai adânc,
adânc precum gândul că
toate au un sfârșit

Dans contemporan

Au îmbrăcat costumele albe
și așteaptă nemișcați să înceapă
Dansatori
cu multe brațe și aripi
așteaptă răbdători prima măsură,
fiecare în postura scrisă
de un coregraf nevăzut

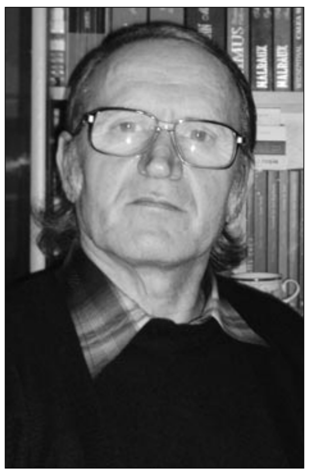
Nu sunt nici eu nerăbdător
Niciun dans nu e repetabil,
chiar ... repetat de o sută de ori
Saltul lui Nureyev
a fost la Paris cu 3 centimetri
mai înalt decât la Londra
(deși dansa pentru Royal Ballet)
Mă credeți? Nici nu-i nevoie
Așa că nu sunt nerăbdător,
voi privi ceva ce
nu voi mai privi niciodată

Au îmbrăcat costumele albe
și stau nemișcați
Au fiecare multe brațe și aripi
și așteaptă prima măsură,
nu mai e mult – prognoza spunea
că pe la prânz va începe să bată
Vântul nu e fondul sonor care
să-mi facă plăcere – ca un colț
de polistiren frecat pe un geam
Se întâmplă în dansul contemporan
ca sunetul să scrijelească auzul, dar
mișcările sunt încântătoare
Vor începe îndată și costumele
se vor scutura puțin câte puțin,
dar siluetele fine și dezgolite
vor continua să se miște
unduitor și confuz
cu multe brațe și aripi

Kalimera!

Dacă privești în jos pe lîngă bordaj
îți vine să te arunci
în jocul hipnotic de albastru
sclipiri și mărgele de spumă
Egina e la câteva mile în urmă, de-acum
Încă portul se poate zări,
cu puzderia lui de șalupe,
veliere și bărci de pescari,
cu apa plescăind ușor între ele
La plecare am târguit fistic
la una din mulțimea dughenelor
înșirate pe chei
O pace uriașă, albastră,
învăluie puntea tribord și simt
cum mă cuprinde în ea
Între stâlpii punții un pescăruș
rămâne încremenit în plutire
fără nici o mișcare
Îi văd picioarele pliate spre coadă
ca un minuscul tren de aterizare
și ciocul ud sclipind sidefiu
Doar ochiul dinspre mine caută ceva
Sus pe covertă, Zacharia le întinde
fărâme de pâine și ei le înhață
cabrând uimitor cu o bătaie din aripi
Pare că lumea s-a oprit să mai spargă
să roadă, să macine vieți ...
Un Dumnezeu în zi de grație
ridică în zare insule mici de piatră, pustii,
pe care ochiul se poate opri
să-și tragă suflarea
Ceasul îmi arată zece dimineața
din spate, vântul îmi umflă cămașa
de parcă-ar fi un petec de pânză
ce împinge feribotul prin Marea Egee
Hei, îmi vine să strig, ehei:
Kalimera, Hellas!

Geo Galetaru

ÎNCEPEA O POVESTE

Și noi plimbându-ne dintr-o cameră în alta
pe urmele unui adevăr de care nu mai eram conștienți
o floare de abur pe sticla acelui pahar
ca un continent învins de propria-i derivă
așa arată cerul îmi spuneam
pătruns de o fericire atroce
așa urcă în noi porunca neagră a nopții
și sapă dincolo de singurătatea opacă a creierului
dar atunci nu știam câte semne are tăcerea
și unde începe călătoria trupului spre zăpezile îndepărtate
eram la marginea uneo păduri sau a unui câmp înflorit
cu toate rănile la vedere
veșmintele cădeau în afara noastră ca în oglinzi clandestine
începea o poveste despre timpul care ne caută
și atât de rar ne găsește

CUM VOM MAI ȘTI

Și atunci
ca și când ai fi spus
vreau să plec
dar unde e puterea întoarcerii
în lucrurile simple
în surâsuri
în apele fără somn
odată ai trecut pe o punte
și ai văzut cum cad fluturi în jur
și cineva povestea în neștire
cu fața la geamul acela din noapte
silabe în mătasea lentă a timpului
pașii tăi în zăpada care abia începea
abia își etala absența în acea mireasmă subțire
a după-amiezii de iarnă
iată
vei spune
când vom fi pe un mal și vom ridica mâinile
spre adevărul acela înroșit de atâtea adevăruri deodată
cum vom mai ști
apa
cuvântul
cenușa

ACEASTA SĂ FIE CASA

Și era noaptea aceea
o apă și un alt pământ
dar cine să înțeleagă tunetul și splendoarea
mâinile care imploră
la ceas atât de târziu
încât sunetele cad de pe pervaz ca păsările
un lac auriu
în nemișcarea care abia se aude
abia se ghicește la marginea ecoului
și chipul visând o creangă de cais în singurătate
ca și când fiul iertat
ar fi întins palmele în mijlocul flăcării
în această aducere-aminte
cu zei anonimi pe pajiști și fluturi în iarnă
iată
vei spune
adevărul care aduce inima în prag și o mângâie
cu degete de copil
aceasta să fie casa din care am plecat
și-n care ne întoarcem spre seară

CINEVA VA FI FERICIT

Mi-am amintit cum treceam prin întâmplările acelei zile
și deodată mi-a apărut în față un zid,
dicolo de el erau resturile unei bucurii care alunga lumina
pe pereții camerei din amintirea unei vieți ciudate,
până aici sunetele se încadrau într-o ordine intraductibilă
și gura care le rostea era singura realitate
într-o toamnă aurie ca pielea fecioarei,
am crezut că toate semnele vor invoca deruta cumplită a învingătorilor,
că semințele vor avea aripi și vor cânta în noapte ca păsările
și siluetele noastre vor trece într-o vreme străvezie,
iar dimineața va împrăștia frunzele în ferestrele înalte ale timpului
și cineva va fi fericit

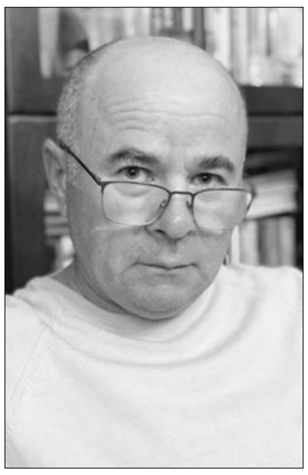
VIAȚA DE ATUNCI

Citim în cărți parabole și verdicte,
trecând prin camere goale unde praful încă vorbește
despre îngândurările unei toamne rebele,
despre iminența gesturilor care descompun lumina la amiază
ca pe un fruct al depărtării intrat în viața noastră,
aici e o altă vibrație a lucrurilor, de parcă
am sta în loc și am privi cum se mișcă lumina spre noi,
iar ceea ce se vede ar fi un joc al unui alt adevăr,
acel adevăr care duce păsările în iarnă
și dă ocol ființelor încremenite-n uitare,
și oare e de ajuns această trecere prin camere goale,
când vrem să atingem siluete și glasuri fără să tresărim,
fără să știm că ele au fost aici doar cu o clipă înaintea noastră
și ceea ce întrezărim se resoarbe într-o altă denumire,
ca și cum viața noastră ar fi viața lor de atunci
și viața lor de atunci nu ne-ar mai găsi în acest loc

poesis

Leonid Dragomir

Un scriitor creștin – Dan Ciachir

Pagini de jurnal. 2004-2019 (Ed. Lumea Credinței, București, 2024) completează seria evocărilor laice și bisericești ale lui Dan Ciachir prin adăugarea nu a unei note personale, căci pe aceasta o au toate cărțile sale, ci a persoanei întâi. Ca în orice jurnal, totul se învârte în jurul subiectivității autorului, cu particularitatea că notațiile selectate de Dan Ciachir sunt accentuat extravertite, urmărind relațiile eului cu lumea și nu introvertite, cu descrieri de stări interioare sau analize psihologice. Deși consemnează cvasipermanent starea vremii, ale cărei schimbări îi modifică dispozițiile sufletești, descrierile sale climatice urmăresc cu precădere fenomenele naturale în sine și secundar impactul lor asupra psihicului. Scopul principal este exprimarea încântării în fața unor colțuri de natură descoperite în călătorii sau în plimbările prin centrul Bucureștiului, al cărui specific oriental este dat de grădinile și curțile cu vegetație abundentă, chiar aflate uneori într-o stare de dărăpănare și de mirosurile vegetale specifice, cum ar fi cel de oțetar. Schimbarea anotimpurilor aduce cu sine modificări de perspectivă asupra acestui oraș de care autorul este legat ombilical și pe care îl iubește laolaltă cu cele două „prelungiri" ale sale, Constanța și Sinaia. Zăpezile, încă abundente în anii jurnalului, căldurile excesive ale verii sau ploile de toamnă și primăvară reconfigurează aspectul metropolei fără a-i știrbi vreodată farmecul. Nu o fac, pentru Dan Ciachir, nici chiar construcțiile arhitecturale, adesea nu prea fericit alese, despre care notează în treacăt, mai mult pentru a pune în valoare, prin contrast, clădirile vechi, a căror redescoperire îi provoacă de fiecare dată un soi de revelație. Din când în când, la invitația unor prieteni din lumea laică sau a Bisericii, au loc și „evadări" din oraș, la mănăstirile din împrejurimi, Căldărușani, Cernica, sau la cele din Ardeal, Rohița și Dobrogea, la Saon, Cocoș, Celic Dere. Aici autorul se lasă, bineînțeles, pătruns de liniștea duhovnicească și fizică a locurilor, de armonia deplină între arhitectură și natura înconjurătoare și are sentimentul plenar al restabilirii continuității cu trecutul. De altfel aceasta este o temă constantă a sa, legată atât de locuri, cât și de oamenii pe care-i întâlnește. Călătoriile sale, atât cele fizice, cât și cele mentale sunt de fapt în trecut, iar nostalgia este imboldul care-l face să iasă din sine, orientându-l aproape permanent spre redescoperirea în prezent a ceea ce a fost. Ba chiar jurnalul lasă impresia că prezentul este perceput numai în măsura în care-i evocă imagini, stări, întâmplări de altădată, petrecute acum un an sau acum câteva decenii. Chiar și când călătorește, nu atât de des cum și-ar fi dorit, în străinătate, ceea ce-l uimește nu este cunoașterea și descoperirea de locuri noi, ci recunoașterea unor corespondențe cu imagini din țară sau din alte călătorii în afara ei. Spre exemplu, niște grădini văzute în treacăt de pe vapor, la Veneția, pe Canal Grande, îl poartă cu gândul la Constantinopol, determinându-l să simtă, mai mult decât o făceau elementele arhitecturale, similitudinile profunde dintre cele două orașe.

Sunt totuși și evenimente prezente, legate de Biserica Ortodoxă sau Catolică, precum: moartea Papei Ioan Paul al II-lea, alegerea Papei Benedict al XVI-lea, retragerea acestuia, alegerea noului papă Francisc sau marile sărbători ortodoxe, moartea unor importanți ierarhi ș.a. pe care este solicitat, uneori foarte intens, să le comenteze la radio sau la diverse televiziuni. Aceste descinderi în actualitate nu par să-i priască însă lui Dan Ciachir, care nici nu consemnează conținutul discuțiilor purtate în cadrul emisiunilor la care este invitat. Îl interesează însă oamenii pe care îi întâlnește acolo, dar și pe stradă sau la alte evenimente, fiind foarte atent la reacțiile acestora față de articolele, cărțile sau intervențiile sale în media. Jurnalul conține și câteva portrete, în general admirative, ale unor personalități precum: Alexandru Paleologu sau Petre Țuțea sau ale unor stareți și starețe, dar și mai sarcastice, precum cel al lui Adrian Marino, de altfel construit admirabil din punct de vedere literar. Dar per ansamblu aceste pagini de jurnal intenționează să realizeze – care jurnal nu o face? – un autoportret de-a lungul timpului (16 ani în cazul său, oprindu-se, cred eu relevant, în anul începutului pandemiei de Covid-19). Cum ni se prezintă așadar pe sine Dan Ciachir?

În esență este un spirit contemplativ, nocturn, rătăcit într-o lume a activismului cu orice preț, din ce în ce mai frenetic pe măsura progreselor tehnologice. Cu excepția unor perioade mai agitate din cauza solicitărilor media, majoritatea însemnărilor din jurnal, atât cele descriptive, cât și reflecțiile proprii sau citatele din autorii preferați, sunt celebrări ale răgazului, ca opus al vitezei. „M-am gândit și astăzi la plăcerea de *a sta* (s.a.), la liniștea și echilibrul care decurg de aici", notează cel pentru care maxima: „Ești ceea ce ești în tihnă" este definitorie, iar faptul că „arta se opune vitezei" constituie o axiomă. De natura sa contemplativă se leagă atitudinea estetică față de viață în deplină consonanță cu Ortodoxia, trăită și înțeleasă ca un creștinism al frumuseții, care după Ion Vianu, „privilegiază esteticul în raport cu eticul". Astfel, conform Sfinților Părinți, lumea este o operă de artă așezată de Dumnezeu în fața noastră pentru a cunoaște înțelepciunea Creatorului ei. Toate opțiunile valorice ale lui Dan Ciachir sunt constituite în conformitate cu etosul contemplativ-estetic ortodox: echivalarea fericirii cu liniștea lăuntrică, iar de aici refuzul politicului, al calculului interesat, al competiției de orice fel, inclusiv sportive, dezinteresul față de realizările tehnice sau descoperirile științifice, pasiunile sale oprindu-se la automobilele din anii '50-'60. E o atitudine de respingere a vremelniciei în favoarea a ceea ce poartă pecetea eternității, adică a naturii, vegetale, dar și animale – iubește în special pisicile – și a artei. Tot de relațiile timpului cu eternitatea țin și consemnarea consecventă a morții unor personalități întâlnite sau nu personal. Dragostea sa de trecut, o „formă a iubirii de viață", conform butadei care îi place atât de mult a lui Marguerite Yourcenar, nu înseamnă, mi-am dat seama mai mult din acest jurnal, decât din cărțile de evocări, paseism, ci o modalitate de a trăi în timp prin raportare la veșnicie. Dintr-o asemenea perspectivă se naște și neîncrederea în viitor (o singură dată îi invidiază pe cei ce vor veni pentru lipsa zgomotului datorată silențioaselor tramvaie electrice) și viziunea unei decăderi spirituale continue, după Primul Război Mondial, a Occidentului.

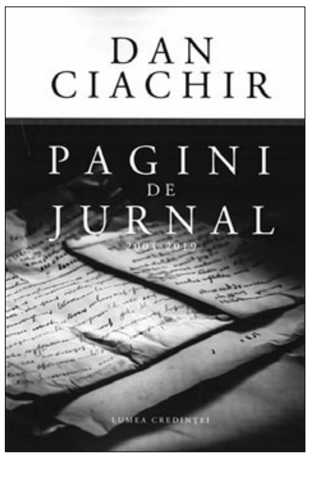
Cu toate acestea, notațiile din acest jurnal, ca și celelalte cărți ale sale, sunt pătrunse de bucuria de a trăi și de a celebra viața ca pe un dar al lui Dumnezeu; așa îi pare fiecare an trăit după împlinirea vârstei de 60 de ani, mărturisește undeva. Mai înainte cu cinci ani de această aniversare rotundă notează: „Voi împlini în curând 55 de ani. Dacă m-ar întreba cineva care a fost cel mai frumos lucru din viața mea, aș răspunde fără ezitare *independența* (s.a.). Faptul că nu am avut serviciu decât trei luni. Cu timpul, independența a devenit pentru mine un drog. Nu mă mai poate ispiti nimic care să atenteze la ea."

În esență este un spirit contemplativ, nocturn, rătăcit într-o lume a activismului cu orice preț, din ce în ce mai frenetic pe măsura progreselor tehnologice.

Prin tot ceea ce scrie, chiar și prin stilul direct, precis, fără înflorituri, în linia lui Nae Ionescu, pe care, cum îi spunea cineva, l-a „metabolizat", Dan Ciachir, un „particular", cum se autocaracterizează pentru a-și marca

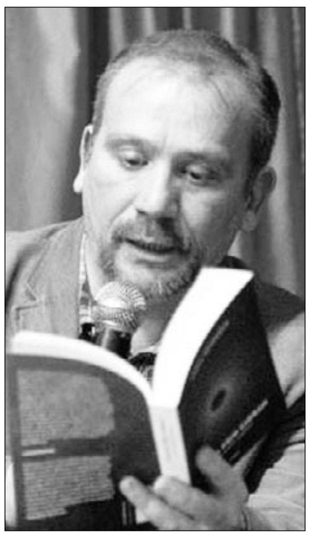
neînregimentarea, contrazice punct cu punct agenda politică a stângii progresisto-marxiste. El poate fi definit fără rest ca un om de dreapta, însă una spirituală, nu politică, în sensul acesta plasându-se atâta admirația sa pentru scriitori ca: I.L. Caragiale, Mateiu Caragiale, Alexandru Paleologu, Petru Dumitriu, Pavel Chihaia la noi sau Baltasar Gracian, Lampedusa, Proust, Céline, dintre cei europeni, cât și respingerile sale, poate nu întotdeauna drepte, precum a romanului sud-american, a filosofiei lui Blaga sau a poeziei lui Nichita Stănescu. Dar atât aprecierile, cât și refuzurile constituie dimensiuni nu ale originalității pe care nu o caută, ci ale autenticității prin care reușește conectarea cu lumea interbelică pe care a evocat-o cu atâta dragoste, pentru că a știut să-i perceapă pulsația intensă de viață.

Contemplativ, nostalgic, estet, conservator, Dan Ciachir demonstrează încă o dată prin aceste *Pagini de jurnal* că a urmat consecvent îndemnul adresat în tinerețe de Părintele Dumitru Stăniloae, de a fi un „scriitor creștin" și cred că acesta este locul său în literatura română.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Cunoștință dolorifică și adevăr anesteziant

Legătura dintre suferință și cunoaștere străbate diferite tradiții culturale. *Geneza* o afirmă prin păcatul strămoșesc: cunoștința binelui și răului implică, drept consecință, suferința, boala și moartea. Invers, prințul Siddharta intră pe calea Trezirii *după* ce devine conștient de prezența răului în lume, apoi se supune mortificării *pentru* a dobândi Nirvana. În hermetism și mitologii este universal prezentă supoziția relației dintre încercare și înțelepciune, căci nu există cunoștință fără suferință, fără a lua act de rău printr-o experiență proprie. Uneori durerea este condiția prealabilă a înțelegerii, alteori – ca în tradiția vetero-testamentară – este consecința ei fatală.

Despre ce fel de înțelegere sau cunoaștere este vorba? De departe cuvântul esențial nu pare să fie adevărul din moment ce găsim ușor exemple precum logica sau, în general, științele, în care enunțurile și valoarea lor alethică sunt cu totul independente de orice experiență subiectivă. Adevărul este o valoare fundamentală și pentru științele polițienești – de la stabilirea *faptelor* prin deducție până la măsurarea sincerității unui acuzat prin controversatul poligraf. Iată logica și poliția intim corelate!

Pentru a avea o judecată (juridică, morală, filosofică) trebuie să se adauge și altceva, adevărul fiind cu totul insuficient. Adevărul - el însuși - nu te face să suferi, adevărul nu doare, așa cum se spune, ci semnificația lui. Durerea este un act hermeneutic.

Așadar, cunoștința „binelui și răului" – cea despre care vorbește și *Geneza*, cunoștința algică (dătătoare de durere) ține de o altă capacitate a minții noastre, de înțelegere sau de comprehensiune, cum s-a spus de mai multe ori. Adevărul pur nu este niciodată dur, nu e în nici un fel, e în afara oricărei senzații fizice sau sentiment moral, și tocmai de aceea s-a putut imagina un intelect pur - al adevărurilor pure, lipsit de orice conotație existențială.

Se impune o rectificare. În Grădina Edenului nu este absentă cunoașterea, ci cunoștința binelui și răului. Mai mult, se poate spune că Adam și Eva erau în posesia adevărului: Dumnezeu însuși le este accesibil, Adam dă numele lor adevărat lucrurilor care-i ies în cale printr-un soi de intuiție absolută, Adam și Eva sunt în posesia unor cunoștințe practice din moment ce ni se dă de înțeles că viețuitoarele pământului au fost create pentru a-i hrăni. Nu te poți hrăni cu pești dacă nu știi să pescuiești!

Nu despre adevăr e vorba aici, ci despre cunoștința binelui și răului, altfel spus despre o interpretare, despre o semnificație morală, despre înțelegere, despre o *conotație* – pozitivă sau negativă – a faptelor. Există o cunoaștere edenică despre care, spre deosebire de Blaga, cred că e realistă, faptică, științifică, neconotată. Suferința (dar și bucuria) este o interpretare subiectivă a stimulilor, dovadă că organismul nostru se surpă continuu fără să atingă pragul de durere decât atunci când, într-o formă sau alta, ia *cunoștință* de ravagii. Unii yoghini își pot inhiba această conștientizare suportând vătămări care pe orice om normal l-ar face să urle de durere. De altminteri organismul nostru „știe" să se apere de durere întrerupând circuitul cunoștinței în contexte dramatice. Pentru a nu pieri de durere ne pierdem cunoștința total sau parțial, aceasta din urmă producându-se printr-o infuzie de endorfine care blochează perceperea durerii, printr-o pierdere temporară a cunoștinței durerii.

Dumnezeul biblic îl oprește pe om de la *cunoștință*, de la o interpretare morală sau filosofică, nu de la cunoașterea adevărului.

Dumnezeul biblic îl oprește pe om de la *cunoștință*, de la o interpretare morală sau filosofică, nu de la cunoașterea adevărului. Cine știe dacă Adam nu este doar un nume colectiv, dacă oamenii nu se nășteau, trăiau și mureau și în timpul edenic ca și acum, doar că, lipsiți de *cunoștința binelui și răului*, lipsiți de o înțelegere conotativă, dotați doar cu una denotativă, nu judecau aceste lucruri în orizontul binelui și răului, le luau ca atare, așa cum sunt – nici bune, nici rele. Și astăzi putem întâlni persoane apropiate de tipul paradisiac, oameni pentru care „lumea e așa cum este", „nici bună, nici rea", pentru care ceea ce se întâmplă se întâmplă etc. Încercările de suspendare a conotației, a interpretării morale, a judecății se circumscriu dorinței de reinstaurare a Paradisului, ceea ce le condamnă să rămână prin definiție incomplete câtă vreme tocmai o prealabilă cunoștință a binelui și a răului le-a pus în mișcare, chiar dacă una de ordinul doi care alocă răul înseși acestei cunoștințe, iar binele - absenței ei.

În ciuda acestei diferențe, putem constata o tendință a unor filosofii de a folosi adevărul, mai precis exprimarea lui cât mai riguroasă într-un scop terapeutic. Într-o asemenea perspectivă adevărul se vădește drept „cunoștința" cea mai neutră, cea mai amorală, cea mai independentă de orice semnificație – astfel că se poate imagina drept calea cea mai eficientă de eliberare de suferință. Rostirea clară și fermă a adevărului – în privința ta și a altora – te poate vindeca de orice durere morală, produsă – după cum s-a văzut – prin forța conotațiilor. Simpla rostire seacă, corectă gramatical și logic, transformă o nenorocire într-o problemă de sintaxă și într-un tip de raționament. Până și cele mai mari remușcări pot fi depășite printr-un descriptivism polițienesc și logic al crimei făcute.

Spre acest tip de adevăr tindeau - în filosofie - scepticii și stoicii, spre un adevăr care, rostit cât mai aproape de litera lui, extirpă orice „spirit" cu care-l înzestrează ființa umană. Căci, spiritul și nu corpul adevărului ne face să suferim. Conștiinței algice sau dolorifice i se opune un adevăr anesteziant. Așa cum repetarea la nesfârșit a câte unui cuvânt duce la pierderea sensului său, repetarea – cât mai riguroasă a adevărurilor – duce la pierderea semnificației lor.

Ambițiile acestor terapii alethice nu pot depăși limitele unei anumite circularități câtă vreme se stabilește în premise valoarea existențială a rostirii adevărului ca atare, a enunțării lucrurilor așa cum sunt. Suspendarea judecății și judecata încrezătoare cu privire la un Bine ultim al universului au, cred stoicii și scepticii, anumite virtuți „morale" sau existențiale – ceea ce „viciază" în mod esențial însăși rostirea adevărului ca atare (prin definiție pur denotativ, amoral, non-signifiant). Aceeași obiecție se poate aduce filosofiei analitice: exercițiul reducerii propozițiilor la sensuri și non-sensuri, al eliberării lor de semnificațiile vagi – pe „temeiul" cărora se edifică filosofiile, religiile și moralele lumii – este dublat (și subminat!) de un interes terapeutic, de supoziția că toate suferințele provin dintr-o neînțelegere, dintr-o deformare sau suprainterpretare a adevărului.

Obiectul comun al filosofiei, religiei și moralei nu este adevărul, ci cunoștința, o cunoștință – cum am văzut – dolorică în esența ei. Doar în contextul unei înțelegeri sau cunoașteri de acest tip exprimarea pură și simplă a adevărului poate avea virtuți terapeutice întrucât promite să ne elibereze tocmai de semnificațiile conotative ale enunțului prin focalizarea pe sensurile lui denotative. Promisiunea nu va fi însă niciodată realizată pe deplin – tocmai pentru că este determinată de un scop curativ.

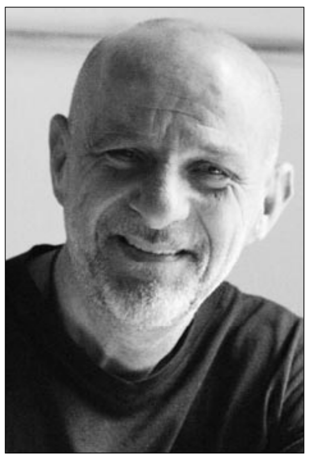
Iisus spune: Eu sunt Calea, Adevărul și Viața, unde adevărul este doar un termen mediu, el nefiind prin el însuși suficient. Adevărul fără Cale și fără Viață nu aparține religiei. Și nici filosofiei sau moralei. Aparține în schimb științei, logicii și poliției! Relativ mai nou aparține analizei logice a limbajului – de n-ar fi valoarea eliberatoare pe care aceasta i-o atribuie proferării adevărului, ceea ce o face să fie o interpretare și deci o filosofie, asemenea stoicismului și scepticismului.

Narațiuni și digresiuni

(urmare din p. 19)

excelență un discurs transgresiv. În primul rând, acest tip de discurs este scandalos prin faptul că autorul vorbește despre el însuși, iar întrebarea care îi trece imediat prin minte unui cititor este: „De ce-aș citi ceva despre viața lui cutare?". Însă orice autor de fragmente are răspunsuri la această întrebare. În primul rând, nu vorbește doar cutare om, nu vorbesc doar eu, ci în discursul meu e implicată întreaga umanitate. Poate că eu, cel care scrie, nu sunt Cezar, dar sunt un om, la fel ca cititorul meu. *Fragmentele mele sunt romanul meu*, căci atunci când scriu fragmente despre mine, mă ficționalizez. Ca orice personaj de roman, nu e obligatoriu să fiu cineva, ci doar să am o viață, să fiu interesant. Acestea sunt câteva răspunsuri. - Cum spuneam, fragmentul e forma cea mai apropiată de felul nostru de a gândi. Este totodată și cea mai îndepărtată de felul nostru de a scrie, care solicită diverse modalități de obiectivare teoretică sau narativă. Autorul de fragmente contestă genurile și coerența discursivă. El este, invocându-l tot pe Maingueneau, adeptul digresiunii și, din acest motiv, riscă să nu fie luat în serios. Serioși sunt filosofii „sistematici"; serioși sunt scriitorii „realiști". Totuși, scriitorul de fragmente insistă asupra digresiunilor sale, care sunt toată arta sa. El vorbește fără sistem, fără metodă despre un subiect improbabil cum este sinele - eu și viața mea. Prin aceasta, el nu e nici scriitor, nici filosof, ci un monstru, și încă un monstru care pretinde că e sincer.

Radu Aldulescu

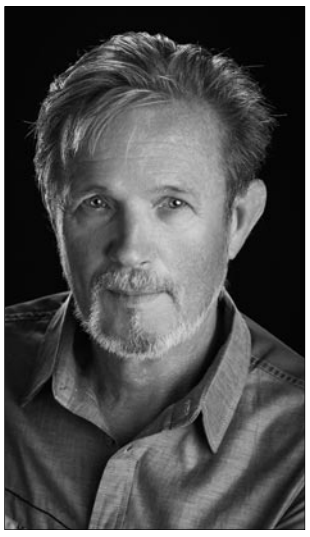

Amintiri din grădina raiului

Marianei îi plăcea să se laude în fața învățătoarei și a colegilor de clasă cu mami, care sudează electric, autogen și chiar sub apă, și cu ziarul *Scânteia* de-acasă, unde scrie despre mami și apare-n poză cu tovarășul Ceaușescu cum îi strânge mâna când îi dă diploma și medalia. Sudorița fruntașă de la IMAIA Arad, Maria Bejan, doamna Mari cum îi spuneau vecinii, avea în oraș un statut cumva special, fiind respectată și deopotrivă invidiată datorită Ordinului Muncii clasa întîi pe care Tovarășul personal i-l înmânase în anul 1973, într-o vreme când în Arad nu existau prea multe distincții de acest fel. Era o vorbă în doi peri și de fapt în bătaie de joc, care spunea că munca-i o cinste de onoare. Doamna Mari însă avusese șansa să învețe de timpuriu că o sumedenie de lucruri care se pretează a fi luate-n râs și-n bătaie de joc în particular pot deveni în împrejurări oficiale serioase, până într-atât încât să-ți decidă viața și viitorul familiei. Altminteri, Mariana ar pune oricând mâna-n foc pentru mami: a fost toată viața o comunistă integră în cuget și-n simțiri, care a pus umărul și și-a dat din plin obolul la construirea societății socialiste multilateral dezvoltate. Nici pe ea, aidoma multora, nimic n-a mai reușit s-o trezească din mult invocatul și râvnitul vis de aur al omenirii, mami, las-o așa cum a picat – de când se știe, Mariana o știe orgolioasă, fixistă, plină de pretenții cărora soțul ei, Savu Bejan, nu le prea făcea față. Oh, dar pe tati îl iubea mai mult decât pe mami, care-și aplica rigorile în primul rând asupra unicei fiice, văzînd că de bărbatu-său nu se lipește. Mami își dorea, poate că firesc și îndreptățit, ca Mariana s-o ajungă și s-o și întreacă, măcar că nu se inventase încă un ordin al muncii clasa zero. Mariana avea însă destule talente, sportive, muzicale, la limbi străine sau matematică, pentru care societatea socialistă multilateral dezvoltată i-ar fi oferit posibilități de afirmare, dacă ea s-ar fi străduit. Ce ar fi vrut să însemne acea strădanie, Mariana ar fi putut spune că a văzut pe viu în mai multe rânduri când mami îi dădea în cap lui tati cu sulul acela de carton îmbrăcat în vinilin galben în are ținea diploma, și cu medalia cu panglică tricoloră, păstrată ca într-un sicriaș, pe așternut de satin alb, într-o cutiuță îmbrăcată tot în vinilin galben. Până și-n astfel de împrejurări delicate – uite cine sunt io, scrie aicea pe cartonul ăsta semnat de președintele țării... – Savu Bejan vădea față de soția lui aceeași îngăduință imperturbabilă de chefliu de cursă lungă, căruia alcoolul din organism îi menține în permanență tonusul la un nivel optim, conferindu-i rezistență la vicisitudini și umilințe inimaginabile. Firea veșnic zâmbitoare și binedispusă o făcuse pe Mariana să se lipească de sufletul lui, și la o adică cine fusese tati în Arad ? O diplomă cu care să i se dea în cap pe bună dreptate, pur și simplu nu exista. Ce se știe și știu toți arădenii care au trăit în acele vremuri e istorie și consemnat în presa sportivă a acelor ani, chiar dacă Savu Bejan n-a avut așa zisa onoare de a strânge mâna unui președinte-sinistru dictator, care și-a găsit sfârșitul după cum merita, împușcat ca un câine în sfânta zi a primului Crăciun al românilor în libertate și democrație. Mai bine mort decât comunist, mă rog, Mariana poate depune oricând mărturie că tati a dus crucea asta mulți ani, cu mult înainte ca ea să devină slogan al adevăratei revoluții anticomuniste, care n-a mai avut loc de-ntors, n-a mai avut adică timp și spațiu unde să se desfășoare și nici oameni s-o înfăptuiască, așa că tot ce a rămas e ce se vede: o poveste frumoasă și teribil de tristă. Cam așa a fost și povestea portarului Gloriei Arad și al echipei naționale, Savu Bejan, căruia i s-a decernat titlul de fotbalist al anului 1958 – era tot ce-i mai rămăsese lui tati: mă cunoaște toată strada, vorba cântecului, păi tot orașul strâns cu mic cu mare pe stadion. Lumea din tribune și strivită de gardurile înalte din plasă de sârmă, cocoțată în copaci, vuind și scandând numele portarului cu banderola de căpitan de echipă pe bicepsul stâng – Sa-vu ! Sa-vu ! Sa-vu ! Un delir sacadat, fulminant, pe care Mariana și-l amintește din poveștile surpate-n nostalgie ale lui mami, din timpul îndrăgostirii ei, și din poveștile prietenilor lui tati din cartierul Micălaca Veche. Ea știe și își amintește totul, ca și cum ar fi trăit și ar fi văzut cu ochii ei, deși se întâmpla cu câțiva ani înainte de a se naște. Portarul titular al Gloriei Arad, selecționat în două meciuri ale echipei naționale, fusese propus pentru un transfer la Dinamo București. Un pas decisiv în cariera unuia dintre cei mai valoroși portari din fotbalul autohton, dar n-a fost să fie. Cel care s-a opus transferului și a reușit să-și impună autoritatea, a fost chiar șeful comisiei sportive a orașului Arad, tovarășul Grigore Axinte, despre care fanii lui Savu și toți microbiștii din oraș știau că-i poartă pică din pricina unui nepot, tot portar, pus în umbră în oraș de fenomenalul Savu, aureolat de o poreclă comună, banală, des întâlnită printre portarii de fotbal, pe deplin acoperită însă de evoluția din teren – Pantera. Marianei îi povestiseră tovarășii lui nedespărțiți de birt și chefuială, de jocuri de cărți și table, zgomotoși și cârcotași, bârfitori și veșnic puși pe glume când se adunau în casa părinților lui Savu din Micălaca Veche, un sat care odată cu extinderea Aradului a devenit cartier de periferie. Acolo a fost grădina raiului copilăriei Marianei, în grădina și casa bunicilor, a lui tati și a sorei lui mai mari, mătușa Ița Floarea, unde se întâlneau, se suprapuneau și se împleteau poveștile a trei generații. Acolo a auzit cum și-a ratat tati cariera de fotbalist. Spuneau unii că numai din pricina jigodiei de tovarăș Axinte, șeful comisiei sportive, ăsta o să-i tragă ponoasele și o să se-ncarce de blestemele fanilor lui Savu, după cum s-a și întîmplat de altfel. Tocmai că la doar un an și jumătate de la împiedicarea transferului, căcănaru' de Axinte a călcat pe bec cine știe cum și a căzut în dizgrația tovarășilor de la regiune, fiind trimis la munca de jos, ciocănar-căcănar hi-hi-hi, la uzina de vagoane, de unde și venise de fapt ca să taie și să spânzure în fotbalul arădean, să fie știut de frică, stimat, respectat și omenit în localurile de lux din oraș. Cum-necum, lui Savu i s-a făcut dreptate prin te miri ce căi îmbârligate ale tovarășilor, la fel de nepătrunse precum căile Domnului. Savu ar fi avut și el cale liberă de la Dumnezeu și de la tovarăși deopotrivă să se transfere la Dinamo și tot timpul înainte să ajungă cel mai bun portar din România, de vreme ce avea doar douăzeci și șase de ani. N-a mai avut însă răbdare și nici de unde să știe cât o să mai aibă Axinte putere în oraș, drept pentru care l-a mâncat s-o rezolve cu Axinte înainte de a se rezolva de la sine. Dezlănțuit și pătimaș precum Pantera care scotea din cele mai imposibile unghiuri mingea și golurile ca și făcute, ca să-și împingă de la spate echipa spre atac și gol, Savu n-a lăsat să-i scape ocazia să-l bată pe tovarășul Axinte până l-a umplut de sânge, și unde mai pui că-n public, în ochii notabilităților orașului, în timpul unei mese tovărășești cu invitați de vază tovarăși de la regiune, umilindu-l astfel în ultimul hal, cu o mână și niște coaste rupte și fața făcută ferfeniță, de a trebuit să fie cusută de sus și până jos, Savule, a fost cea mai mare greșeală a vieții tale. Mai bine mort, deh, tot e bine că n-a murit ca să-i iei păcatele și s-atârne pe tine, Savule, și-n viața asta și-n cealaltă. Doar c-a intrat în spital trei săptămâni în ghips și cu multe copci pe față, asta în vreme ce Savu și-a luat-o după cum de bună seamă că și-a căutat-o cu lumânarea: cinci ani în Deltă, la Periprava, la tăiat stuf, povestiți de-a fir a păr fiicei sale ; vieții și faptelor lui din Deltă, Mariana avea să le găsească asemănare când i-a picat în mână Papillon, romanul cel mai drag inimii ei, din care recitește adesea paragrafe și episoade subliniate cu creionul pentru a-și aminti de tati și deopotrivă de viața ei desfășurându-se unduit, pendulând într-o veșnică fugă-hărțuială și o veșnică evadare. A fost într-adevăr o greșeală fatală. Chiar că mai bine mort, dar nu noi decidem, iar Savu cu atât mai puțin. Bietul tati, din pantera care fusese în apogeul gloriei, s-a întors de la stuf un motan maidanez jigărit, cu oasele împungându-i pielea tăbăcită de intemperii, însemnată de cicatricele încăierărilor cu șefii de cameră și până într-atât de însetat de libertate, că-i secase definitiv răbdarea și tragerea de inimă pentru efortul și rigorile unei vieți sportive ce l-ar fi repus în forma care l-a consacrat. Când se născuse Mariana, el tocmai sărise de treizeci și unu de ani și deja se dedulcise la băutura degustată pe îndelete, multe ceasuri pe zi, la taclale ori umblat brambura cu prietenii și tot de la bețivăneală și prieteneală i s-au tras mai apoi încă doi ani de pușcărie, o altă greșeală a vieții, Savule, tu să fii sănătos, că-n rest belelele n-au decât să curgă gârlă: l-a cinstit un prieten ca să-l ajute să ducă o căruță de porumb acasă și, ori că intenționat, ori că erau prea beți amândoi ca să mai vadă pe unde o iau caii, au luat porumbul de pe tarlaua CAP-ului, într-o vreme de pe la mijlocul anilor optzeci când culesul de porumb dădea o pâine de mâncat miliției și securității, mai bună decât transporturile din trezoreriile băncilor; construirea societății socialiste multilateral dezvoltate cerea sacrificii, jertfe, exemple: pentru trei știuleți de porumb găsiți în sân sau în buzunare s-au dat multe pedepse între șase luni și doi ani, așa încât Savu s-ar fi putut considera norocos cu cât și-a luat pentru o căruță. Indicațiile Tovarășului, vezi, atotstăpânitoare, susținînd și întărind o lege care dădea să reteze din rădăcină cilimituri nevinovate și deopotrivă adevărate precum colectivul e rai, fură dacă vrei să ai... Un rai al hoților, mă rog, un vis și o epocă de aur. Astea erau vremurile și totuși, pentru Mariana, fată crescută la oraș, la bloc, dar și la țară, în casa bunicilor din Micălaca Veche, acele vremuri vor rămâne veșnic ale unui răgaz în rai, prea scurt și după care avea să tânjească toată viața. După optsprezece ani, dar mai cu seamă după ce s-a măritat, nimic n-a mai fost cum fusese; tati a mai făcut un an și jumătate de pușcărie, de astă dată pentru o greșeală a vieții pe care Mariana și-ar fi putut-o trece în cont. El a ispășit în contul și-n lipsa ei, ea însăși fiind condamnată în lipsă la șapte ani, pentru abuz în serviciu și trădare de țară, după fuga peste graniță din 1987. N-aveau să afle însă de acea condamnare a lui tati, decât după moartea lui timpurie, la cincizeci și patru de ani, Dumnezeu să-l aibă-n grija Lui pe unde o mai fi el acum. Pe atunci, în cea mai mare parte din timp tati locuia în casa din Micălaca, iar mami în apartamentul de pe bulevardul Aurel Vlaicu, repartizat de la fabrică. Tati cu grădina, livada de pruni și meri, lotul de porumb și cartofi, porcul și găinile, în timp ce mami să nici nu fi auzit de munca câmpului, animale și roboteală prin curte, măcar că și ea tot de la țară venise cu traista-n băț, la oraș după câini cu covrigi în coadă, cum se spune, să se facă cucoană și tovarășă. Tovarășa Bejan, decorată de Ceaușescu, deh, oricine s-ar fi mândrit și și-ar fi dorit. În baza ordinului primea o indemnizație lunară cât jumătate de salariu. Avea un statut diferit decât al celui mai bine plătit muncitor: câștiga cât un medic și de bună seamă că pe merit, pe muncă, bineînțeles, mami n-ar mai fi prididit să reamintească oricui și mai ales fiică-si, soțului, vecinilor care ar fi strâmbat din nas și ar fi pus la îndoială. Se dorea și se considera o multstimată, la fel ca președintele multstimat căruia nu degeaba îi strânsese mâna și-și suflaseră-n gură preț de câteva secunde, măcar că bărbatu-său, vai de capul lui, bâjbâia și umbla în patru labe prin patima și aburii beției și avea cazier, mă rog, se iubeau, se respectau și după ce mami divorțase, formal, ca să poată obține repartiție de la ea de la fabrică pentru apartament. A fost una din puținele situații când cartonul ei semnat de Ceaușescu n-a putut s-o ajute, deși exista o lege care prevedea că pe lângă indemnizație, decorații cu Ordinul Muncii aveau dreptul la o cameră separată. Aceeași lege prevedea același drept pentru scriitorii cu acte-n regulă, cu cărți publicate și pentru bolnavii psihic tot cu acte-n regulă, certificate și carnete, acele carnete de nebun celebre în epocă, care pe lângă că scuteau de taxe și impozite, se spunea c-ar oferi oarece libertate de mișcare posesorilor, adică ar fi putut da în cap cui i-ar fi stresat cât de cât, fără să riște pușcăria.

Acolo a fost grădina raiului copilăriei Marianei, în grădina și casa bunicilor, a lui tati și a sorei lui mai mari, mătușa Ița Floarea, unde se întâlneau, se suprapuneau și se împleteau poveștile a trei generații. Acolo a auzit cum și-a ratat tati cariera de fotbalist.

Dan Perşa

Reţeaua morţii

...mi-a spus că, de îndată ce apărem în lagăr, pătrundem în visele lor şi au crâncene coşmaruri. Le pătrundeam în minte. Le penetram creierul, ne insinuam în fiinţa lor. Nu ne ieşeau din vorbă şi executau tot ce le porunceam.

Mă duceau spre colonia de muncă forţată Poarta Albă şi astfel de gânduri aveam în cap: voi fi făţarnic, voi fi slugarnic cu puternicii, dar nemilos cu slabii. Şi nu-mi trecea nici o clipă prin minte că astfel aş fi laş. Dimpotrivă, mă consideram curajos ca un leu şi-mi spuneam că graţie curajului meu voi ajunge nu peste multă vreme cineva. Mă uitam cu milă la gardienii care mă însoţeau. Curând voi fi deasupra lor.

Am ajuns la Poarta Albă şi gardienii m-au lăsat în faţa uşii comandantului. Eu mă aşteptam să fiu dus într-o baracă, să capăt un pat şi ceva de mâncare. Comandantul mă primi îndată şi, din ce-a spus, am înţeles că trebuie să trec la muncă grabnic.

– Uite, Rudi Baraba, o ţepuşă. Tu foloseai o ţepuşă din frasin sau mesteacăn, noi îţi dăm una din fier. Vezi ce ascuţită este? Şi grea! Când dai cu asta, spargi sternul, rupi coaste. Ai două ajutoare, tot deţinuţi de drept comun. Tu eşti mai marele lor, ţine-i în frâu, să nu dea dracul să fie miloşi, că pe tine te trag la răspundere. Aici aveţi de-a face cu bandiţi! Din ăia mari. Duşmani ai poporului. Elemente declasate. Sabotori. Intriganţi. Instigatori la subminarea ordinii de stat. Inşi cu sentimente duşmănoase. Foşti exploatatori. Foşti membri ai partidelor contrarevoluţionare. Informatori ai spionilor americani. Membri ai organizaţiilor diversioniste. Provocatori la revolte. Ai înţeles cu cine ai de-a face?

– Da, să trăiţi, am strigat şi mi-am bătut călcâiele.

De această pegră a societăţii trebuia să mă ocup eu şi cei doi tovarăşi din subordinea mea, condamnaţi pentru fapte penale dintre care tâlhăriile cu violenţă păreau acte îngereşti. Cât am eu firea de tare şi cât de greu mă emoţionez, când i-am văzut intrând în birou, m-a luat spaima. Unul era ca Sfarmă-piatră. Avea vreo doi metri înălţime, dar nu înălţimea te înspăimânta şi nici masivitatea, nici pumnii noduroşi, ci capul şi înfăţişarea. Avea un cap de cal, aş zice. Partea de jos a feţei era aşa alungită, încât părea un bot. Dacă nu ar fi fost înfăţişarea asta, nu te-ai fi temut deloc de el, pentru că nu părea să fie un om violent, deoarece se mişca lent. Îşi ţinea trunchiul uşor aplecat către spate şi păşea crăcănat, cu partea pelviană scoasă înainte. Maxilarul parcă nu era al lui, ci-l lipise Frankenstein de la vreun bou moscat şi îl mişca tot timpul, ca şi când rumega. Celălalt era ca Strâmbă-lemne. Avea ochii beliţi şi rotunzi şi parcă nu avea pleoape şi nu avea nici gene, iar când te privea, fix şi insolent, îţi îngheţa sângele în vene. Era mic de stat şi îndesat, pleşuv pe creştet şi cu smocuri de păr cânepiu atârnat pe lângă urechi şi la ceafă, iar oasele lui aveau tot soiul de diformităţi, de umflături, suceli şi noduri, poate de la cine ştie ce boală.

– Uite, astea sunt ajutoarele tale, spuse comandantul şi îmi dădu ţepuşa de metal grea ca o rangă, de parcă mi-ar fi dat sfântul Graal. Pe mândrul nostru steag, vorbi el mai departe, ar trebui adăugată, alături de seceră şi ciocan, o ţepuşă. Să arătăm nu doar că muncim înfrăţiţi muncitori şi ţărani, ci suntem vigilenţi cu vrăjmaşii. Deci bagă la cap, pentru că ăstora doi degeaba le spun, n-au deloc creier, nici nu pricep, nici nu ţin minte. Aici e un lagăr de reabilitare prin exterminare... Ia uite, băă, zice apoi, asta e de la oboseală. Mă seacă de vlagă uneltirile duşmanilor. Nu pot lăsa nici în somn garda jos, trebuie să fiu vigilent permanent. Este un lagăr de reabilitare prin muncă. Munciţi-i!

Ştiind acum cu cine am de-a face, am ieşit, urmat de acoliţi ca de doi zăvozi apocaliptici şi m-am uitat de jur împrejur. Pe un spaţiu defrişat, dar mai degrabă cred că era sterp de la natură, ca şi când platourile şi colinele ar fi fost nişte halde de steril şi zgură otrăvită în care nu pot prinde rădăcini plantele, fuseseră construite trei clădiri, una în care locuia comandantul, alta în care îşi avea birourile administraţia şi încă una, cea mai mare, în care stăteau pe timpul zilei gardienii, personalul auxiliar şi tot acolo se aflau bucătăria, popota şi corpul de gardă. În rest, barăci din tablă pentru deţinuţi. Totul îngrădit cu două garduri înalte de sârmă ghimpată, paralele, la bază cu vălătuci de sârmă, prin care n-ar fi putut trece nici pisica. Între garduri era o distanţă de zece metri şi terenul dintre ele era arat şi discuit.

Barăcile nu erau de ajuns. Cei mai mulţi deţinuţi, pentru că se înmulţiseră grozav, duşmanii poporului şi bandiţii fiind cu nemiluita, dormeau sub cerul liber, ori trăgeau mai spre îngrăditura estică şi dormeau pe ţepii unei zguri roşii. Între garduri se aflau miradoare mari, cu soldaţi având arme automate în mâini.

Cum mă uitam prin jur, m-am mirat, pentru că unul dintre soldaţi îl tot striga şi-l chema să-i spună ceva, pe singurul deţinut oprit în acea zi în lagăr, ca să cureţe latrinele. Deţinutul s-a uitat la el urât şi nu s-a dus. Cum era prima mea zi acolo, mi-am spus: uite şi la burghezul ăsta, umblă cu nasul pe sus.

Munca? Munceau pe rupte. Dimineaţa erau încolonaţi şi duşi la Canal. Munceau cu mâinile, mereu înnoroiate şi însângerate. Erau mai slabi decât potăile bolnave de jigodie. Asta din pricină că nu mâncau. La început am crezut că fac nazuri, fiind foşti boieri. De fapt, li se dădea doar la prânz o zeamă lungă în care au fiert câteva boabe de mei, linte sau hrişcă şi vreo 30 de grame dintr-o pită neagră, prin coaja căreia ieşeau tuburi de paie.

– Doar n-o să ne hrănim cu icre negre şi Kürtős Kalács inamicii, spunea comandantul. O să trăiţi o mie de ani, le spunea deţinuţilor dimineaţa sau seara pe platou, pentru că vă hrănesc sănătos, fără toxine. O să-mi mulţumiţi la bătrâneţe, care o apucaţi!

„O să trăiţi o mie de ani", mi-am repetat cuvintele lui în gând. Că vor trăi, şi încă o mie de ani, poate nu-mi credeţi, dar era o minciună. În fiecare seară când inspectam terenul unde munciseră, găseam câte douăzeci de morţi. Nu ştiu dacă se reabilitaseră aşa, cred că nu, dar îi observam de la distanţă pe terenul de muncă. Aici intram în rol. Dacă făceau pe morţii, mama lor de burghezi? Când cădea unul, mă duceam cu suliţa mea, ca un Sfânt Gheorghe descălecat şi îl împungeam într-o pulpă. Dacă mişca sau gemea sau urla, era semn că este viu şi-mi puneam gealaţii să-l care la culcare, ca să se întremeze până dimineaţă şi să poată munci iar. Dacă nu mişca, îl împungeam în partea de jos a bazinului, în partea moale, puţin deasupra osului pelvian. Dacă nici atunci nu dădea nici un semn, tot rămânea suspiciunea că se preface, după cum ne atenţionase comandantul şi îi puneam vârful ţepuşei pe piept, în dreptul inimii, apăsam, lăsându-mă pe ea cu toată greutatea, apoi loveam cu pumnul în partea de sus, plată, a furşelului, până când vârful lui străpungea omul şi ieşea pe partea cealaltă. Acum sigur era mort şi gealaţii îl urcau în cărut, peste ceilalţi deja trecuţi la cele veşnice. Nu mergeam cu acoliţii mei când se duceau să-i îngroape, dar de câteva ori m-am aflat pe aproape şi ştiu cum făceau. Aduceau câţiva deţinuţi şi-i puneau să sape în pământul nisipos şi îmbibat de apă. Când groapa era destul de mare, aruncau deţinuţii în ea şi o acopereau. Era plin de morminte comune neştiute, fără cruce, pe acolo. Îmi amintesc că după război, când aliaţii au ajuns, după victorie, în lagărele de exterminare naziste, au dezgropat morţii pe care gardienii nu apucaseră să-i incinereze şi au încercat să-i identifice. De gropile astea de care vă spun, nu s-a ocupat nimeni nici până în ziua de azi. Cel puţin nu din câte ştiu eu. Apoi am schimbat metodologia de lucru. Nu mai umblam ziua după deţinuţi, ci aşteptam căderea serii, când erau duşi în lagăr, apoi căutam morţii. N-am găsit, dintre cei căzuţi pe malul povârnit al Canalului sau prin mirişti, vreunul să mai fi avut viaţă în el. Dar eu îmi făceam datoria şi-i străpungeam pe toţi.

Curând ni s-a dus vestea, mie şi echipei mele şi ne-au vrut şi alţi comandanţi din zecile de lagăre şi penitenciare întinse de-a lungul şi de-a latul Dobrogei, dorind să-i scăpăm şi pe ei de morţi. Aşa am devenit itineranţi. Am primit un camion, camionul nostru şi un soldat ca şofer. Mergeam de ici-colo după bunul meu plac. Am descoperit curând lagărele de muncă forţată create pentru construirea Canalului Dunăre – Marea Neagră. Azi eram la Peninsula – Valea Neagră, mâine la Columbia – Cernavodă, poimâine la Saligny. În dorinţa mea de a ajunge cineva, fiind sigur că voi fi recompensat, îmi făceam datoria cu zel. Verificasem deja sute de morţi şi acoliţii mei, Botdecal şi Bulbucatu, îi îngropaseră. Începuseră să ne spună „mesagerii morţii", dar nu eram decât nişte simpli gropari. Nu prevestea nici o moarte apariţia noastră într-un lagăr, ci oamenii mureau ca muştele şi nu noi eram cauza molimei. Ci hrana prea puţină, bătăile, schilodirile, munca până la epuizare, care anemia oamenii şi îi îmbolnăvea. Dar e bine să te bucuri de un renume, pentru că astfel stârneşti teama.

– Cum să facem faţă la atâta muncă, i-am spus unui comandant de lagăr. Suntem doar trei, eu şi câinii mei apocaliptici. Avem nevoie de ajutoare!

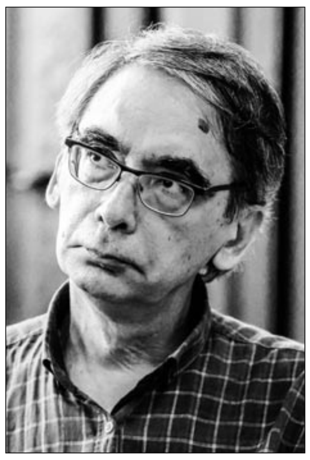
Eram doar trei, dar stârneam groaza!

La Saligny era pe atunci un lagăr de femei. Deşi femeile sunt mai rezistente şi mai curajoase ca bărbaţii, mi-am dat seama că le înspăimântam mai mult. Am întrebat-o pe una dintre ele, una jimbată şi colţoasă, de drept comun şi ea, că numai bună ar fi fost în ceata noastră spăimântoasă, de ce? Şi mi-a spus că, de îndată ce apărem în lagăr, pătrundem în visele lor şi au crâncene coşmaruri. Le pătrundeam în minte. Le penetram creierul, ne insinuam în fiinţa lor. Nu ne ieşeau din vorbă şi executau tot ce le porunceam. Începusem să le numesc „amazoanele mele" şi visam să le organizez într-o mare societate a groparilor. N-am primit aprobare de la comandanţi, totuşi a fost de ajuns că mi-am dat seama că prin frică oamenii pot fi struniţi uşor. Nu era prost Tătucul Stalin, procedând aşa în Uniune, apoi impunând teroarea şi în statele satelit, după ce au ajuns în pumnul lui. Am primit însă aprobare să instruim bărbaţi, ca să înveţe munca făcută de noi. Ne-au dat, la discreţie, deţinuţi de drept comun şi ne-am apucat să-i instruim şi să-i răspândim prin lagăre. Erau bine trataţi de gardieni şi comandanţi, pentru că făceau o muncă utilă, la care puţini s-ar fi încumetat. Dacă hoiturile ar fi fost lăsate acolo unde mureau burghezii, ar fi putrezit curând, producând o duhoare de nesuportat şi s-ar fi răspândit, din trupurile lor mâncate de muşte şi viermi, molime grele. Conducătorii patriei asanau societatea, iar noi curăţam terenul. Cine ştie care dintre aceste realizări era mai importantă. Am creat o uriaşă reţea de gropari, reţea care acoperea ca o plasă Dobrogea. Având atâţia oameni în subordine, eu şi ai mei acoliţi, nu mai munceam ca înainte, eram reprofilaţi. Mergeam doar în inspecţie, respectând un orar lunar. Stăteam câteva zile la Kilometrul 5, plecam la Kilometrul 31, de aici la Poarta Albă şi mai departe la Galeşu, la Taşaul, la Capul Midia şi ajungeam chiar şi la Eforie şi Constanţa-Stadion şi dădeam câte-o raită şi prin lagărele auxiliare, la Seimeni, Medgidia, Basarabi, Năvodari. De Năvodari ţinea Peninsula, mamă, ce era acolo! Abator de oameni, nu alta!

Însă eu în vremea asta mă gândeam cum să-mi denumesc structura, dar nu-mi venea în minte una mai bucă decât „Reţeaua morţii". Şi mai gândeam la ceva. Cum titulatura noastră, a mea şi-a celor doi acoliţi şi-a şoferului meu nu-mi plăcea, „Mesagerii morţii", pentru că nu se adecva realităţii, căutam un nume şi pentru echipa mea. M-am gândit la „stăpânii morţii", dar nu mergea. Cine ar putea stăpâni moartea? La „atleţii morţii", dar suna cam arogant. O vremea am folosit sintagma „stegarii morţii", dar nu voiam să fim confundaţi cu vreo asociaţie comunistă, deoarece ei aveau tot felul de organizaţii cu steaguri. M-am gândit la „Direcţia morţii", dar puteam fi confundaţi cu vreun departament al Securităţii Statului, iar eu doream să ne păstrăm neatârnarea. Noi eram noi, o reţea de filtraj, de sterilizare, de igienă, de purificare. Luptam împotriva descompunerii, a stricării, a putrefacţiei, a cangrenelor, a stârvurilor.

(fragment din romanul „Recensământul morţilor")

Petre Barbu

19 ani

De când ți-am trimis invitația pe *WhatsApp*, am știut că ai s-o refuzi. De ce mi-ai mai trimis-o? – ai să mă întrebi firesc, cu ironie sau chiar dispreț. M-am împăcat cu gândul că ai s-o deschizi, măcar de curiozitate, ca să vezi însemnele Casei Regale a României și ai să citești cele 11 rânduri ale textului, asta însemnând 190 de cuvinte. E mult, e puțin? E foarte mult pentru tine care faci parte dintr-o generație care comunică prin două-trei cuvinte și câteva emoticoane. Sunt convins că n-ai reușit să duci lectura până la capăt. Mi-ai răspuns după două minute: „nu stiu sigur". Cu literă mică, fără diacritice, fără punct și ai adăugat o figură din aia gălbejită și plângăreață. Ce să-ți spun! Mare suferință pe capul tău că „nu stiu sigur". Nici măcar n-ai avut curajul să-mi răspunzi direct: nu pot, nu vreau, n-am chef, nu-mi mai trimite astfel de prostii! Ai răspuns în stilul tău evaziv: „nu stiu sigur". Ce răspuns idiot! Asta nu înseamnă că ești o idioată.

Poate ai vrut să mă menajezi. Da, m-am enervat, nu pentru că m-ai refuzat, ci pentru că mi-ai răspuns în asemenea hal: fără litera mare, fără diacritice și fără punct. M-a enervat și faptul că nici măcar n-ai citit invitația, că n-ai fost curioasă să afli cum am ajuns *eu* să fiu invitat de Casa Regală a României la *Garden Party*, cu ocazia sărbătorii naționale a României. Pe 10 Mai! Știi ce se sărbătorește pe 10 Mai? Habar n-ai, caută pe Google! Măcar să-mi fi mulțumit că m-am gândit la tine. Recunosc, am invitat-o mai întâi pe maică-ta, verbal, față în față, hai să mergem!, dar mi-a răspuns că nu-i de ea acest eveniment și că este obosită. Munca a obosit-o. De mulți ani îmi refuză invitațiile la teatru, concerte și filme pentru că, atunci când a acceptat, a simțit că am mințit-o, că aș fi mers cu altcineva... Ce tâmpenie! Așa încât, am știut că maică-ta va refuza invitația la *Garden Party*. Într-adevăr, eu știu totul, înainte ca vouă să vi se întâmple ceva. Pentru că am grijă de voi. Întotdeauna am avut grijă de voi, dar asta este altă poveste...

Măcar să-mi fi răspuns la mișto: ce tare ești, tată! Cum de te-a invitat Majestatea Sa la *Garden Party*, un amărât de slujbaș la o revistă de afaceri, care nu-i în stare să-i închirieze fiică-si o garsonieră, ca să plece de-acasă, să-și vadă singură de viața ei? Sunt sărac, recunosc, îmi asum sărăcia și ironiile pe seama sărăciei în care am ajuns. Nu mă pricep să fac afaceri, dar am scris la revista asta despre afacerile altora și le-am socotit câți bani au câștigat. De-o viață scriu, scrie-mi-aș numele pe mormânt! Invitația mi-a picat așa, ca o lumină printre norii depresiei care s-au strâns pe cerul vieții mele. Te-am invitat ca să-ți luminez mai tare cerul tău, dar ai preferat un răspunsul *safe*, sclivisit și ipocrit: „nu stiu sigur". *Okay*, rămâi așa, în nesiguranță. Nu te ameninț, dar am să țin minte când ai să-mi trimiți următorul mesaj pe *WhatsApp*: „poti sa-mi pui 50 de lei pe card te rog". Fără literă mare la începutul propoziției, fără diacritice, fără virgulă, fără semnul întrebării. Mesajul meu va fi: „Nu știu sigur." Cu literă mare la începutul propoziției, cu diacritice, cu punct. Dinte pentru dinte, fără menajamente. Să-i ceri bani lu' maică-ta, m-ai secat de bani, angajează-te la McDonald's, are destule oferte, caută pe Google!

Dar ceea ce îmi pare cel mai rău este că n-ai dus la capăt lectura invitației. Pentru că nu ești obișnuită să citești. Pentru că nu înțelegi ceea ce citești, iartă-mă că te bănuiesc de analfabetism funcțional! În finalul invitației, pe ultimul rând scrie așa:

„Domnii, costum de culoare închisă cu cravată. Doamnele, ținută de după-amiază și pălărie."

Să-ți explic: Casa Majestății Sale Custodele Coroanei ne-a indicat cum să venim îmbrăcați. Eu am să-mi trag costumul de nunți, botezuri și înmormântări, vechi de 15 ani, dar păstrat foarte bine în șifonier, pantofii vechi tot de 15 ani, dar cu vârfurile îndoite și uscate, nu se cunosc la mers!, cămașa albă și cravată, toate vechi de 15 ani. Nimic demodat, pentru că *eu* nu sunt un tip demodat. Tot ce este demodat cade impecabil pe mine, pentru că sunt un bărbat fără burtă, ca să știi! Pe maică-ta am înțeles-o, nu mă poate ierta pentru că am fost cu ea, cu mulți ani în urmă, la un concert la Ateneu, organizat, culmea!, tot de Casa Regală, dar m-am gândit la altcineva, nu la ea! Nu mă iartă; să rămână așa, frustrată, înșelată, mințită, deși mi-am recunoscut infidelitatea și i-am cerut iertare. Dar tu? Tu de ce n-ai putea să-ți alegi „ținuta de după-amiază" de pe internet, am să-ți dau bani să cumperi ce-ți place! Te-ar putea ajuta și maică-ta. Și cea mai importantă piesă a vestimentației tale pentru eveniment, neam de neamul tău n-a ajuns la un *Garden Party* al Casei Regale, va fi pălăria. Numește-o cum vrei: pălăriuța. Asta ar fi fost marea ta realizare la 19 ani: să-ți alegi o pălărie pentru *Garden Party*-ul de 10 Mai. Ca să ai ce să povestești copiilor și nepoților. Pălăria ar fi fost dovada maturizării tale: mergi la o instituție care a scris istoria țării tale. Pălăria ar fi rămas prima piesă din muzeul tău de om matur. Dar tu nu înțelegi nimic din toate astea. Nimic! La ora stabilită, am fi coborât amândoi din blocul ăsta de troglodiți, eu în costumul meu de nunți, botezuri și înmormântări, iar tu, în ținuta de după-amiază, cu a pălărie adorabilă, șic! Tatăl și fiica. Trași în poză. Vecinii care s-ar fi holbat pe ferestre ar fi căzut pe spate! Bețivii care ar fi tras la măsea în parcare, la portbagajele mașinilor, ar fi rămas mască! Ne-am fi urcat într-un Uber fără ca eu să fi întors privirea la maică-ta, care ne-ar fi urmărit din balcon, frustrată și geloasă...

N-aș putea să-ți povestesc ce-am fi trăit în aceea după-amiază. Pentru că nu vreau să-ți vând fantezii de doi bani. Deși, aș avea tot dreptul din lume, după ce mi-ai trimis acest răspuns de două parale: „nu stiu sigur". Poate că am fi fost amândoi niște invitați stingheri la *Garden Party*. Eu, un tată stingher, tu, o domnișoară stingheră. Dar ne-am fi simțit bine în stinghereala noastră: tatăl și fiica. Dar până să ajungem să ne trăim stinghereala, sunt sigur, *eu* sunt sigur!, că am fi fost martorii la intonarea Imnului Regal al României. Pentru că așa începe orice eveniment al Casei Regale a României: intonarea Imnului Regal? O fanfară a Armatei Române l-ar fi interpretat. Toți suflătorii și dirijorul în tunici albe, de gală. Știi cine a compus muzica? Caută pe Google! Dar versurile cine le-a scris? Caută...! De aceea, te-am invitat, ca să ascultăm Imnul Regal. Pentru că eu n-am trăit niciodată această emoție, niciodată! Am fost crescut și educat în cântecele comuniste patriotice, cu Imnul Republicii Socialiste România, cu defilările de pionieri, cu ședințele de UTC (caută UTC pe Google!), cu ședințele colectivului oamenilor muncii din fabrică, cu istoria scrisă de comuniștii care mi-au ascuns existența Casei Regale. Și abia acum, la vârsta la care trebuia să știu totul despre Casa Regală a României, mă pregătesc să plec la un *Garden Party* la care să ascult Imnul Regal, mica mea bucurie de tată desuet pe care am vrut s-o împart cu tine. Pentru că tu, născută în digital, habar n-ai nici de Casa Regală a României, nici de istoria țării, te interesează numai gașca ta de GenZ, măcar dacă veți trăi vreodată respectul și admirația pentru Casa Regală... Dar să nu te mai plictisesc cu aceste povețe de om bătrân. N-am alte povețe și-mi pare rău.

Probabil că, mergând împreună la *Garden Party*, ne-am fi comportat altfel decât... acasă. Stai toată ziua în camera ta cu ochii în telefon. Răspunzi monosilabic la toate întrebările mele: ai mâncat?, la ce oră te trezești mâine, ce cursuri ai azi, te-ai spălat pe dinți?, la ce oră ajungi acasă?, ce mai e pe la facultate? Nu-mi mai vine să te întreb pentru că mă simt vinovat, de parcă aș da buzna în viața ta. Mi-e și rușine să te întreb dacă ai un prieten sau dacă îți place de vreun coleg de la facultate. Tare mi-e teamă că te-a lovit vreo dambla de lesbiană, că acum e la modă cu minoritățile astea. Și, până la urmă, cu ce-aș greși dacă te-aș întreba direct dacă ești lesbi? Sau te droghezi? Am întrebat-o pe maică-ta dacă ea știe ceva despre tine, dar și ei îi este rușine să te întrebe. Pentru că ne-ai respins pe amândoi, încă din vremea liceului, ca pe niște părinți care nu-și merită copilul. Mi-e dor de copilăria ta, în care râsetele și seninătatea ta erau o petrecere continuă. Nu aveam nicio grijă pentru că erai un copil vesel. Acum te-ai închis în tăcere și mi-e frică. Trăiesc cu frică pentru că mi s-a înșurubat în minte presimțirea că o să ți se întâmple ceva rău, foarte rău. Și sunt neputincios în fața tăcerii tale. De ce *eu* trebuie să te întreb de vreme ce este datoria ta să-mi spui ce trăiești, ce simți și ce îți dorești. Te-am invitat de zeci de ori la filme, la teatre, la concerte, nu că am fi noi niște mari amatori de cultură, dar atât cât s-a putut și atât cât am avut bani pentru așa ceva, n-am ratat nicio ocazie... Dar de fiecare dată ne-ai refuzat, de parcă ți-ar fi fost rușine să mergi cu părinții tăi. Totuși, recunoaște că nu ți-am interzis niciodată, dar niciodată, să te duci cu gașca ta petreceri și concerte! Fiecare cu petrecerea sa. Niciodată, împreună la un *party*.

Și dacă acolo, la *Garden Party*, ai să cunoști un băiat, poftim un tânăr! Nu un prinț. Un tânăr. În costum negru, impecabil, cu pantofii lustruiți și zâmbet seducător. De ce să nu luăm în calcul și această experiență? Ce vis mai minunat decât acesta se poate împlini la un *party* regal? Sigur că nu compar în niciun fel *Garden Party* cu Muntele Găina. (Dacă nu știi ce-i Muntele Găina, caută pe Google!) Adică, invitația mea nu ascunde niciun gând că acolo, în grădina regală, ai putea să-ți cunoști viitorul soț. Deși, ca tată aș fi foarte mulțumit să-ți găsești unul... Aș scăpa de tine mai repede, să te văd la casa ta, să te văd la ce *party*-uri te-ai duce tu cu... prințul tău. Iartă-mă, bat câmpii, dar măcar sunt singur pe „câmp" și recunosc sincer că mi-e greu să fiu tată de... fată.

Probabil că nu vei realiza niciodată ce înseamnă pentru mine refuzul tău. N-am știut cum să te invit, cum să te abordez, cum să-ți vorbesc, cum să te conving ca să-ți așezi pălăria pe cap și să urcăm amândoi în Uber. *Eu* sunt vinovatul. Și apăsat de această vinovăție, mă grăbesc să ți-o iau înainte ca să-mi justific greșelile pentru posteritate. Ca lumea să știe că nu *eu* te-am traumatizat, neștiind cum să-ți vorbesc, că te-am terorizat cu pisălogeala mea, cu întrebările mele stupide, cu invitațiile mele penibile, cu morala pe care ți-am făcut-o, nu! Nimic din toate astea! Să mă scutești cu aceste reproșuri pe care le pregătești pentru viitor! Sigur că și eu și maică-ta am muncit pentru tine, pentru că asta e legea lăsată de la Dumnezeu: părinții să muncească pentru copii! Dar, pentru numele lui Dumnezeu, arată-mi că ești în stare să-ți asumi o responsabilitate, la 19 ani! Nu să-ți speli farfuria la chiuvetă după ce mănânci sau să dai cu aspiratorul în camera ta. Asumă-ți prima responsabilitate din viața ta! Responsabilitatea înseamnă curiozitate și implicare. Iar acest binecuvântat *Garden Party*, unic și irepetabil, ar fi fost o ocazie bună pentru tine de a intra pentru o oră și jumătate, pentru că atât va dura evenimentul, dacă n-ai citit cu atenție invitația, într-o experiență, într-o provocare, poftim, provocare! – cum vă place vouă să spuneți!, într-o altă lume, una care nu există nici în visurile tale cele mai frumoase. Nu mi-ai povestit niciodată ce-ai visat. Să nu uiți: *eu* ți-am deschis poarta acestei lumi. *Eu*, tatăl tău! Să nu care cumva să îndrăznești să spui, după ce-am să mor, că am fost un tiran, că te-am înfricoșat, că te-am terorizat, că ți-am retezat aripile, că te-am descurajat și că te-am forțat să faci lucruri împotriva voinței tale. Nu admit aceste minciuni! Toți copii ajunși la maturitate, care-și dau în gât părinții care, chipurile, i-au chinuit și i-au terorizat, pentru că nu le-au oferit ce și-au dorit, sunt niște mincinoși. Crede-mă! Tatăl meu a ținut să ajung ca el: mecanic de locomotivă. De aceea, mă tot bătea la cap să intru la liceul CFR sau să mă angajez la depou. M-a luat în câteva rânduri pe locomotiva electrică, încălcând regulamentele, numai ca să-mi deschidă pofta de a ajunge mecanic de locomotivă. Am acceptat fără să mă împotrivesc. A fost foarte mișto să-l văd pe tata cum conduce o locomotivă care trage garnitura de vagoane. Mi-a povestit cu începuse ca fochist pe o locomotivă cu aburi. Cum băga cărbuni cu lopata în cazan. Locomotiva electrică era ca o farmacie în comparație cu cea cu aburi. Atunci am văzut că tata este un bărbat puternic și am fost mândru că am un tată puternic. (Tu nu ești mândră de tatăl tău și-mi pare rău.) Sigur că tata a suferit pentru că n-am vrut să fiu ca el, mecanic de locomotivă. Eu nu te oblig să fii ca mine. Dar am încercat să-ți ofer o experiență memorabilă: *Garden Party*. Nu-i o cafenea, nu-i un fast-food, nu-i un concert. Este Casa Regală. *Eu* sunt invitatul Majestății Sale și sunt mândru că sunt primul din neamul nostru care este invitat la Casa Regală pe 10 Mai!

De aceea m-am grăbit cu aceste gânduri, ca să-ți iau fața în posteritate, cuvântul meu să fie înscris înaintea cuvântului tău, pentru ca lumea să afle de la mine adevărul. Tatăl care își spune adevărul înaintea fiicei sale, care își va spune adevărul cândva, dar va fi prea târziu. Adevărul meu va fi crezut, al tău va fi ignorat. *Garden Party* ar fi fost ultima ocazie ca să descoperim ceea ce n-am reușit în cei 19 ani de când suntem împreună, tatăl și fiica. Poate ar fi fost șansa ca să rămânem fiecare cu o amintire. De la o vreme, tu nu simți, dar eu simt cu putere că numai amintirile îmi mai dau speranța ca să trăiesc. În fiecare zi, caut să-mi amintesc și ce reușesc să-mi amintesc seamănă cu acei cărbuni pe care tatăl meu, tânăr fochist, îi arunca cu lopata în cazanul locomotivei cu aburi pentru a ajunge cu toate vagoanele până la capătul liniei. Caut să-mi amintesc și ce-mi amintesc arunc în foc pentru ca motorul cu aburi să mă împingă pe linia vieții. *Garden Party* ar fi fost unul dintre focurile nestinse ale dragostei mele de tată. Ar fi fost focul care ți-ar fi luminat sufletul meu care, într-o zi, numai Dumnezeu știe, se va înălța în veșnicie, împins de chinurile suferinței fizice, de neputință, de dureri...

Îmi pare rău, dar trebuie să-ți mărturisesc decizia mea: am refuzat invitația Majestății Sale. Singur, la *Garden Party*, nu voi rămâne cu nicio amintire despre tine. Să nu-ți pară rău...

Probabil că nu vei realiza niciodată ce înseamnă pentru mine refuzul tău. N-am știut cum să te invit, cum să te abordez, cum să-ți vorbesc, cum să te conving ca să-ți așezi pălăria pe cap și să urcăm amândoi în Uber. *Eu* sunt vinovatul. Și apăsat de această vinovăție, mă grăbesc să ți-o iau înainte ca să-mi justific greșelile pentru posteritate.

vara prozatorilor

Octavian Soviany

O legendă modernă

- Din păcate - vorbi în continuare Bondy - femeile din ziua de astăzi nu mai au tăria sufletească a celor de odinioară. Traiul ușor, trândăvia, viața de societate frivolă, mâncărurile condimentate care le ațâță simțurile, duhovnicii prea îngăduitori, romanele, disprețul față de datoriile ce le revin prin căsătorie le-au slăbit atât de mult caracterul, încât diavolul nu trebuie să-și dea osteneala prea mult ca să le îmbrobodească și să le ducă la pierzanie, ca pe o turmă de dobitoace lipsite de judecată.

- Credeți așadar că nu mai există femei virtuoase? - l-am întrebat eu.

- Nu-mi pot îngădui o judecată atât de categorică. Oricum, chiar dacă există, sunt și vor fi tot mai rare și tot mai puține, atât în saloanele aristocratice, cât și în păturile de jos. Nu pot decât să le plâng pe tinerele de azi, care, în lipsa unui exemplu mai bun, urmează pilda mamelor lor și o apucă încă de timpuriu, fără ca măcar să își dea seama de asta, pe calea păcatului.

- Și totuși, cele mai multe dintre ele primesc o bună educație religioasă, sunt crescute de călugărițe....

- Călugărițele! - pufni Bondy disprețuitor. Niște ființe stupide, care, neștiind nimic despre viciu, n-au cum să știe prea multe nici despre virtute. Nu se pricep decât să cultive un fel de pietate călduță, care nu are nimic de a face cu adevăratul spirit catolic. Acela e într-o mână cu crucea, iar în cealaltă mână cu sabia! Mă doare în suflet când văd că am ajuns să avem o biserică leșinată și neputincioasă, care din vorbe îl slujește pe Dumnezeu, dar nu vrea să-l supere prea rău nici pe diavol.

- Dumneavoastră ați fi fost bun de inchizitor!

- Credeți? Nu știu dacă mi-aș fi putut lua o asemenea sarcină uriașă, dar știu că, împotriva a ceea ce susțin spiritele nevolnice, inchiziția a făcut mai mult bine decât rău. Iar dacă le-a ars unora trupurile, le-a salvat în schimb sufletele de la pierzanie. Vă garantez că dacă ar mai exista și astăzi o inchiziție, diavolul n-ar mai avea atâta putere nici asupra bărbaților, nici asupra femeilor.

Mi se părea că vorbele lui Bondy aveau ceva înspăimântător. Dacă nu era nebun - așa cum bănuisem pentru o clipă - era cu siguranță un fanatic, iar catolicismul despre care îmi vorbea el nu avea nimic de a face cu dragostea pe care o propovăduise Mântuitorul.

- Socotesc că fiecare bun catolic trebuie să fie în felul lui un inchizitor. Atât față de ceilalți cât mai ales față de sine însuși. De asta a fost Baudelaire - pe care mi l-ați pomenit - un mare poet catolic: pentru că nu s-a crutat și nu s-a arătat îngăduitor cu păcatele lui, pe care a avut îndrăzneala să le înfățișeze în toată goliciunea lor, iar păcatele lui erau tocmai păcatele lumii moderne despre care vorbim. Cât despre femei, mă tem că nu avea despre ele o părere mai bună decât domnul d'Aurevilly. Domnule, dumneavoastră știți ce este femeia? Femeia, mai ales cea de astăzi, este neantul. Iar Baudelaire a înțeles asta.

- Mă îngroziți!

- Un neant ascuns sub aparențele cele mai atrăgătoare. Dar în spatele lor, dacă răscolim adânc cu scalpelul, nu găsim decât o minte perversă, o inimă rece și o voință nevolnică. Nici măcar un miracol nu mai poate aduce pe calea pocăinței aceste făpturi, printre care ai căuta în zadar firea bărbătoasă a contesei Haremburga. Vreți să vă mai spun o istorioară?

- Firește.

Trebuie să recunosc că Bondy era un minunat povestitor.

- Povestea asta - își începu el istorisirea - a circulat prin toate saloanele Parisului în ultimii ani ai Restaurației și în cele din urmă, cu ajutorul unui preot în vârstă, a ajuns și la urechile unui sărman provincial ca mine. Ați auzit vorbindu-se vreodată despre micuța marchiză d'O...?

- Nu. Niciodată.

- Se vede că oamenii de lume au o memorie scurtă.

- Eu nu sunt un om de lume. Și n-am fost niciodată la curent cu bârfele din saloane, pe care de altfel, nici nu obișnuiesc să le frecventez.

- Bine faceți. Acolo e amfitrion diavolul. Dar - ca să revin la povestea mea - cine n-o cunoștea acum cincizeci de ani pe marchiza d'O..., care era una dintre florile cele mai încântătoare ale foburgului Saint-Germain? Cu pielea ei, ce putea să rivalizeze ca albeață și strălucire cu marmura de Carrara, cu minunatul ei păr blond, pe care obișnuia să și-l poarte simplu, disprețuind coafurile pretențioase care erau la modă pe vremea aceea, cu ochii ei mari și cenușii, care uneori băteau în albastru, altădată în violet, cu rochiile ei albe (căci obișnuia să se îmbrace întotdeauna în alb) care îi lăsau la vedere brațele rotunde și umerii delicați, marchiza semăna cu un înger, dar numai pe dinafară. Nu că ar fi ascuns cine știe ce vicii neobișnuite sau cine știe ce păcate înspăimântătoare; nu, domnule, nu era nici mai bună nici rea decât celelalte doamne din lumea bună: adică era lipsită de judecată, senzuală și pătimașă, și - ca toate caracterele slabe - neputincioasă în fața ispitelor. Nu lipsea, desigur, niciodată de la liturghie, se spovedea regulat, mărturisindu-i duhovnicului ce și cât socotea ea de cuviință, iar virtutea ei n-a fost pusă multă vreme la îndoială. Deși trăise înainte de a se căsători cu bătrânul marchiz d'O... într-un oraș din provincie căruia o să-i trec numele sub tăcere, nu avea niciuna dintre stângăciile unei provinciale și a reușit să cucerească repede Parisul monden.

Această făptură fermecătoare era fiica unui conte, a cărui familie fusese înnobilată încă de pe vremea primilor capeţieni, dar își risipise mai toate bunurile agonisite odinioară. Pentru a-și putea păstra echipajul impunător - căci nu s-ar fi urcat niciodată într-o trăsură de piață - tatăl ei era silit să facă economii drastice: ținea doar o femeie bună la toate, care era în același timp slujnică, bucătăreasă și cameristă și un lacheu ce se pricepea destul de bine la cai și nu-i era prea greu să facă, cu stomacul mai mult gol, dar îmbrăcat într-o livrea strălucitoare, la nevoie pe vizitiul.

E de la sine înțeles că, de cum începuse să iasă în lume, domnișoara Héloyse a avut o mulțime de curtezani; nu-l descuraja pe niciunul, dar nici nu le dădea speranțe prea mari, și primea curtea tuturor cu același zâmbet îngăduitor. Mulți dintre acești tineri erau cu siguranță încântători; singurul lor defect era acela că aparțineau aceleiași nobilimi de provincie aproape ruinate și nu erau cu nimic mai bogați decât tatăl lui Héloyse. Or, fata socotea că ar merita ceva mai mult, i-a purtat cu vorba - bine sfătuită și de tatăl ei - pe cei doi sau trei tineri mai îndrăzneți care cutezaseră să o ceară în căsătorie și a început să-și aștepte norocul, un noroc care avea să ia pentru ea chipul marchizului d'O...

E adevărat că acesta se trăgea dintr-o familie de bancheri înnobilată doar de vreun secol, e adevărat că era bătrân și că ducea - vorbele umblă în provincie - o viață dezordonată, dar era putred de bogat - o calitate care se bucură de multă prețuire în ochii femeilor.

Marchizul - ce trăia la Paris și ajunsese unul dintre apropiații lui Carol al X-lea - avea o pădure în apropierea orașului în care locuia Héloyse și obișnuia să organizeze acolo partide de vânătoare, la care erau invitate toate notabilitățile ținutului. Cum puteau să lipsească tocmai tânăra noastră și tatăl ei? Ce s-a întâmplat la acea vânătoare nu se știe prea bine, cert este că peste doar câteva zile marchizul - tocmai rămas văduv pentru a treia oară - a cerut mâna lui Héloyse, iar cererea lui a fost primită cu bucurie.

N-au trecut pe urmă nici două luni și micuța provincială - devenită marchiza d'O... - a început să cucerească saloanele aristocratice ale Parisului. Mulți râvneau la farmecele trupului ei, mulți i-au făcut curte, mulți i-au scris epistole de amor pătimașe, dar, vreme de doi ani, Héloyse i-a rămas credincioasă soțului ei. Deși întreținea câteva actrițe, acesta ținea la soția lui și o trata cu afecțiunea aceea îngăduitoare și puțin ironică, pe care o întâlnim la rudele mai în vârstă, dar mai ales se grăbea să-i îndeplinească toate dorințele și toate capriciile.

La început, micuța marchiză a fost fericită. Noutatea vieții pe care o ducea la Paris, succesul de care se bucura, luxul pe care și-l putea îngădui acum cu prisosință, au îmbătat-o ca o șampanie de cel mai bun soi, dar diavolul nu dormea, și peste vreo doi ani Héloyse a început să se plictisească. Viața de salon își pierduse pentru ea farmecul noului.

Câtă dreptate avea Baudelaire când spunea că cel mai pervers și mai primejdios dintre monștrii noștri sufletești este plictisul, care înghite lumea - și odată cu ea și virtutea - într-un căscat!

Pentru că începuse să caște de dimineața și până seara, marchiza s-a gândit să-și alunge plictiseala în brațele unui amant.

Dintre toți bărbații care-i făceau curte, alegerea ei s-a oprit asupra celui mai stăruitor. Acesta era un crai de vreo patruzeci de ani, uns cu toate alifiile, care - cu vorbele sale meșteșugite și cu privirile sale focoase, a reușit s-o convingă pe Héloyse să-l primească în budoarul ei. Marchizul tocmai plecase într-o călătorie.

Și totuși, tinerei soții nu-i era ușor să-și înșele pentru prima oară bărbatul.

Așteptându-și curtezanul, căruia se decisese să i se dea, micuța marchiză încerca un sentiment de vinovăție. I se părea că chipul Sfintei Fecioare, zugrăvit de mâna unui maestru italian din Renaștere, o privea mustrător de pe peretele budoarului.

Cu inima îndoită, Héloyse s-a pus atunci în genunchi și a început să se roage pentru iertarea greșelii ce era pe cale s-o săvârșească.

Și în momentul acela s-a întâmplat un miracol.

Marchiza înmărmuri.

Budoarul se umplu pe neașteptate de o lumină strălucitoare. În jurul lui Héloyse se auzeau niște pași molcomi care abia atingeau covorul gros de Buhara, aripi nevăzute începură parcă să fâlfâie, acompaniate de o muzică lină de harfă, fumuri de tămâie și ambră îmbălsămară aerul din budoar.

Și în fața marchizei apăru însuși Iisus Hristos. Era îmbrăcat ca un om de rând, iar privirile lui o cercetau cu asprime pe Héloyse.

Aceasta își lăsă fruntea pe covor și se prosternă la picioarele Mântuitorului.

- Pocăiește-te, fiica mea - spuse Iisus - căci clipele tale sunt numărate, iar răbdarea Tatălui meu nu durează la nesfârșit.

La auzul acestui glas, puternic și răsunător ca o bătaie de clopot, marchiza își pierdu cunoștința. Când se trezi din leșin, văzu că minunata vedenie dispăruse. Harfele amuțiseră, doar un ușor miros de tămâie și ambră mai stăruia în budoar, dovadă că totul se petrecuse aievea.

Adânc tulburată, cu trupul scăldat într-o transpirație rece, Héloyse își chemă camerista și îi spuse că este bolnavă și că în seara aceea nu primește pe nimeni.

Mare trebuie să fi fost dezamăgirea curtezanului, care plecase spre casa marchizei sigur de biruință și se pomenea acum cu ușa trântită în nas.

După această întâmplare, Héloyse n-a mai ieșit în societate câteva luni.

Se ducea zi de zi la liturghie, dar n-a găsit niciodată tăria să-i mărturisească duhovnicului gândurile păcătoase ce o încercaseră. A început să slăbească, și-a pierdut culoarea și strălucirea din obraji, iar marchizul, care era un om pățit, căci mai pierduse încă trei soții, la fel de tinere și de frumoase, devenea tot mai îngrijorat. La stăruințele lui, Héloyse s-a învoit în cele din urmă să fie consultată de un medic.

Soția dumneavoastră este sănătoasă pentru moment - i-a spus după consultație acesta marchizului - dar suferă din pricina plictiselii. Are nevoie de cât mai multe distracții, trebuie să iasă iarăși în lume. Altminteri o paște una dintre bolile acelea de nervi pentru care medicina nu cunoaște niciun remediu.

Și, la insistențele bărbatului ei, micuța marchiză a reînceput să frecventeze saloanele foburgului Saint-Germain și vârtejul lumii mondene a amețit-o din nou. A uitat în curând vorbele Mântuitorului, și-a aplecat iarăși urechea la cuvintele amăgitoare ale vechiului ei curtezan și până la urmă și-a înșelat soțul.

Aventura însă n-a durat mult și a lăsat-o cu ochii înlăcrimați. Amantul ei s-a plictisit repede. După ce a reușit să-i topească virtutea - de altfel destul de firavă - farmecele lui Héloyse și-au pierdut în ochii lui noutatea și prospețimea. Pasiunea lui era aceea a unui colecționar. Mulțumit că reușise să-și adauge încă o cucerire în palmares și să pună pe fruntea marchizului - pe care nu-l putea suferi - o pereche frumoasă de coarne, a început să întârzie la întâlniri, să se arate distrat și indiferent, iar după nici șase luni, n-a mai venit deloc, dispărând din Paris, nu înainte de a-i trimite marchizei d'O... o scrisoare de despărțire elegantă și plină de spirit.

Héloyse l-a plâns cât l-a plâns, dar, cum nu era ea femeia lipsită de curtezani, unul mai stăruitor decât celălalt, nu i-a fost greu să-i găsească un înlocuitor.

De data aceasta - pentru că se găsiseră destui binevoitori care să-i deschidă ochii în legătură cu micile plăceri clandestine ale marchizului - și-a înșelat soțul fără cea mai mică strângere de inimă. De altfel, e destul ca o femeie să-și înșele soțul o singură dată pentru ca înșelăciunea să-i intre încetul cu încetul în obișnuință. Așa cum știți pesemne și dumneavoastră, în lumea bună, adulterul e socotit un lucru aproape firesc și e privit cu ochi plini de îngăduință, atâta timp cât e săvârșit cu discreție.

Micuța marchiză nu cunoștea însă de ajuns regulile saloanelor și - spre nefericirea ei! - era îndrăgostită cu adevărat de noul său amant. Nu ajunsese încă la acea artă a prefăcătoriei pe care o stăpânesc la perfecție femeile cu experiență, își dădea adeseori în public în vileag sentimentele, așa că au apărut clevetirile. Unele dintre aceste bârfe au ajuns și la urechile marchizului, dar - desăvârșit om de lume! - acesta s-a mărginit să-i sugereze lui Héloyse ceva mai multă discreție.

Într-o zi marchiza se plimba prin grădină, ținând în mână o scrisoare a iubitului ei, care o anunța că suferă de o ușoară indispoziție și medicii l-au oprit să iasă din casă pentru câteva zile.

Deodată la cotitura unei alei, a apărut din nou înaintea ei Iisus Hristos.

Înfățișarea lui era încă și mai severă, glasul său era încă și mai aspru decât data trecută.

- Din răbdarea Tatălui meu n-a mai rămas decât o singură picătură. Pocăiește-te, femeie, acum, altminteri va fi prea târziu.

Și imaginea Mântuitorului s-a topit în aer numaidecât, atât de repede încât marchiza a crezut că a avut o vedenie și nu a simțit decât o umbră de tulburare.

Peste câteva zile a aflat că iubitul, atins de o boală de piept, a fost trimis de medici să respire aerul proaspăt al munților într-un sanatoriu elvețian.

Dar din Elveția nu i-a mai venit marchizei nici o scrisoare. Avea să citească peste puțin timp doar un anunț mortuar apărut în paginile unei gazete. A purtat rochii negre o jumătate de an, apoi s-a lăsat consolată de un tânăr viconte, căruia i-a plătit datoriile, vânzându-și o parte din bijuterii, pe care le-a înlocuit, de ochii marchizului, cu niște imitații fără valoare.

Reputația ei devenea tot mai proastă și era primită în saloanele unde strălucise odinioară cu tot mai multă răceală.

Apoi, într-o zi, s-a îmbolnăvit.

Și cum zăcea doborâtă de fierbințeală, în patul în care își înșelase soțul de atâtea ori, imaginea lui Iisus Hristos i s-a arătat iar. De data aceasta, chipul Mântuitorului era întunecat de tristețe și avea ochii umezi de lacrimi.

- Nu te mai pot ajuta cu nimic. Facă-se voia Tatălui meu de acum înainte - a murmurat el.

Era gol până la brâu, iar din coasta lui se prelingea un fir roșu de sânge.

Marchiza s-a cutremurat din tot trupul și a strigat cu ultimele sale puteri:

- Un preot! Aduceți-mi un preot numaidecât.

Între timp imaginea lui Hristos dispăruse. Acum lui Héloyse i s-a năzărit că îi vede intrând în budoar pe cei trei amanți ei, îmbrăcați în costume de ciocli. Ei aduceau un sicriu masiv de stejar, pe care l-au depus lângă patul marchizei, și-au lăsat bărbiile în piept și și-au împreunat mâinile. De undeva a apărut și un preot, care a început să citească slujba înmormântării.

- Nu! Încă nu! - a strigat în delirul ei Héloyse. Dați-mi răgaz să mă spovedesc!

→

Mircea Bârsilă

Alfabetul inimii

Cu volumul *Alfabetul inimii*, cel de-al nouălea, **Dan Drăgoi** se întoarce, după aproape patru decenii, la poezie. Materia acestei voluminoase cărți se desfășoară în mai multe direcții tematice: poezii cu fireturi erotice, poezii cu inflexiuni elegiace („Din cerul nesfârșit, în rază și mătase/ Măicuța mea cămașa vieții mele coase./ Lângă icoana mamei acum e mare larmă,/ Iar amintirea ei nu poate să adoarmă./ Mari păsări de lumină trec seara în șirag. / Lacrima mamei m-așteaptă tot în prag./ În noapte nu mai auzim niciun cânt/ Și ne ascuțim dorurile de vânt./ Cuprinși suntem de ger și singuri pe pământ.../ Ce mare e tăcerea la mama la mormânt!" – *Amintire*), poezii cu un statut ce amintește de uitata specie lirică numită *odă* (... „Nu-i prima oară, vinule, când văd/ Miracolul de viață ce te ține;/ Sub cifrul fericitului prăpăd,/ Eu văd lumină pură de rubine.// Dar nu găsesc, eu totuși nu găsesc, / Această alchimie milenară,/ Cum ai aflat miracolul ceresc/ Să fabrici tu aroma cea mai rară.// Eu pot depune multe mărturii/ despre a ta savoare și minune./ Licoarea ta pe veci va străluci/ În nopți de brumă și tăciune"...- *Tu ești un meteor la orizont*) și altele (cele mai multe) cu o infrastructură religioasă:. „Eu sunt norul pierdut într-un decor cu îngeri/ Atunci când, sub coroana grea, de spini, Tu sângeri.// Alerg printre frunzișuri, ce freamătul străbate,/ Mai dă-mi lumină, Doamne, din cea eternitate,// Adună-mă din cioburi, din ora renăscută,/Când îngeri dorm în stânca misterului, tăcută!" -*Renaștere*). Sau: „Har este vinul, liniște deplină/ Ce se coboară veșnic din înalt,/ Să adumbrească bobul de Lumină,/ Când trece în tărâmul celălalt.// Sunt boabe stoarse cu miresme noi,/ Culori de taină și necunoscute,/ Arome sfinte din priviri în doi,/ Din visele de aur nenăscute" (*Arome sfinte*).

Menirea respectivelor traiecte lirice se concretizează în propulsarea elanurilor spontane și a frământărilor sufletești în prim-planul unui lirism care beneficiază de meșteșugul auctorial – în portativul unui discurs bazat pe rimă și ritm – și, totodată, de efectele exprimării în linia modernismului, ca etapă istorică a poeziei, și a cărui poetică întemeiată pe limbajul reflexiv, constă, în principiu, în prezentarea „a ceea ce este neprezentabil", spre deosebire de poetica postmodernistă a cărei paradigmă presupune utilizarea, într-un limbaj tranzitiv, a unor „subiecte care există în ochii publicului căruia le sunt destinate" (vezi J.-F. Lyotard).

Urgența comunicării, specifică poeziei ocazionale (adică o poezie scrisă într-un scurt moment de năvalnică dispoziție creatoare), implică apelul la acele mecanisme de producere a textului capabile să pună în lumină tumultul sufletesc al autorului și de a oferi poeziei, ca întreg, o demnitate ce se revendică din lirismul „fără vârstă": care impresionează, așadar, prin „aerul său atemporal": „Înțeles nu am fost niciodată,/Nici eu, uneori, nu m-am înțeles./ Am trecut câmpul vieții îndată/ Și-am rămas tot codaș la cules.//Pentru că timpul meu nu-l mai știu,/Pentru că m-am risipit fără vreun câștig/ Și prea des am țipat în pustiu.../ Și voi m-ați lăsat în năpraznicul frig.//Voi n-ați auzit plânsu-mi amar/ În toamna-mbrăcată de-a iernilor haină,/ Vinul vieții a rămas nebăut în pahar,/Când la colț poposim la o cină de taină.// Așteptarea mea a fost un infern,/ Nimeni nu a știut plânsul din inima mea,/ Iar groparul tot sapă, tot sapă etern,/ Când umbra mi-o fură acel cineva" (*Frig*).

Ineditele și frumoasele sintagme din poeziile *Frig* și *Tu ești un meteor la orizont* îndeplinesc rolul de „instrumente" de care poetul are nevoie pe durata ofensivei sale asupra realului constrâns, pe această cale, să accepte pactul cu frenezia sa, absorbit de rapida operație de amorsare și de transfigurare a realului.

Într-o altă poezie („Trupul tău de cristal a devenit transparent,/ Eu în noaptea de iască îl caut ardent.//El este de sticlă casantă și fină/Și parcă mă pierd în albastra-i lumină.//Trupul tău s-a mutat în alt timp, în alt veac,/Tot încerc să îl uit, tot încerc un alt leac.//Mă cutreieră-n vis și în vremi de soroc,/ Într-un petic de cer fără timp, fără loc.// Trupul tău îl citesc ca pe-o carte din veac,/ Mâinile tale de abur sunt ierburi de leac./ Tu te frângi ca o trestie unduită-n vânt,/ Tu, în noaptea de iască, te prefaci în cuvânt" - *Ierburi de leac*), în care cuvintele sunt mânuite cu virtuozitate, se procedează la transformarea realului „real" într-un „real textual" în a cărui cuprindere ființa feminină, spiritualizată, până la cristalizarea trupească și, respectiv, până la prefacerea într-un cuvânt, este absolvită, cum se sugerează în freaticul plan semantic, de biblica vină a păcatului originar. Textul beneficiază, totodată, de coexistența a două registre cu o egală contribuție în ceea ce privește tensiunea discursului: cel al simbolizării, prin intermediul elementelor preluate din toposul vegetal, și cel care susține, retoric și sintactic, regia de care depinde realizarea imaginarei „biografii" a iubitei „din sticlă casantă și fină".

Ceea ce unește poeziile din acest volum, indiferent de tematica abordată, este *fondul* lor *ortodoxist*. Cuvinte, sintagme, simboluri și anumite acte simbolice (coroana de spini, sângele, candela, clopotul, pâinea vieții „ce se frânge", tărâmul celălalt, zborul spre ceruri, înălțarea în lumină, omul de lumină, coborârea din cerul sfânt, miracolul ceresc, arome sfinte, îngeri, biserică, mânăstire, smerenie, taină, bobul de grâu, Cuvântul, rugăciune, întrupare, mântuire, raiul, talantul, plânsul amar, Trupul Sfânt, Maica Domnului, paharul, vinul vieții, Cina cea de Taină...) se constituie în elemente emblematice ale unui imaginar încadrabil în *tradiționalismul spiritualizat:* „E liniște tulburătoare-n floarea de verbină,/ Se adâncește distanța dintre ochi și lumină.// Ce smerită-i lumina aici, în adâncul de jos,/ Mirifică-i lumina pe firul de iarbă frumos.// Ce smerită-i floarea de cireș în fața albinei,/ Smerenia-ntunericului în fața luminei!// Smerenia sângelui meu, căutându-te acum,/ Smerenia lacrimei mele, căzute pe drum,// Smerenia tălpilor goale pe pământul ud,/ În fața coasei smerenia firului crud./ Smerenia norilor în ploaia amiezii/ Și-a ghiocelului sub sprânceana zăpezii,// Smerenia frunzelor de toamnă ce pică/ Și-a cântecului meu ce-n cețuri se ridică"(*Smerenia*);, „Umbre, umbre-n spatele orei astrale./ Fire lungi de umbre se deapănă-n noapte./Delicata clipă s-a pierdut pe cale,/ Ferecată-n miezul fructelor răscoapte.// Umbre-n viața noastră se lățesc bizar,/ Nu intra cu ele-n jocul tău de milă;/ Totul e o umbră, când nimic nu-i clar,/ Deci, șterge din carte umbra de pe filă.// Undeva departe, un om din lumină/ S-a pierdut pe drumul fără început,//Undeva departe, totu-i fără tină,//Unde umbra noastră n-a mai încăput"(*Omul din lumină*).

Nu trebuie subestimat, în altă ordine de idei, faptul că imaginarul – cu dominanta sa *imaginală* – promovat de poeții gândiriști a îmbogățit imaginarul liric românesc și a umplut golurile existente – de factură tematică și motivistică – în poezia autotonă, cea laică și, respectiv, cea religioasă.

Fuziunea dintre sincera sensibilitate religioasă a lui Dan Drăgoi și sensibilitatea metafizică „alimentează" o continuă stare de pioasă raportare la existență, în sensul general al termenului, și la realitatea înconjurătoare aptă de o creștinească idealizare: „O, Doamne, bob de grâu eu sunt/ Și las o urmă pe pământ,/ Sunt pâinea vieții ce se frânge,/ Sunt bob de grâu sau bob de sânge?/ O, Doamne, bob de grâu eu sunt/ Și mă prefac în Trupul Sfânt,/ Sunt o fărâmă din Cuvânt,/ Sunt lanul unduit de vânt. / Și las o urmă pe pământ" (*Bob de grâu*).

Autorul *Alfabetului inimii* scrie „pre limba sa", uzând în chip firesc de ofertele modelelor călăuzitoare ale gândirii sale poetice, modele active și „fixe", așa cum sunt și punctele cardinale, în orizontul memoriei sale culturale unde funcționează atât ca *factori de sens* și *de coerență* ai imaginarului, cât și ca *factori stimulatori* în planul ideatic al esteticului.

Oscilația între o poezie a sensibilului și o poezie care se desface, prin decantare spirituală, din chingile realului oglindește suportul cultural, ușor de sesizat, al conținutului închis, în temeiul închiderii ce se deschide cu măsură, între coperțile volumului *Alfabetul inimii*, în scopul optimizării ideatice a mesajului.

În poeziile reduse cantitativ la un distih, este pus în lumină un anumit amănunt (un detaliu semnificativ), care exprimă, în principiu, alianța dintre viața simțită și „viața exprimată", care solicită, din punct de vedere literar, conectarea la un „condensator de emoție poetică". Aceste „fragmente" funcționează ca niște „tampoane" între cele câteva maniere de exprimare, ce se diferențiază prin nuanțele individualizante, în funcție de fluctuațiile ipostazei de „operator de limbaj" a poetului și, respectiv, de perspectiva adoptată: aceea a privirii, de sus, a necontenitului zbucium de jos, sau cea a privirii, de jos, a calmului din celestele înălțimi (vezi Gaston Bachelard, *Aerul și visele*, Univers, 1997, p. 127)

Universul liric al lui Dan Drăgoi, plămădit din „aluatul gândului religios" se împlinește sub semnul confesiunii cu două fațete: una intimă, constituită din afectivele referiri la anumite repere existențiale - mama, copilăria, „acasa", iubirea -, dar și din rugăciunile canonice cu valențe mărturisitoare („Doamne, Te pot lua pe genunchi, /să Te legăn atunci când Tu plângi,/ Doamne, pot un cântec să-Ți cânt/ despre iernile aspre și lungi,/ Doamne, pot să-Ți scriu un poem de iubire,/Pot să plâng cu Tine, pentru fericire./ Fulgerat de spaime, spre toamnă mă-ndrept/ Și nu pot, o, Doamne, să țin drumul drept!... - *Doamne*), și, pe de altă parte, din asumarea, la modul metaforizant, a unei problematici având ca punct de fugă metafizicul sentiment al efemerității vieții „ce ni s-a dat".

Noul volum de poezii semnat de Dan Drăgoi vădește din plin talentul unui autor aflat pe culmile maturității sale literare și pentru care actul poetic este o modalitate de realizare a cunoașterii de sine.

Ceea ce unește poeziile din acest volum, indiferent de tematica abordată, este *fondul* lor *ortodoxist*. Cuvinte, sintagme, simboluri și anumite acte simbolice (...) se constituie în elemente emblematice ale unui imaginar încadrabil în *tradiționa-lismul spiritualizat*...

⟶ Dar la strigătele ei nu răspundea nimeni și marchizei i s-a părut că aude limpede dangătul unui clopot de mort.

După o vreme, în budoarul nefericitei femei, a intrat marchizul însoțit de un medic.

După ce o consultat-o pe Héloise, doctorul a ridicat a neputință din umeri.

- Pregătiți-vă pentru tot ce-i mai rău, domnule marchiz.

- Cum? Voi rămâne văduv și pentru a patra oară? - a șoptit bătrânul, parcă nevenindu-i să creadă. Și și-a șters discret colțul ochiului cu o batistă de mătase, pe care blazonul său era cusut cu fire de aur.

- Socotesc că în clipa asta un preot i-ar fi mult mai folositor decât mine doamnei marchize - a spus medicul, pregătindu-se să se retragă.

Într-un târziu, chemat de slujitorii marchizului, a apărut și preotul de la Saint-Germain-des-Près, care a cerut să fie lăsat singur cu muribunda.

- Doamnă, credeți că puteți rosti împreună cu mine cuvintele Confiteorului? - a întrebat preotul.

Din partea marchizei n-a venit niciun răspuns. Zăcea culcată pe spate, cu ochii, din care dispăruse orice scânteie de viață, pe jumătate deschiși.

Atunci preotul a stropit-o cu puțină apă sfințită și și-a făcut de câteva ori semnul crucii, murmurând vorbele unei rugăciuni.

Deodată bolnava s-a ridicat brusc în capul oaselor, făcând gesturi disperate cu mâinile și părând că vrea să spună ceva.

- Ce păcate aveți de mărturisit în fața lui Dumnezeu?

Făcând un efort uriaș, marchiza și-a descleștat buzele, încercând să vorbească, dar din gâtlej nu i-a ieșit decât un horcăit lugubru.

- Vorbiți, doamnă! Sunt aici ca să ascult și ca să vă dezleg de păcate.

Muribunda a scos un nou horcăit, apoi s-a prăbușit pe spate și a rămas neclintită, fixându-l pe preot cu niște ochi țepeni și lipsiți de privire.

A murit în seara aceleiași zile și a trebuit să fie înmormântată în mare grabă, căci trupul ei a intrat numaidecât în putrefacție și răspândea o duhoare cumplită de mortăciune.

Nu vi se pare că istoria ei este nespus de pilduitoare?

Fragment din romanul *Un păstoraș din Ardeni*, în curs de apariție la *Hyperliteratura*

Lidia Zadeh

Povara eternității e oglinda securizată
A deşertăciunii
Nu îmi este teamă
Să calc desculță pe resturile secundelor

Aş putea împărți noaptea cu același cuțit
Care pe vremuri mi-a fost stăpân
Şi care
Mi-a întunecat sângele
Cu gustul lui metalic

poesis

Un pumn de țărână

Abia într-o stare letală de sete
Mi-am dat seama
Că nu sunt
Un rebut înfometat al istoriei
Şi nicio linie perfectă
În podul palmei mele

Aş putea fi un nod gordian al prezentului
Sau un experiment abstract sortit eşecului

Gurile rele vorbesc despre ziua de mâine
Ca și cum trecutul nu ar fi existat

Aici începe cuvântul
Aici se termină istoria

Totul se întâmplă din puterea minții
Unii nu înțeleg ziua din cauza nopții

Ca și cum zeii și altarele lor
Năruite pe de-a-ntregul
Sunt resturile unui moloz pietrificat
Inutil

Obosită de atâta imperfecțiune
Am ales să fiu un pumn de țărână

Moartea vine oricum

Timpul

Aş rămâne vie într-o stare de hibernare
Abandonată unui destin
De sine stătător

Mă reculeg fără să cer voie cuiva

Într-un pustiu minuscul
Am curaj să mă privesc printr-un vizor

Ce ar mai fi de văzut?

Voi continua să scriu despre lume
În mijlocul nopților
Când ritmul obsesiv sl silabelor
Va deveni un imn al sorții

Povara eternității e oglinda securizată
A deşertăciunii
Nu îmi este teamă
Să calc desculță pe resturile secundelor

Aş putea împărți noaptea cu același cuțit
Care pe vremuri mi-a fost stăpân
Şi care
Mi-a întunecat sângele
Cu gustul lui metalic

De atâta nesomn îmi risc existența
Inima bate din ce în ce mai rar

Încă o mai aud

Oameni de toamnă

Uneori îmi lipseşte curajul de a mă gândi
La tine și la ziua de mâine
Pe vremuri eram o visătoare punctuală
Ca un orologiu dintr-o naştere prematură

Celelalte femei aveau parte de zile rele
Şi nu dădeau nimic în schimbul lor

Eu mă topeam într-un foc palid
Şi nimeni nu mi-a întins o cană cu apă

Nimic nu e mai simplu
Ca o nenorocire

Viitorul este o toamnă
Imperfectă

&

Viciile virtuților sunt de fapt
Obsesii de toamnă
Transparența trecătorilor mă înspăimântă Încep să fabric idei
Şi atitudini incoerente

Deschid uși nebănuite
Dezvelesc ferestre fără gratii

Mă gândesc la toți nebunii din viața mea
Dar mai ales
La bărbatul flecar cu părul grizonat

Niciodată nu mi-au plăcut
Oamenii mai mici decât ei înşişi

Şi nici burghezii

Toamna asta este atipică

Privește-mă așa cum sunt

Nu trec niciodată de la mare la mic
Şi în niciun caz nu poți fugi de mine

Perspectiva nu intră în discuție

Şi nici întunericul nu este vinovat
Când amanții își dau întâlnire
Într-un punct de fugă stabil
Cu trupurile lor care se izbesc
Ca niște pahare goale din sticlă ieftină

Nici un amestec nu este absurd

O fereastră de frunze
E mai luminoasă ca lumea în care trăiesc

Pe strada mea sunt doar pietre și umbre

Astăzi nu îmi dau sânii de pomană

Nu puneți mâna
Şoptesc adevărul fără să-l rostesc

Marilena Apostu

Umbrela îmbătrânește și nu știe să acopere chipul

ploaia o strâng în pumni
la soare nu știu ce mă așteaptă
doar zgomotele îmi amintesc
să strâng poeziile ieşite afară.
nici măcar nu mă pot bucura.
nu doresc să plec,
voi fi cântec din cartierul tău
și atât
scriu mereu prost sau uneori exagerat de bine.
cuvintele au mângâiat gândul până la disperare,
acum se joacă de-a melancolia.
iubesc ochii blânzi, copacii imaginari și rochiile frumoase.
fiul meu îmi spune să mă opresc
deoarece felul meu de-a fi nu e necesar nimănui
mâine voi fi la biserică.
hai la somn!

Noaptea se aseamănă

cu sângele ce împodobește jarul,
răvășește perne și leagănă dimineți.
adorm statui grăbite să-și tragă basmale
orașul sărbătorește ceasul din centru,
trenuri pleacă spre Nord.
ploaia
traversează casele înainte de-a fugi.
nu-mi apăr umerii, poate că sunt ciudată!
am căutat semne
nimic din cele îngăduite nu mă va convinge să râd.
nu voi fi tristă, voi vorbi pietrelor
despre cel care îmi face semn să-l ajut.
de ce visezi cai albi și negri împrumutați de plecare?

Mierea hrănește sângele

hainele vorbesc despre degete fericite.
să-mi povestești
despre cum ai alungat pe drum gânduri.
acum râzi împietrit.
îngerul rătăcește zile și rochii
într-o casă cu număr de soldat.
câte degete are sufletul tău?
te-am întrebat
nu mi-ai răspuns,
aștept să-mi spui: atâtea degete
cât să te pot cuprinde.

În fiecare seară cârpesc viața

ca să-mi fie de ajuns
îmi spun: Marlenka îți lipsește răbdarea!
încă o zi desprinsă
se întinde ca o alunecare.
era cu sufletul în lanțuri, am vorbit cu el,
era nemișcat de dragoste
i-am reparat un imn despre o frumoasă copilă
în zadar
zdrențele s-au așezat la vedere.
mi-e somn de moarte!

O femeie avea un oraș plin de tăceri

desena numere cu naivitate.
le atingea cu slavă.
s-a oprit pe la ora șapte,
e liniște!
lasă-mă să am dreptate... neiubirea e umbră
îngerii scurg clepsidre colorate.
atât de fragedă e mâna!

Mă grăbesc să prind tălpile liliecilor

voi trece în această seară pe stradă cu atenție
vreau să răscumpăr liniștea.
păsări strâng șerpi și gesturi.
cu durere în piept
sunt pregătită să lipsesc,
în această dimineață
am visat drumuri surpate.
într-o bună zi
aidoma cheilor măsurate de tine
vei spune că sunt vinovată de furie.
ia aminte!
te însoțesc până când
nu vei mai putea răbda confuzii,
o copilă așteaptă răsăritul în somn.

Cineva mă visează

când adoarme pe partea dreaptă.
somnul se prelinge peste așa-zisele gânduri.
voi zâmbi ca o mioapă
crezând că-mi vei scrie să-mi țină de urât
sunt ultima statuie ce n-a întrebat despre raiul tău.
aseară am adunat cutii de carton
vreau să așez resturi de gânduri,
gunoierii le vor strânge cu mănușile.
pe balcon stau întinse cearceafuri cu cearcăne
azi-noapte
ți-am trimis fotografii cu ele.

Vrăbiile își așază sufletul să locuiască

degetele se înnegresc între rece și cald,
zdrențuiesc liniștea lăsată în dezordine.
am prins tablouri pe pereți.
iată zâmbetul meu
rămas la fereastră să răsucească ploi vinovate,
să plesnească albastrul.
dimineți scurte miros a grâu ars
hainele de cumințenie s-au mototolit .
să nu întârzii!

Din poezia lumii

B. FUNDOIANU/Benjamin FONDANE (1898 – 1944)

În traducerea lui LEO BUTNARU

S-a născut la Iaşi. După trei ani de studii la Facultatea de Drept, pleacă la Bucureşti, iar în 1923 se expatriază, stabilindu-se la Paris, însă păstrând legăturile cu colegii de tinereţe şi publicând constant în revistele de avangardă din România (*Integral; unu; Contimporanul*). Volumul de debut în poezie, „Privelişti", unicul antum (1930), este dedicat lui Ion Minulescu, „primul clopotar al revoltei lirice româneşti". În Franţa rămâne acelaşi comentator fervent al vieţii literare şi culturale, publicând în special în „Les Cahiers du Sud". Creaţia poetică în limba franceză a fost inserată în volumul antologic „Le mal des fantômes" (1980), titlul fiind ales chiar de autor şi trimis soţiei într-o scrisoare-testament, expediată din lagărul de sortare din Drancy, unde ajunsese, împreună cu sora sa mai mare Lina, în urma unui denunţ. Unii prieteni francezi, dar şi românii Emil Cioran şi Stephane Lupasco, obţin eliberarea sa, însă nu şi pe a Linei. Fondane refuză să părăsească lagărul fără Lina şi ei sunt deportaţi la Auschwitz. Urma Linei s-a pierdut, iar poetul Benjamin Fondane a fost gazat. Din opera sa, în română: *Tăgăduinţa lui Petru (1918), Imagini şi cărţi din Franţa (1922), Privelişti (1930);* în limba franceză – *Ulysse (1933), Rimbaud le Voyou (1933), La conscience malheureuse (1937), Faux Traité d'Esthétique (1938), Baudelaire et l'expérience du gouffre (1947).*

Elegie

M-am descălţat să intru în casa trecutului,
am deschis pianul cu dinţi galbeni,
mi-am încercat vocea ca pe un cuţit tocit

nu-mi reuşi nimic. Îţi spun nimic. De abia
o respiraţie ce ar putea stinge o lumânare
o inimă uzată ce se teme de scări abrupte
o mână bâjbâind în căutarea cheii
ce nu deschide nimic din ce nu a fost deja deschis
de mult timp, un picior fără vlagă ce lasă urme
pe preş.

* * *

Nu a fost o surpriză, dar poate
angoasă sordida
care m-a făcut să cresc în această suburbie cu urzici
până în momentul în care cerul se boltise înalt.
Nu am mai fost prin locurile cunoscute
nici nu mi-aş putea da seama dacă ele au existat cu adevărat
sau doar le visasem.
Însă eu cunoscusem casă cu casă toate numele
locuitorilor şi cu ce fel de afaceri se ocupă,
numele copiilor şi pe ale îngerilor lor păzitori
– mai ales m-a interesat o femeie însărcinată
ce urma să rămână acolo
sau un emigrant revenit din America –
– nu eram sigur…
Se legase de ei nu mai ştiu ce idee
că a trebuit să mă clarific despre
comorilor îngropate, copilăriile fabuloase,
crimele nepedepsite
şi sfârşitul de lume absolut MODERN.

* * *

Nu sunt cârmaciul
acestei nave pe care zorii au scăldat-o-n tumultul apei –
de asemenea şi serile. Nu am dreptul
să comand pe timpul marilor tălăzuiri
nici să pun deoparte
ceva spumă pentru bătrâneţe. Toate aceste
spumegări, pescăruşii,
se supun altor priviri. Eu,
călător tolerat pe punte, în pereche
cu tine, nu am decât dreptul de a fi aruncat
peste bord, la sfârşit de ciclu. Scopul meu
nu e de a uza de acest drept. Eu respect
marinarii şi cârmaciul,
îţi strâng mâna, navigatorule. Pe această punte
toţi sunteţi ca acasă. Da, însă eu
nu sunt de aici
şi lasă-mă să mă scalde zorii. Trişez.
Nu împart viaţa cu voi. Sudoarea mea
nu se alătură muncii voastre. Faţa mea
e departe. Da, dar seara
la lumina lămpii în teascul meu
storc sucul zilei. Timpul a trecut. Începem
o altă drumeţie. Deja
vom călători împreună
într-un poem al cărui cârmaci sunt chiar eu
într-un timp, într-un timp în care nu mai există timp.

Prefaţă în proză

Vouă vă spun, oameni ai antipozilor,
vorbesc de la om la om
cu puţinul din mine ce poate rămâne din om,
cu puţinele voci care mi-au rămas în gâtlej,
sângele meu e pe drumuri, poate că el, poate că el
nu va clama răzbunare!
Strigăt de satisfacţie, animalele-s vânate,
permiteţi-mi să vă spun cu aceleaşi cuvinte
pe care le-am consimţit –
au rămas puţini oameni inteligibili!

Desigur, va veni ziua setei potolite,
vom fi dincolo de memorie, moartea
va încheia lucrările urii,
eu voi fi mănunchi de urzici sub picioarele voastre,
– deci, ar fi bine să ştiţi că am avut o faţă
ca şi voi. O gură ce se ruga, precum a voastră.

Când pătrunsese praful sau poate visul
în ochi, ochiul a plâns cu ceva sare. Iar când
un ghimpe rău mi-a zgâriat pielea,
curse sânge roşu exact ca al vostru!
Cu siguranţă, precum voi, am fost crud, setos
de tandreţe, de putere,
de aur, de plăcere şi de durere.
La fel ca voi am fost răutăcios şi angoasat,
solid în pace, beat în victorie,
şi lunecos, ticălos, la ora eşecului!

Da, eram un om ca alţi oameni,
hrănit cu pâine, cu vise, cu disperare. Da,
am iubit, am plâns, am urât, am suferit,
am cumpărat flori şi nu totdeauna
mi-am plătit datoriile. Duminică am plecat la ţară
să pescuiesc, sub privirea lui Dumnezeu, peşti ireali,
m-am scăldat în râul
ce cânta în păpuriş, iar seara am mâncat
cartofi prăjiţi. Iar după, după, am revenit obosit
să mă culc, cu inima grea, plină de singurătate,
plină de milă pentru mine însumi,
plină de milă pentru om,
căutând, zadarnic râvnind pe burta unei femei
pacea imposibilă pe care am pierdut-o
odinioară, într-o mare grădină unde, în mijlocul ei,
înflorea arborele vieţii…

La fel ca voi am citit toate ziarele toate cărţile vechi
şi nu am înţeles nimic în lume
şi nu am înţeles nimic despre om,
deşi mi s-a întâmplat adesea să afirm contrariul.
Iar când va veni moartea, moartea, poate
voi pretinde să ştiu ce ar fi ea totuşi cu adevărat,
în acel moment putând să vă spun
că ea a intrat deplin în ochii mei uimiţi,
uimiţi de a putea înţelege, –
iar voi aţi înţelege mai bine decât mine?

Şi totuşi, nu!
Nu eram un om ca voi.
Nu v-aţi născut pe drumuri,
nimeni n-a aruncat în canalul de scurgere micuţii voştri
ca pe nişte pisicuţi fără ochi,
nu aţi rătăcit dintr-un oraş în altul
vânaţi de poliţie,
nu aţi cunoscut dezastrele din zori,
vagoane de vite
şi plânsul amar al umilinţei,
acuzaţi de o crimă pe care nu aţi comis-o,
crimă al cărei cadavru încă lipseşte,
nevoiţi să vă schimbaţi numele şi înfăţişarea,
pentru a nu lua un nume ce a fost blamat
o înfăţişare ce-i servea lumii de scuipătoare!

Fără îndoială va veni ziua în care poemul citit
va sta în faţa ochilor voştri. El nu întreabă
nimic! Uitaţi-l, uitaţi-l! Acesta nu e decât
un strigăt ce nu poate fi pus într-un poem perfect,
pe care nu am avut timp să-l termin.
Însă când călcaţi pe acest mănunchi de urzici
care fusesem eu, în alt secol,
într-o poveste poate că pentru voi irelevantă, expirată,
amintiţi-vă că am fost nevinovat
şi că, la fel ca voi, muritorii din acea zi,
aveam o faţă marcată
de furie, de milă şi de bucurie,

chipul unui om, pur şi simplu!

(Exodul, 1942)

Cu siguranţă, precum voi, am fost crud, setos de tandreţe, de putere, de aur, de plăcere şi de durere. La fel ca voi am fost răutăcios şi angoasat, solid în pace, beat în victorie, şi lunecos, ticălos, la ora eşecului!

Maurice BETZ (1898-1946)

S-a născut la Colmar. Prozator, poet. Celebru traducător din filosofia şi literatura germană (Frédéric Nietzsche, Rainer Maria Rilke, Thomas Mann). Din bibliografie: *Tutun pentru ostaşi* (1921, poeme), *Roşu şi alb* (1923, roman), *Incertul* (1923, roman), *Fata care cântă* (1927, roman), *Portretul Germaniei* (1939; Premiul Lange şi cel al Academiei Franceze), *Partea focului* (1941), *Alsacia pierdută şi returnată* (1946), *Arta franceză în război* (1947), *Amintirile fericirii* (1949).

***

O gaură de obuz
În adâncul apei
Păzeşte întregul cer. (*1921*)

***

Cu fund rotund şi cap mic,
Când el mătură două frunze moarte –
Altele patru îi cad în prejmă.

***

Unui nor ce alerga-n adâncul mării
I-am strigat: „Unde te duci?"
Însă el era deja departe.

***

Montmartre, luminile tale, femeile tale
Cu pulpele picioarelor calde şi moi…
De ieri seară, ploaia bate-n pânza cortului.

***

Septentrion plin de lumină roz,
Răspuns purpuriu din est,
Care din ele, dimineaţa, ar veni cu zorii?

Fără discuție, Nicolae Manolescu...

Către sfârșitul liceului, pe care l-am absolvit la *Gheorghe Lazăr* din București în 1967, conducerea acestei instituții de învățământ avea buna inițiativă de a organiza pentru cei care erau doritori dintre elevi, audiția de concerte de muzică simfonică la Ateneul Român. Cu acest prilej un coleg de la o clasă paralelă mi-a spus că se pun mari nădejdi într-un critic literar, pe vremea aceea foarte tânăr: Nicolae Manolescu. Era prima dată când auzeam acest nume.

Pregătindu-mă pentru examenul de admitere la Facultate de limbă și literatură română din cadrul Universității București, am citit un succint compendiu asupra beletristicii naționale din perioada 1944-1965. Coautori erau Dumitru Micu și Nicolae Manolescu.

În 1967, când am citit cartea, cel dintâi avea 39 de ani, iar celălalt – 11 ani mai puțin. Cu toate acestea, cum am realizat mai târziu, cunoscând particularitățile stilistice și nivelul de abordare a literaturii al fiecăruia, tot ce era valoros în volumașul în cauză, aparținea, firește, lui Nicolae Manolescu.

Din anul IV de facultate a venit un tânăr asistent, care avea să susțină pentru anul nostru de învățământ seminarul de literatură română privind pe aceea postbelică. Tânărul cu părul negru, foarte slab, parcă era o așchie de 1,82 m, cu ten negricios, vorbind ușor graseiat, s-a prezentat a fi Nicolae Manolescu. Ca și ceilalți, când am auzit cine avea să fie ghidul nostru la seminar, m-a inundat brusc un sentiment de emoție.

De câteva ori am fost salvat de la îndeplinirea unor asemenea servituți, dar și de a fi dat afară de la ziar, aflându-mă mai întotdeauna în permanent conflict cu șefii, nu în exclusivitate din vina acestora din urmă, de către Nicolae Manolescu, dar și de Nicolae Dragoș.

Nu se purta totuși ca o vedetă, deși deja atunci, pe când avea 31 de ani, era mai notoriu decât toți criticii laolaltă din generația sa, inclusiv mai vârstnicul decât el Eugen Simion, dar și decât cei care i-au urmat. Mă pregăteam cu sfințenie, în majoritatea timpului din cadrul unei săptămâni care se scurgea de la un seminar la altul, pentru a participa cât mai intens la discuțiile care se obișnuiesc a fi făcute într-un asemenea cadru de învățământ studențesc. Efortul meu era, din păcate, zadarnic, pentru că asistentului universitar îi plăcea mai mult să vorbească el însuși și mai puțin să ne asculte pe noi. Această metodă a fost însă foarte profitabilă, cel puțin în ceea ce mă privește. Am învățat cu ocazia aceasta ce înseamnă să fii critic, adică să ai curajul exprimării propriilor tale opinii, al susținerii lor prin argumente și a te feri să îmbrățișezi extatic o operă sau un scriitor.

Tot pe atunci am citit celebrul său eseu *Contradicția lui Maiorescu*, pe care l-am parcurs cu venerație, cu atât mai mult cu cât toată viața am rămas cu consecvență un maiorescian și un admirator al fondatorului criticii naționale, oricâte încercări izolate în acest sens există și la Heliade, Kogălniceanu, Alecsandri, Bolintineanu.

Mai târziu va avea ca teză de doctorat însuși acest op. A avut impedimente în a i se acorda titlul de doctor, cum a avut greutăți în a-l obține pe cel de academician. A avut oameni care l-au apreciat mereu, dar și extrem de mulți adversari. A fost foarte adesea just în judecățile sale de valoare, dar și nedrept de atâtea ori, uneori prin omisiunea intenționată a unor autori de certă valoare. De altfel, a avut și dificultăți în anii facultății, din pricina originii sale „nesănătoase". Totuși, nimeni nu a fost susținut cu atâta fervoare în critică decât el, căruia i s-a acordat rubrica de *Cronică literară* săptămânală permanentă la *Contemporanul* din 1962, iar din 1972 la *România literară*, iar acest fapt se datorează consecventului său protector George Ivașcu.

I s-a dat mereu mână liberă să publice opiniile aflate cam în răspăr cu politica oficială, susținut fiind și aici de oameni cu greutate din cadrul nomenclaturii comuniste. De la el am învățat să am o atitudine consecvent estetică, de „dreapta", în aprecierea literaturii.

În 1972 mi-am susținut lucrarea de licență, consacrată celui mai mare romancier pe care l-a avut și-l va avea vreodată literatura română: Liviu Rebreanu. Bineînțeles, l-am ales conducător al lucrării mele pe Nicolae Manolescu. Șerban Cioculescu, care avea pe vremea aceea 70 de ani, s-a manifestat, doar frunzărind ceea ce elaborasem, cârtitor, cum a fost totdeauna deși doar răsfoise textul. Nicolae Manolescu îi șoptea cu consecvență și cu generozitatea, pe care a avut-o mereu față de mine, în măsura în care drumurile ni s-au intersectat (și, dacă nu s-au mai intersectat la un moment dat, a fost din vina mea): „E foarte bun". Datorită lui am luat nota 10 (zece) la lucrarea de diplomă, iar aceasta a contribuit simțitor la creșterea mediei mele la terminarea studiilor universitare (începusem cu stângul, cum mi s-a întâmplat mai totdeauna în viață, obținând note mici la primele două examene din anul I).

Puțin înaintea mea, și tot sub auspiciile marelui critic, a debutat cu recenzii în *România literară* un coleg de ani de studii și totodată un coleg la grupa de limba și literatură italiană: Aureliu Goci. Cu mult trac, i-am prezentat *Mentorului* un eseu consacrat lui Ion Creangă. Emoția permanentă care m-a stăpânit totdeauna, când m-am întâlnit cu Nicolae Manolescu, am păstrat-o până și acum, la vreme de bătrânețe. Cu sufletul la gură i-am dat un telefon, întrebându-l ce opinie și-a format despre text, iar când am auzit cuvintele „Cred că există ceva foarte substanțial aici", am simțit ca și cum celebra poartă Sesam din basmele arabe s-ar fi deschis în fața mea.

Textul a apărut în *România literară* pe data de 8 iunie 1972, fiindu-mi adus acasă de tatăl meu (de la un chioșc de presă), întrucât acesta a fost întotdeauna în viață mai matinal decât mine. Dintre toți oamenii care au exercitat o influență formativă asupra mea, primul a fost însuși părintele meu (cuvintele lui Marin Preda „Personajul preferat a existat într-adevăr și a fost tatăl meu") mi se potrivesc și mie mai mult decât o mănușă), iar cel de-al doilea și ultimul a fost Nicolae Manolescu.

De atunci criticul mi-a publicat cu consecvență recenzii în *România literară*, îndrumându-mă spre comentarea reeditărilor unora dintre autorii de dinainte de ultima conflagrație mondială. În felul acesta mi-a înlesnit și orientarea comentării fenomenului beletristic contemporan, firește, în măsura în care am fost capabil să fac acest lucru. Tipărirea masivă de texte în *România literară* mi-a facilitat intrarea directă ca redactor la o publicație importantă, fără atât de stresanta stagiatură de trei ani în mediul rural. Dacă el m-a publicat în cea mai prestigioasă revistă literară din România, au urmat și altele. Datorită lui M. Ungheanu, am debutat în ziarul la care aveam să lucrez atâta amar de vreme mai apoi, *Scânteia tineretului*, iar, prin bunăvoința lui Nicolae Dragoș, am început să mi se tipărească și în *Scânteia*. A fost o perioadă de glorie, în care publicam în mai toate revistele din țară și care, din fericire, s-a continuat și ulterior, dar nu cu aceeași intensitate, pentru că am fost acaparat de redactarea cronicilor tipărite în ziarul la care am lucrat din 1974, dar și de obligațiile relaționale, uneori fastidioase și nepotrivite pentru un critic literar.

De câteva ori am fost salvat de la îndeplinirea unor asemenea servituți, dar și de a fi dat afară de la ziar, aflându-mă mai întotdeauna în permanent conflict cu șefii, nu în exclusivitate din vina acestora din urmă, de către Nicolae Manolescu, dar și de Nicolae Dragoș. Tot cel dintâi mi-a trimis personal unele articole, pentru a le facilita publicarea mai grabnică în prestigioasele reviste *Convorbiri literare* de la Iași și *Steaua* de la Cluj.

În 1983 am terminat eseul *Viața lui Ilie Moromete*, care a și apărut anul următor la Editura *Cartea Românească*, nu fără dificultăți însă. Bătăiosul, dar și neapreciatorul just al literaturii Mircea Iorgulescu (1943-2011), mi-a făcut un mic referat de respingere. M-am dus, implorându-l pe Nicolae Manolescu să mă ajute. Datorită lui lucrarea a și fost publicată, deci el i-a impus redactorului de carte, talentatul poet, dar care nu avea de fapt răbdarea să citească textele care i se prezentau în calitate de redactor de carte la respectiva editură, Florin Mugur (1933-1991), să îi dea bun de tipar.

Am spus mai devreme că totdeauna am început cu stângul în viață. Și acum cartea a fost întâmpinată cu două recenzii negative. Prima a apărut în *Luceafărul*, cea de-a doua în *Flacăra*, desigur pe când revista era sub conducerea lui Adrian Păunescu. Semnatar al celui dintâi text era N. Georgescu (nu altul decât renumitul eminescolog de mai târziu și care este astăzi probabil cea mai proeminentă personalitate de exeget literar din cadrul cenaclului organizat sub patronatul revistei *Arena literară*). Celălalt era Al. Piru, care îmi plătea astfel o mai veche poliță.

M-am dus disperat la Nicolae Manolescu, rugându-l, iarăși, să mă salveze Bineînțeles, lui i-am dus primul exemplar din carte. Nu am fost singurul în acest sens, atâția și atâția autori mai mari, mai puțin mari, mai mici, mai micuți, sau chiar inexistenți sub raport axiologic, i-au prezentat volumele lor când abia se uscase cerneala tipografică de pe ele. Mi-a replicat scurt: „Nu-mi dai tu dispoziții când și despre cine să scriu". Totuși, tot el a publicat primul comentariu favorabil, care a dat tonul celor referitoare de alți critici ulterior.

Niciodată nu s-a arătat nemulțumit la adresa numeroaselor obiecții pe care le-am adus cărților sale în timp al căror comentator frecvent am fost. Afecțiunea și respectul nu excludeau necesara distanțare în aprecierea scrierilor, fie și cele ale lui, căci de la el învățasem doar să fiu critic!

Trec peste atâtea alte episoade care au urmat. La începutul lui martie a.c., după atâtea mesaje și telefoane pe care i le-am dat fără succes, în sfârșit mi-a răspuns pe tonul său stins și gutural. Îl rugasem, desigur, să mă primească într-o zi, când binevoiește și dacă binevoiește, la *România literară*, revistă al cărei director a fost din 1990 și până la sfârșitul vieții sale, așadar vreme de 34 de ani. Cu aceeași emoție l-am așteptat pe un hol din redacția revistei. A apărut la un moment dat. Desigur, nu mai era așchia de care vorbeam și pe care o încorpora cu 54 de ani înainte, ci pășea cu greu treaptă cu treaptă (totuși urca scările mult mai bine ca mine, care am cu aproape un deceniu mai puțin), și căra în mână o servietă, care se vedea limpede că e foarte grea.

Știam de mult că are probleme cardiace și nu am putut să nu am o strângere de inimă. De ce nu i-a solicitat pe atâția și atâția care se învârteau în jurul lui, cărora le făcuse atâta bine și care, din admirație, ordin, servilism, se grăbeau să îndeplinească tot ceea ce le cerea?

Era la curent cu tot revirimentul meu literar început acum vreo 7 ani în urmă (și datorat într-o covârșitoare măsură lui Nicolae Roșu, director al revistei *Arena literară* și al Editurii *Betta)*, dar rămânea strict interesat să-i aduc o carte, pe care de altfel ar fi trebuit de mult s-o scriu, despre Bolintineanu. Apoi a părăsit biroul în care mă aflam împreună cu el și s-a dus în altă încăpere, pentru a conduce ședința de redacție a celei mai importante reviste literare din România. Cu această imagine, pe care îl vedeam din spate, a și intrat pentru mine în eternitate. Dumnezeu să-l odihnească, căci bine merită din plin!

Cu adevărat critica română e inaugurată prin celebrul text maiorescian *În contra direcției de azi din literatura română* din 1867. Din acest moment până în 1941, când a apărut inegalabila *Istorie a literaturii române* a lui G. Călinescu, au trecut 74 de ani. Din 1941 până astăzi s-au mai scurs 83 de ani. În toată această perioadă atât de lungă se poate spune că personalitatea esențială a criticii naționale rămâne, fără discuție, Nicolae Manolescu.

VICTOR ATANASIU

Octavian Mihail Sachelarie

Cenzura (prin foc). Distrugerea de cărţi şi biblioteci

În anul 1933, pe 10 mai, acum 100 de ani, naziştii îşi începeau opera de distrugere a bibliotecilor evreeşti, arzând simbolic cărţi, într-o piaţetă de pe Unter den Linden, în faţa Unuversităţii din Berlin. După investirea lui Hitler în funcţia de cancelar, noul ministru al propagandei, dr. Joseph Goebbels (singurul intelectual dintre nazişti care a fost şi bibliofil) declara că arderea publică a unor cărţi din autori precum Heinrich Mann, Stefan Zweig, Freud, Zola, Proust, Gide, Helen Keller şi H.G.Wells, *permiteau sufletului poporului german să se exprime liber. Aceste flăcări nu iluminează doar sfârşitul unei epoci învechite, ele iluminează şi începutul unei noi epoci.* Noua epocă nazistă însemna cenzură, confiscarea şi distrugerea cărţilor şi a bibliotecilor: cărţile scrise în ebraică sau idiş publicate după 1800 puteau fi distruse, în aceeaşi categorie intrând şi cărţile de rugăciuni, Memorbücher şi alte opere religioase în limba germană.

„Cenzura prin foc" însoţeşte toată istoria umanităţii, ea fiind o dovadă a puterii, a autorităţii cărţii şi bibliotecii. O explicaţie a acesteia, foarte plauzibilă, încearcă să dea Umberto Eco şi Jean Claude Carriére, în superbele lor convorbiri, moderate de Jean-Philippe de Tonnac (*Nu speraţi că veţi scăpa de cărţi,* traducere din limba franceză de Emanoil Marcu, Bucureşti, Editura Humanitas, 2010). Discuţia porneşte de la faptul că, odată cu inventarea tiparului, nu mai poate fi vorba de distrugerea absolută a unei cărţi – ea nu (mai) poate fi nimicită în totalitate. Cu toate acestea, rugurile se aprind în continuare, precum cele ale naziştilor. Care este explicaţia? Cenzorul este conştient de imposibilitatea de a distruge o carte, dar focul reprezintă un mod de a se erija într-un demiurg capabil să distrugă lumea şi o întreagă concepţie despre lume. Pretextul: regenerarea, purificarea unei culturi pe care anumite scrieri au infectat-o. De altfel, naziştii vorbeau de „artă degenerată", autodafeul fiind un fel de terapie. Cei care ard cărţile sunt conştienţi de ceea ce fac, importantă fiind valoarea simbolică a gestului. Mesajul transmis celorlalţi este clar: *şi voi aveţi dreptul să ardeţi această carte, nu şovăiţi este o faptă bună.* O altă explicaţie a celor doi porneşte de la obsesia invadatorului de a şterge toate urmele scrise, un popor fără scriere fiind un popor blestemat, un popor care nu există. Pentru ca lumea să-şi aducă aminte de tine, trebuie să scrii şi să ai grijă, în acelaşi timp, să nu-ţi dispară scrierile într-un incendiu.

După cum spuneam, istoria este plină de biblioteci distruse (de foc): de la Biblioteca din Alexandria unde se pare că au fost arse 700 000 de manuscrise (anul 642), la bombardarea bibliotecii din Sarajevo, în noaptea de 25-26 august 1992 (au fost distruse atunci două milioane de cărţi, din care 3 000 de manuscrise rare); de la Atena unde în 411 î.e.n., în Agora, au fost arse cărţile sofistului Protagoras la Constantinopol, unde, în 1453, sub ocupaţia otomană, 120 000 de scrieri neacceptate de doctrina musulmană au fost aruncate în mare, iar numeroase biblioteci au fost arse. Ce să mai spunem de cruciadele creştine, de Reconquista spaniolă care este la originea unor incendieri de carte, puţine cărţi arabe sau evreieşti supravieţuind ortodoxiei catolice bibliofage, ce ardea cărţile ereticilor (biblioteca din Tripoli a fost distrusă de cruciaţi, au ars peste 3 milioane de volume; la Granada au pierit prin foc toate cărţile musulmane găsite). Şi exemplele pot continua... până în România în decembrie 1989, când pier în incendiul de la Biblioteca Centrală Universitară valori inestimabile!

Un caz deosebit îl reprezintă cenzura catolică, omniprezentă, în secolul al XVI-lea totul fiind reglementat din acest punct de vedere: toate cărţile erau supuse cenzurii exercitate de inchizitori, de episcopi şi de alte persoane desemnate de aceştia. Paul al III-lea reorganizează Inchiziţia, acordându-i puteri sporite în domeniul cenzurii. În anul 1559, papa Paul al IV-lea publică *Index Librorum Prohibitorum,* numărul titlurilor trecute în Index, crescând în perioada 1559-1583, de la 495 la 2409. Pe listă găsim nume ilustre: Boccacio, Rabelais, Dante, Thomas Morus, Ovidiu, Machiavelli [...]. Papii Pius al V-lea, Grigore al XIII-lea şi Sixtius al V-lea înfiinţează *Congregaţia Indexului, Sacra Congregatio Indicis Librorum Prohibitorum,* care preia coordonarea întregii activităţi de cenzură a Bisericii Catolice şi editarea indexului lucrărilor interzise. În această perioadă, ca distrugere majoră de carte putem semnala cazul Granadei, la a cărei cucerire, cardinalul Ximenes (ministru al Spaniei şi mare inchizitor 1436-1517) a pus să fie arse 5 000 de coranuri. Mai aproape de noi, în anii 1948, 1952, 1959 şi 1963, apar noi ediţii ale Indexului lucrărilor interzise în care figurau, printre alţii: Descartes cu şapte lucrări, Montesquieu cu *Scrisorile persane*, Stendhal cu *Roşu şi negru*, Victor Hugo cu *Mizerabilii* şi *Notre-Dame de Paris,* André Gide şi Jean-Paul Sartre cu toată opera, Alexandre Dumas fiul cu literatura sa de dragoste, Alberto Moravia cu *Femeia din Roma.* Din anul 1966, Indexul nu se mai publică, Congregaţia atrăgând doar atenţia asupra anumitor lucrări care ar putea fi primejdioase pentru credinţă sau ar ataca imaginea Bisericii.

În volumul *Cinci milenii de manipulare* (Bucureşti, Ed. Tritonic, 2007), profesorul şi analistul Bogdan Teodorescu, referindu-se la cenzură, în general, arată că aceasta nu este un proces cultural, ci unul comunicaţional, scopul fiind restricţionarea mesajelor şi ideilor nocive legate de o operă sau de un autor. Se urmăreşte cu precădere impactul unei anumite viziuni asupra mentalului comunităţii dominante: foarte clar, se urmăreşte dacă o idee dintr-o carte, dintr-un ziar sau din activitatea curentă a unui personaj coincide sau nu cu valorile promovate de ierarhie.

...istoria este plină de biblioteci distruse (de foc): de la Biblioteca din Alexandria unde se pare că au fost arse 700 000 de manuscrise (anul 642), la bombardarea bibliotecii din Sarajevo, în noaptea de 25-26 august 1992 (au fost distruse atunci două milioane de cărţi...

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare naţiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

DIALOG ÎN PARC

Ca să scape de caniculă, Săndel şi-a luat dicţionarele, cărţile de gramatică şi ultimul număr din revista *Argeş* şi a plecat în parc, la umbra copacilor. În acelaşi timp, în acelaşi scop şi în acelaşi loc a venit şi Gicuţă cu dicţionarele, cu cărţile sale de gramatică şi cu exemplarul său din revista *Argeş*. Aşa s-au cunoscut cei doi şi s-au împrietenit din prima clipă, animaţi fiind de aceleaşi preocupări. Ştiau pe dinafară articolele de la rubrica *Corect/Incorect* şi s-au felicitat reciproc, pentru că unele dintre ele erau semnate chiar de ei. Bineînţeles că au dezbătut subiectele cele mai fierbinţi. Una dintre chestiuni era legată de folosirea nepotrivită a secvenţei „ca şi". „Bine a zis cine a zis că este boală naţională", au spus ei într-un glas.

- Nu e aşa că ţi-a fost teamă că răspândirea cu rapiditate a acestei boli va avea drept urmare acceptarea în DOOM^3? întrebă Gicuţă încă stăpânit de nelinişte.

- Desigur, răspunse Săndel îngândurat. Sunt atâtea situaţii atât în DOOM^2, cât şi în DOOM^3 în care, îndată ce cineva din „generaţia medie de intelectuali din Bucureşti" a zis că a mâncat *cireşi* în loc de *cireşe*, pe loc au fost acceptate ambele forme de plural pentru *cireaşă*. Şi câte alte exemple se pot da!

- Nu te mai necăji, mai bine hai să citim din nou cum este cu această construcţie „ca şi", când nu trebuie folosită şi când este acceptată, vorbi cu glas mângâietor Gicuţă. „Norma literară **condamnă** folosirea lui ***ca şi*** (sau a lui *ca, virgulă*) în loc de *ca* pentru evitarea cacofoniilor (şi cu atât mai mult când acest pericol nu există), în construcţii de tipul ***ca şi*** *consilier*, care pot fi înlocuite prin construcţii directe precum *a fost numit consilier* sau *l-a luat* ***drept*** *consilier*, ***în calitate de*** *consilier*." (DOOM^2, Ediţia a II-a, Univers Enciclopedic Gold, Bucureşti, 2010, p. XCI). „Prepoziţiile calităţii sunt: *ca, drept, de* şi locuţiunea *în calitate de*: *Vrea să lucreze pe seama lui* ***ca profesor*** *de echitaţie*.; *A dat un interviu* ***în calitate de*** *proaspăt* ***prim-ministru***.; *A jucat şi Ion în piesa de la Bulandra,* ***drept Trahanache***.; *Sper să nu-l pierdem* ***de client***. Uneori, în locul prepoziţiei *ca* se foloseşte greşit gruparea *ca şi*: *Vorbeşte* ***ca şi*** *prim-ministru*." (GALR II, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2008, p. 309). Construcţia este corectă doar în contexte comparative de egalitate: *„E la fel de uşor a face* ***ca şi a spune***.; *Are tot aşa de mult de ascultat* ***ca şi de citit***." (*ib*., p. 481).

- Ai văzut? Se întâmplă şi lucruri bune, zise Gicuţă privindu-şi zâmbitor prietenul.

- Prea puţine, din păcate! continuă cu tristeţe Săndel. Mă gândesc că nu este nevoie ca vorbitorul să cunoască terminologia lingvistică, dar bunul-simţ al limbii ar putea deosebi ideea de calitate (*ca, drept, de, în calitate de*) de un context comparativ. Chiar azi-dimineaţă am auzit la Ştiri: *A fost trimis* ***ca şi delegat,*** în loc de: *L-am trimis* ***în calitate de/ca delegat***.; *L-am ales* ***ca şi comandant***, *în loc de l-am ales* ***drept/în calitate de comandant***. Să fie acesta un limbaj de... fiţe? Cei ce spun „ca şi" au impresia că se exprimă cu distincţie? Simţul limbii se formează în şcoală şi se nuanţează în continuare prin lecturi. Teoretic. Practic, numărul orelor de limba română scade de la ministru la ministru.

În vreme ce Săndel îşi exprima dezamăgirea, iar Gicuţă se gândea cum să-l scoată din această stare, un tânăr se aşeză pe o bancă nu departe de ei şi deschise telefonul să asculte ştirile. Era vorba despre un alt infractor care fugise: „Organul de poliţie însărcinat cu executarea mandatului de arestare a constatat că omul de afaceri X, condamnat la 6 ani cu executare pentru fapte de corupţie, a plecat **subtil** din ţară." Săndel şi Gicuţă se uitară unul la altul şi deschiseră în acelaşi timp dicţionarele pentru a verifica sensul cuvântului *subtil*. Săndel citi din DEX: „SUBTIL = 1. care sesizează, pătrunde cele mai mici amănunte, care poate face distincţiile cele mai fine; ager, pătrunzător, perspicace, fin. 2. Care se descoperă numai printr-o cercetare atentă, amănunţită; greu de distins, de recunoscut, de sesizat. Care tratează cu multă fineţe, cu mult spirit analitic, cu ingeniozitate probleme grele, abstracte, a căror înţelegere cere o mare agerime a minţii, o pregătire specială." Gicuţă completă din DUI (*„Noul dicţionar universal al limbii române"*): „care denotă educaţie aleasă, cultură; distins, rafinat."

La ce concluzie au ajuns cei doi? O concluzie firească: infractorul avea toate calităţile care se desprindeau din definiţia cuvântului *subtil*: ager, perspicace, tratând cu ingeniozitate problemele grele, având educaţie aleasă, distins ş.a.m.d., adică tot ce lipsea organului. Chiar dacă ştiristul ar fi spus că respectivul infractor a plecat din ţară „fără să atragă atenţia", „fără să fie văzut", organul tot incapabil ar fi fost, dar ştiristul nu şi-ar fi arătat ignoranţa. Gicuţă a devenit şi el trist precum Săndel şi amândoi au plecat spre casă, osteniţi de greutatea cărţilor şi a gândurilor, dar cu bucuria prieteniei.

Ninel Ganea

Tovarăşi de drum

Poate că mulţi s-ar fi aşteptat să dureze ceva mai mult până când comunismul să-şi facă revenirea în forţă. Dar nu a fost cazul. La nici măcar 30 de ani de la îngroparea sa oficială, stafia bântuie din nou lumea toată, chiar dacă a abandonat numele consacrat.

Pentru o cultură a p.r.-ului, cum este cea în care ne scăldăm de un secol, nu a fost dificil să găsească etichete mai curate, mai albe şi mai atrăgătoare pentru bocancul care apasă pe capetele oamenilor. Nu avem (încă) lagăre şi (mai) există libertăţi importante de apărat. Însă cât priveşte intelighenţia, lumea bună, media şi vedetele artistice, cele care dau tonul, cazul este în bună măsură tranşant. Suntem condamnaţii unui viitor de aur.

Ce va urma putem deduce oarecum lesne din exemplul Rusiei pre şi post revoluţionare, pentru că nicăieri, nu cred să fi existat un asemenea avânt şi talent artistic pus în slujba unei cauze negre. Astăzi, prin comparaţie, aproape că nu mai avem deloc talente, ci doar nevrotici şi psihopaţi ridicoli, dar lipsurile le sunt compensate din abundenţă de febra comunismului. Însă atunci ca şi acum focul s-a aprins în universităţi, prin coruperea completă a educaţiei, iar limbile sale nu i-au cruţat pe cei care l-au pornit.

Zamyatin, de pildă, nu spune mare lucru astăzi, chiar dacă a inspirat *1984* şi *Minunata Lume Nouă*, dar în anii '20, conform lui Soljeniţîn, autorul lui *Noi*, era liderul scriitorilor ruşi. Traseul său biografic a fost oarecum cel clasic pentru un revoluţionar sovietic: de pe băncile facultăţii direct pe străzile revoluţiei, acolo unde a avut privilegiul să se împrietenească şi cu Chapaev. Cum focul din capul său nu dădea semne că se va domoli nici măcar după triumful bolşevic, comuniştii mai practici l-au băgat la puşcărie, fără mari scrupule artistice sau morale. Pe vremea ţarismului, Zamyatin fusese trimis să îşi tempereze elanul revoltei acasă la părinţi şi abia după ce s-a întors din nou în St. Petersburg, poliţia rusă a găsit de cuviinţă să-l bage la închisoare. Sovieticii însă au fost direcţi şi l-au întemniţat. Însă datorită unor relaţii privilegiate, scriitorul a fost pus în libertate, iar ulterior a fost adus în condiţia de a i se refuza orice posibilitate de a-şi câştiga existenţa din scris. Aşa că a decis să ia calea exilului, ajutat de prietenia cu Gorki şi de favorurile inexplicabile al lui Stalin.

Din acest punct de vedere, el a fost unul dintre puţinii norocoşi ai Revoluţiei. Vladimir Maiakovski nu s-a bucurat de o asemenea fericire. Deşi a pus şi el umărul la distrugerea Vechiului Regim, cu fapta dar mai ales cu vorba, "În capul meu, revoluţia şi poezia s-au contopit", deşi era un poet de o valoare incontestabilă, de la un anumit moment încolo autorităţilor nu le-a mai servit iconoclasmul poetului. Nu mai era nimic important care să merite a fi distrus. Drept urmare, au decis să-l sinucidă cu două gloanţe, după care l-au împuşcat şi pe cel care ancheta cazul pentru a face definitiv pierdută responsabilitatea.

Bolşevicii nu au făcut discrimări în interiorul elitei artistice (revoluţionare). Indiferent dacă erai inginer, poet sau dramaturg, aveai un loc asigurat pe listele torţionarilor.

Bolşevicii nu au făcut discrimări în interiorul elitei artistice (revoluţionare). Indiferent dacă erai inginer, poet sau dramaturg, aveai un loc asigurat pe listele torţionarilor. Vsevolod Meyerhold s-a distins ca un inovator absolut în dramaturgie, unde a importat tehnici desprinse din biomecanică, iar succesul său în epocă a fost considerabil. Stalin nu a fost impresionat, iar în timpul marilor epurări Meyerhold a picat sub mâinilor unor călăi care l-au torturat înainte de a-l împuşca, deşi avea peste 60 de ani.

Un alt caz remarcabil îl reprezintă Alexei Gastev, un poet inginer influenţat de evoluţionism, care spera să dea un impuls mersului istoriei prin crearea unor versiuni de supraoameni. Metoda lui era rudimentară, dar nu conta în acele vremuri, când oamenii aşteptau Eschatonul comunist. Muncitorii trebuiau să imite procesele maşinilor până reuşeau să le internalizeze. În felul acesta se putea realiza, credea poetul-inginer, o simbioză om-maşină, indiscutabil superioară unei fiinţe precum omul natural. Gastev poate părea caraghios şi desuet astăzi, doar pentru cine nu l-a văzut pe un clovn-vizionar al vremurile noastre, precum Ray Kurzweil. Oricum ar fi, Gastev, un veteran al Revoluţiilor bolşevice, nu a scăpat din ghearele lui Stalin şi şi-a găsit sfârşitul la periferia Moscovei, împuşcat de foştii tovarăşi de drum.

Dintre cei puţini care au reuşit să se salveze sau să-şi prelungească zilele, majoritatea îşi datorează soarta lui Gorki. El a fost nu doar un comunist get-beget, venit din rândul vagabonzilor înzestraţi, ci şi un intim al liderilor bolşevici. Prietenia sa cu Lenin şi cu Stalin a reprezentat o cale de scăpare pentru scriitorii şi artiştii deveniţi materie dispensabilă pentru regim. Dar toate atuurile sale, chiar şi faima sa internaţională ori trecutul impecabil, nu i-au folosit la nimic în final. Fiul său a fost ucis de NKVD, iar văduva sa a susţinut până la moarte că Maxim a fost la rândul său asasinat de călăii lui Stalin.

Revoluţia comunistă a fost precedată şi însoţită de o revoluţie artistică care, într-un fel deloc insignificant, a făcut posibil dezastrul. Avangarda culturală a vremii s-a luptat pentru a şterge formele desuete şi a instaura o nouă viziune asupra lumii prin care să condiţioneze radical masele în a subscrie la utopia egalitaristă. Nu le-a reuşit, iar încercarea s-a terminat cum nu se poate mai prost. Ceea ce nu îi împiedică, însă, pe artiştii contemporani să reia cu dezinvoltură întregul program de dinamitare socială, culturală şi morală. Doar că nimeni nu mai ţinteşte astăzi Vechiul Regim sau arta burgheză -ambele au sucombat - ci "reziduurile" incomode precum familia, Biserica, moralitatea tradiţională şi, în mod necesar, ideea de om. Faţă cu această decadent artistică un personaj al lui C.S. Lewis se lamenta neputincios: "Să mă ierte Dumnezeu, dar ce vă învaţă în şcolile astea?", deşi probabil, aşa cum observa cineva, întrebarea ar fi trebuit să fie "Dar ce nu-i învaţă!?".

Tatiana Jilavu: *Eva, cuminţenia pământului*

Un roman interesant a publicat plasticiana Tatiana Jilavu la Editura/ Fundaţia Scrisul românesc, Craiova, în 2018, intitulat sugestiv, *Eva, cuminţenia pământului.*

Scris la persoana a treia, din perspectiva naratorului omniscient, analitic, „obiectiv", romanul urmăreşte destinul personajului feminin, Eva, născută în România, într-un sat de mechedoni de pe malul Dunării, dar care şi-a petrecut o parte din copilărie în casa unchiului Tache, fratele mai mare al mamei, care avea o curte imensă lângă Cişmigiu, unde copila se îmbăta cu „mirosul de tei, de crin imperial şi de regina nopţii" (p. 39). Acolo, printre arbori şi flori a simţit ea chemarea naturii, cu înţelepciunea, frumuseţile şi bogăţiile ei, în comuniunea căreia se pierdea definitiv de multe ori, apărând, în ochii ocrotitori ai unchiului, drept „cuminţenia pământului".

Dar Eva, crescând, nu s-a mai mulţumit cu spaţiul mirific al ţării sale, ci a luat drumurile lumii, din Europa civilizată până în ţinuturile sălbatice din Africa, adăstând pe o insulă exploatată turistic, însă, între continent şi Madagascar. Este vorba de „Mayote, un paradis pierdut între Africa şi Madagascar, unde parfumul florilor a făcut-o să iubească această insulă unde trăia o viaţă în aparenţă boemă, simplă, dar liberă" (p. 12).

Utilizând cu deplină dexteritate stilul indirect liber, autoarea îi permite personajului să reconstituie momente esenţiale ale vieţii, în acest periplu printre spaţii, civilizaţii, oameni. Totul, fireşte, supus idealului său: căutarea fericirii.

Eva şi-a pierdut prima iubire chiar în România, unde o boală nemiloasă i l-a luat pe cel ce-i propusese paradisul în doi. Îi spunea bărbatul îndrăgostit: „Dragostea e tot ce contează. Să-ţi trăieşti viaţa în fiecare zi fără a aştepta rezultate, în asta constă libertatea, numai astfel eşti în propriul proces de creaţie"(p. 84). Dar cum acest „proces" de „creaţie" a fericirii s-a curmat cu moartea intempestivă a fiinţei iubite, Eva şi-a căutat un nou început. De data asta departe de ţară, însoţindu-l pe muzicianul Charles în căutarea febrilă, peste tot, a destinului comun, vreme de două decenii. Dar acest om, acest artist obosit de competiţiile fără stavilă ale lumii civilizaţiei începuse să se defuleze prin jocuri de noroc şi nesfîrşite libaţii alcoolice. Astfel că, din această perspectivă, atracţia cuplului începuse să slăbească. Iar picătura care a umplut paharul a fost descoperirea aventurii pederaste a soţului cu prietenul său.

Aceste căderi repetate şi prăbuşiri inevitabile în cele mai profunde mocirle ale existenţei din partea fiinţei iubite o determină pe cea care căuta fericirea în doi şi desăvârşirea individuală prin acest destin, să renunţe la cel ce-i promisese totul şi o dusese într-o armonie creatoare, de viaţă şi de fericire, vreme de două decenii. Atunci se gândeşte la condiţia femeii în general în această societate a competiţiei acerbe şi a valorilor materiale fără număr şi se implică în salvarea celor care ca şi ea au căzut victimă acestor exigenţe contemporane absurde, străine firii. Afirmă naratoarea: „Avea ceva sexi în atitudine, atunci când lua apărarea blondelor, *rubensienelor*, *paraşutelor*, imigrantelor, *comunistelor*, negreselor, servitoarelor, provincialelor, îndemnându-le să se facă respectate: *Capul sus, faceţi-vă numite doamne*! (p. 31).

În concepţia ei femeia este „... un cadou al Terrei pentru viaţă, în ciuda faptului că femeia a fost dispreţuită din punct de vedere intelectual de-a lungul secolelor" (p. 76). O seamă de adevăruri sunt rostite aici, când aspiraţia spre fericire şi împlinirea în doi este refuzată de societatea mereu falsă, nesimţitoare, ipocrită. Ea însăşi caută şi găseşte în natura virgină un simbolic spaţiu al renaşterii sufleteşti. Astfel, pe insula îndepărtată, „...căuta senzaţia naturii ca forţă capabilă s-o regenereze, mergea cu picioarele goale prin apă, prin nisip, sau prin iarba proaspăt cosită, reconstituind linia vieţii astfel... "(p. 21).

Referindu-se la situaţia moral-politică din ţara din care plecase şi ca urmare a primei iubiri pierdute, Eva nu are deloc cuvinte măgulitoare. Experienţa ei de elevă cuminte, cu orele de istorie a ţării de la gurile Dunării pregătite la zi, dar şi cu rutina amară din sânul civilizaţiei europene, o determină să afirme tranşant: „Numai slugărnicia şi minciuna, prefăcătoria şi corupţia, fanfaronada şi ignoranţa, lăcomia şi parvenitismul, lipsa de caracter sau de scrupule şi toată imoralitatea Fanarului au rămas la noi, atotstăpânitoare. Ca un stigmat, ca o otravă, ce s-a scurs de pe o treaptă pe alta, de sus, din inima şi de pe buzele stăpânului şi până jos, la cel mai umil surtucar" (p. 83).

Juxtapunerea savantă a experienţelor de viaţă culese din diverse locuri ale civilizaţiei străbătute, presărate cu concluzii morale deloc înţelegătoare cu stările de fapt ale înrobirii omului şi mai ales a femeii de către aceasta, constituie substanţa romanului *Eva, cuminţenia pământului*, de Tania Jilavu. Scrierea lui nudă, francă, anticalofilică îi conferă şansa comunicării directe cu cititorul, îngăduindu-i acestuia contactul liber şi profund cu ideile conţinute, deloc de neglijat de contemporani. Astfel constatăm că ideea de libertate care a condus personajul feminin spre cele mai îndepărtate colţuri ele lumii i se oferă neîntinată şi cititorului, neavând această esperienţă exotică. Prin urmare, romanul *Eva, cuminţenia pământului*, are ceva de zis despre lumea noastră, din ţara coloanei vertebrale a munţilor Carpaţi, dar şi de cea de dincolo de fruntariile ei. Asta, desigur, pentru că la un moment dat, personajul feminin se dezvăluie direct: „M-am născut să te cunosc, liberetate!" Iar naratoarea omniscientă, cunoscându-i firea din străfunduri, adaugă tranşant: „Simţea că durerea regretului e de obicei mult mai mare decât durerea riscului... (p. 99). Iar cine nu riscă...

GEO CONSTANTINESCU

litere

Jean Dumitrașcu

Chiru Cătălin Cristea - Un nou absolvent al Școlii de la Târgoviște

Școala de la Târgoviște este denumirea unui grup de scriitori reuniți ideatic în jurul cvartetului Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu și Tudor Țopa numită astfel pentru că cei patru s-au întâlnit în Târgoviște, deși doar primul era originar din fosta capitală valahă. Dar Școala de la Târgoviște continuă și astăzi, fiind la a treia generație, grație Societății Scriitorilor Târgovișteni.

Unul dintre ultimii „absolvenți" ai acestei școli este Chiru Cătălin Cristea. După ce a publicat volumele de tablete „Recursuri la prezent" și „Portret în mișcare", autorului i-a apărut volumul „A treia carte cu prieteni" (Editura „Bibliotheca", Târgoviște, 2023). A treia carte, cu prieteni sau cu prietenii prietenilor, duce cu gândul la Fănuș Neagu (autor al volumelor „Cartea cu prieteni", „A doua carte cu prieteni"), dar fără abuzul metaforic al lui Fănuș, întâmplările relatate fiind cât se poate de concise și clare.

Stan V. Cristea spunea că scriitorul Chiru Cătălin Cristea „știe să și-l apropie pe cititor, căruia nu de puține ori i se adresează la modul direct". Practic, îl face complice la povestea sa, reală, fiind un excepțional observator al realității. Stilul e colocvial, Mihai Stan constatând eleganța stilului și capacitatea de sinteză, totul dublat de un umor fin, intelectual. Promotor al Școlii de la Târgoviște, Mihai Stan arăta, încă de la prima carte, că autorul în discuție este un „excelent și riguros autor de proză scurtă", Chiru Cătălin Cristea anunțându-se a fi un nou „absolvent" al Școlii de la Târgoviște. La rândul său, Constanța Popescu a sesizat că autorul dorește să-și impresioneze cititorul „prin plăcerea lecturii despre evenimente și trăiri" memorabile.

„A treia carte cu prieteni" se bazează pe memorie și adevăr, rezultând o proză afectivă foarte puternică. Unele povestiri au subiecte banale, dar autorul găsește acel nod gordian care să scoată în evidență morala. Pentru că toate prozele scurte sunt moralizatoare.

Într-un inedit „Cuvânt-înainte", autorul stă la taifas cu lectorul, unul pe care îl avertizează că dacă va citi cartea o va face pe... riscul propriu: „dumneavoastră, și numai dumneavoastră, veți fi răspunzători pentru timpul pierdut și așteptările înșelate!"

Autorul se autodefinește ca un „morocănos de serviciu" (deși scriitorii locali au ușa mereu deschisă și sunt ajutați), deși a fost subprefect de Dâmbovița și, de trei luștri, e Secretar general al Primăriei Municipiului Târgoviște, funcție ce-l obligă să fie, zice el, „scorțos, încruntat, ursuz". Așa o fi când intră în Primărie, dar în scris e un stilist remarcabil și cu mult umor, mai ales autoreferențial.

Autorul ne avertizează că în cartea sa, veritabilă „casă cu prieteni", a scrie despre aceștia „este mai greu decât traversarea unei prăpăstii pe un fir de ață". Da, e mai ușor să scrii un pamflet, să critici, decât să scrii cu sufletul pe masă, pe un ton afabil, despre un prieten. Un prieten ce activează în orice domeniu, necunoscuți nouă, dar recognoscibili în Târgoviște, după prenume (Ionuț), dacă e, și funcție (preot) sau deloc („prietenul prietenului meu").

În proza „Lecțiile pandemiei", cea mai puternică din volum, în opinia noastră, întâlnim o scenă dură, reală, dar și înduioșătoare, dar și critică, dar și cu final fericit. Firește, critica rezultă din text, e morala acestuia. La final, autorul, autoreferențial, ne pune imaginația la încercare. Întâmplarea e reală, dar dacă eu sunt... imaginar?

Nu e deloc imaginar, e doar observatorul implacabil care, chiar dacă nu intervine în acțiune, spune lucrurilor pe nume. Scurt, clar și la obiect.

Scena relatată se va fi petrecut în orice școală din România, mai ales în mediul rural, dar nu și finalul acesteia. Prin natura funcției, Chiru Cătălin Cristea a participat la o deschidere de an școlar în perioada pandemiei de Coronavirus. O învățătoare ține să-i instruiască pe părinții unor boboci din clasa pregătitoare. Vorbește autoritar, în avalanșă, nimeni nu îndrăznește nici să respire. Vorbește de grupuri de WhatsApp, de mail-uri, de conturi ale clasei, de Zoom, de Meet, anunțând ritos că „acelea sunt metodele ei de predare și interacțiune cu elevii și părinții și că nu accept nicio abatare de la regulile anunțate". Pe un ton sever, învățătoarea ține să sublinieze unei mame ce stătatea mai retrasă: „Să știți că dacă nu vă activați contul de WhatsApp și nu primesc adresa de e-mail, colaborarea dumneavoastră cu mine trebuie să înceteze, situație în care va trebui să transferați fetița la altă clasă! Eu nu tolerez asemenea comportament! Sper că m-am făcut înțeleasă și pe viitor să nu-mi mai dați prilejul să mă enervez!"

Nu e deloc imaginar, e doar observatorul implacabil care, chiar dacă nu intervine în acțiune, spune lucrurilor pe nume. Scurt, clar și la obiect.

Din păcate, sunt multe asemenea învățătoare sau profesori în sistemul de învățământ, nu degeaba se vorbește de criza educației. Se dă vina pe Guvern, dar cele mai grave probleme, pentru că mutilează suflete fragede, sunt în interior.

Un prieten al prietenului lui Chiru Cătălin Cristea, luând act de această ieșire glacială, o roagă pe mama vizată de învățătoare, să-și lase fetița ei să se joace cu fetița lui, după care dispare. Prietenul văzuse că femeia avea un telefon mobil antic deja, cu butoane, fără aplicații, fără internet. Ne amintim de el, noi, cei care am prins începuturile telefoniei mobile. Sub nicio formă, fetița aceea nu ar fi avut parte de educație în pandemie, rămânând să repete anul. Iar prietenul a rugat-o pe mamă să-l aștepte. În scurt timp s-a întors cu un telefon smart și o tabletă, ambele cu cartele de date incluse și internet nelimitat.

„-Vă rog să le primiți ca semn al iertării nesăbuinței cu care ați fost judecată!" Mama în cauză, șocată, abia a îngăimat un mulțumesc. Într-un „P.S.", Chiru Cătălin Cristea ne asigură că povestea nu e imaginată, că școala există în Târgoviște, că mama și fetița ei s-au descurcat, că prietenul prietenului său e un personaj real, dedicat unor asemenea gesturi. Cum nu fii prieten cu asemenea oameni, care ajută subtil, după care se pierd în anonimat. Poate ar fi meritat să i se dea și numele în carte. Chiar așa, mai rar asemenea oameni!

Nu știu cum face, dar toate povestirile sunt memorabile. Pur și simplu, îți rămân în minte. Chiru Cătălin Cristea este unul dintre cei mai importanți prozatori de azi, de proză scurtă, stăpânind toate mijloacele tehnicii literare. Zile întregi m-au urmărit personajele sale, de parcă erau și prietenii mei!

O ipoteză (mult prea) îndrăzneață despre originea limbii române

(urmare din p. 8)

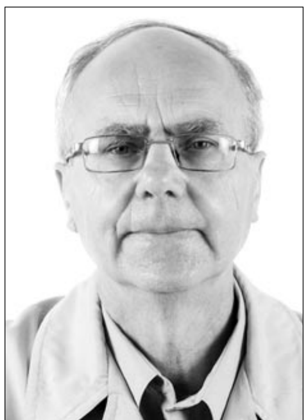
exemple din dialecte italiene diferite, dar nu oferă absolut nimic structural și gramatical. El prezintă o masă amorfă de vorbe, acolo unde eu arăt similitudini structurale într-un *Sprachbund* balcanic, structuri gramaticale identice care nu puteau apărea decât în contact strâns, veacuri întregi, în inima Balcanilor [...] o limbă înseamnă structură și tipologie, nu o magazie de vorbe comparate răzleț. Metoda lui Dan Ungureanu în această carte în care încearcă să convingă că româna s-a format în Italia de nord este inacceptabilă [...] dacă am lua-o doar după lexic, atunci persana de astăzi (farsi) ar fi un dialect arab." (postarea intitulată „Câteva considerațiuni despre «Istoria limbii române» a lui Dan Ungureanu" din data de 13 aprilie 2024).

Dacă însuși Dan Alexe, care numai de simpatii pentru „teoria continuității" nu poate fi bănuit, e atât de categoric, atunci e clar că ideea propusă de Dan Ungureanu e greu sustenabilă. Totuși, dacă ne aflăm pe teritoriul speculațiilor – de care *Istoria limbii române* e plină – hai să revenim un pic la pretinsa legătură dintre „nașterea poporului român" și creștinism, care lui Dan Ungureanu, ca și Bisericii Ortodoxe Române, i se pare evidentă – în primul rând din cauza anumitor termeni din vocabularul care definește credința noastră creștină și care sunt clar de origine latină (cruce, biserică ș.a.m.d.).

De ce nu ne-am putea imagina că pe la mijlocul mileniului I e.n. exista o singură protoromânitate, la sud și la nord de Dunăre (Dunărea, contrar a ceea ce cred lingviștii, nu era câtuși de puțin așa de impenetrabilă – iarna, de exemplu, se putea trece călare, și avem destule mărturii în acest sens), dar că protoromânii care locuiau la sud de Dunăre, locuitori ai Imperiului Bizantin, pur și simplu erau creștinați și net superior cultural celor care locuiau la nord de Dunăre, cam așa cum azi un locuitor din România urbană cu acces la internet, apă caldă și servicii de tot felul este în mod evident mai avantajat și superior cultural unui locuitor aflat în cine știe ce prăpădit de sat de munte? Apoi, odată cu apariția în zonă a Primului Țarat Bulgar, unitatea acestor protoromâni – la sud unii civilizați și creștinați, trăind în așezări pașnice, la nord unii mai primitivi, mai „din topor" sau „de la manivelă" cum le-am zice azi, coabitând (sau poate nu) cu fel de fel de migratori în și pe lângă așezări și tabere improvizate – se rupe. Dar după ce Primul Țarat Bulgar se creștinează, adică destul de rapid, limba de cult devenind slavona, bulgarii, având ambiții și la nord de Dunăre, decid, pentru a-și marca puterea, să creștineze și acest spațiu, pe care știm sigur că l-au și stăpânit o vreme. Și care ar fi fost opțiunea cea mai logică? Evident, să trimită preoți valahi (protoromâni), așadar o clasă sacerdotală care vorbea limba localnicilor, dar care cunoștea și practicile de cult ale ortodoxiei de limbă slavonă. Cam la fel cum azi opțiunea cea mai firească a unei mari puteri care vrea să colonizeze o țară mai mică e să găsească și să trimită acolo oameni care știu să vorbească pe limba localnicilor. Așa a fost dintotdeauna.

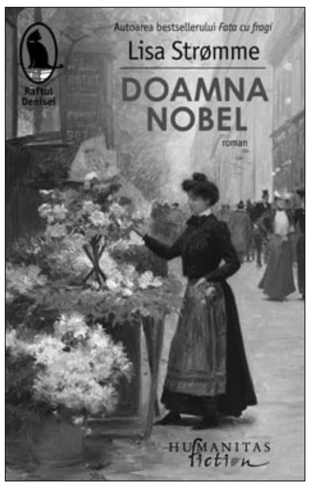
Și ce ar fi rezultat de aici? Păi, să ne gândim doar la faptul că dacă am asista azi la o discuție între Ion Creangă și învățătorul său din Humulești probabil nu am înțelege multe dintre vorbele lor, deși ne-am da seama că vorbesc românește. Dar după mai bine de 150 de ani de stat național și alfabetizare centralizată ne înțelegem perfect cu toții! Superioritatea culturală a Bucureștiului s-a impus în fiecare colțișor al țării și chiar dacă pe ici, pe colo, mai subzistă fel de fel de regionalisme, nu se pune problema ca unui copil din nordul Moldovei să-i fie greu să facă o facultate la București, sau unui tânăr bucureștean să nu se înțeleagă perfect cu un clujean când merg împreună la Untold. Poate că așa s-au petrecut lucrurile și în urmă cu mai bine de 1000 de ani: o românitate clar și logic superioară cultural de la sud de Dunăre i-a „civilizat" și i-a creștinat și pe românii de la nord. Între timp, românitatea balcanică s-a disipat, dar la nord de Dunăre am rămas noi. Oare nu e mai simplu un astfel de model care poate explica și de ce Biserica românească a avut timp de sute de ani ca limbă de cult slavona, suprapusă pe un vocabular de bază de origine clar latină, dar și de ce românii sunt cel mai mare popor din această parte a Europei?... fără să mai inventăm origini ipotetice prin Epir, Galia Cisalpină sau cine mai știe pe unde, și migrații fantasmagorice dinspre sudul Dunării?...

Viorel Nica

PE TRAIECTUL MODELĂRII RECIPROCE

Din ce în ce mai prezent în peisajul literar contemporan, romanul cu mesaj mai mult sau mai puţin pronunţat feminist se distinge prin varietate stilistică, prin nuanţare tematică şi nu în ultimul rând, prin incisivitate problematică. În calitate de fină promotoare a lui, Lisa Strømme (născută în 1973) face tot ce-i stă în putinţă spre a-l promova într-o formă mai degrabă discretă decât ostentativă, spre a-l înzestra cu vigoare şi supleţe, spre a-i asigura un cât mai fecund şi mai consistent regim de continuitate. Odată cu publicarea impresionantei ficţiuni *Madame Nobel* (în 2018 în limba engleză, în 2020 traducerea românească a doamnei Carmen Paţac, apărută la prestigioasa editură Humanitas Fiction), ea dovedeşte că-i o scriitoare aflată în toiul maturităţii creatoare, dotată cu înaripatul dar al imaginaţiei active şi dinamice, cu posibilităţi de interpretare multiple, cu-un simţ polemic de-a dreptul flexibil şi viguros, cu empatie inepuizabilă.

Deşi este doar o florăreasă modestă, Sofie Hess se pomeneşte tratată ca o doamnă adevărată de inventatorul Alfred Nobel (trecut demult de prima tinereţe), aflat la Baden, dispus să o ajute în a se educa, în a-şi lărgi orizontul cultural, în a-şi forma o cât mai complexă viziune asupra lumii. Întrezărind în celălalt „bunătatea întruchipată", generozitatea necondiţionată, ea îi acordă toată încrederea, se lasă călăuzită de el către „o viaţă nouă" modelată în chip pigmalionic, arde de nerăbdare să-şi satisfacă accentuatul „imbold către aventură", să devină vizibilă în spaţiul social, să scape din „puşcăria cu flori" unde-i forţată „să se pocăiască prin muncă" şi, implicit să-ţi dezvrăjească (în sens weberian) fragila condiţie umană. Neanunţata dispariţie din peisaj a celui drag o nelinişteşte profund, după cum reapariţia-i inopinată o bucură nespus de mult. Fără a mai sta pe gânduri, îi răspunde invitaţiei de a-l însoţi la Viena, de a păşi „într-o lume nouă a posibilităţilor", de a se lăsa modelată precum Galateea lui Pygmalion. Mutată mai apoi cu el la Paris, consimte să fie educată în chip burghez, învaţă franceza cu Madame Bach, nu ezită „să stea într-o tensiune prelungită", datorită studiului intensiv, se simte alintată de Alfred care-i face „cadouri şi favoruri extravagante", citeşte (la sugestia iubitului) Memoriile a două tinere căsătorite de Balzac. La rându-i îl desfată pe „regele dinamitei" cât să-i fie „o binecuvântare", să-i ia „povara amintirilor" traumatizante de pe umerii fragili, nu şovăie „să i se dea cu totul", „se îmbibă de plinătatea momentului" erotic, savurat la maximum. Ştiind că-i „aparţine lui", e fericită, îşi dă silinţa să se ridice la înălţimea idealurilor sale, să-i compenseze existenţa tracasată de cei ce ar voi să-i pricinuiască desfiinţarea, face tot ce-i stă în puteri să-i împiedice „acea cădere inevitabilă în Niflheim", locul tuturor grozăviilor posibile, al neantizării „oripilante", îi savurează scrisorile patetice. Prezentă (în 1881) la o reuniune mondenă, „se retrage ca o mimoză, stând în umbra lui Alfred", gafează abominabil, frizând penibilul ordinar (spre consternarea lui Nobel, care văzându-se compromis în înalta societate, se supără pe ea). În măsura în care-i dornică să se dumirească asupra lui, se întreabă cum de poate el să pună aşa preţ pe lucruri pe care nu le putem vedea şi totuţi să nu dea doi bani pe realitatea lumii tangibile, imediate, contingente, descoperă că „practică etica muncii fără răgaz" (trăind într-un orizont dezvrăjit, pragmatic, limitat), că face totul la standarde foarte înalte, că mizează într-o mult mai mare măsură pe productivitatea epuizantă decât pe receptivitatea fără istov. Nemulţumită de faptul că o subestimează şi mai ales că n-o cere în căsătorie, „pe fondul unui val de durere" şi al dorinţei de afirmare liberă, pleacă înapoi la Viena unde îşi revede surorile vitrege (Anna şi Hermine), „soarbe cu toată fiinţa ei" natura exuberantă, caută o casă mai aparte, în care „Alfred n-ar avea cum să mai dea adăpost spiritelor din Niflheim", se împrieteneşte cu un cavalerist ungur (Kapy), crede că-i necesar să se prezinte, în sfera publică, drept „creaţia", „invenţia", „marioneta" celui mai ilustru inventator al epocii în care trăieşte. Ambiţioasă fiind, insistă să-l deproductivizeze pe Nobel, să-l modeleze în funcţie de idealul ei de viaţă desfătătoare şi relaxată, să-l scoată de pe orbita muncii exacerbate, dezvrăjitoare, să-l sustragă dezumanizării implacabile, instrumentalizării crâncene, entropizării crescânde, unidimensionalizării primejdioase. Din păcate, atât de îndrăzneaţa-i tentantivă modelatoare eşuează, se izbeşte de indisponibilitatea celui ce nu consimte sub nici un chip să-şi părăsească traiectoria unidirecţională, degradantă, orientată spre năprasnicul pol al sacrificării pe altarul supraestimatei activităţi inventive.

În consecinţă, „fără Alfred, îşi ia libertatea să cadă în braţele lui Kapy", să se aventureze pe tărâmul unei vieţi conjugale alunecătoare, să trăiască de azi pe mâine, în absenţa oricărei posibilităţi de îndiguire, de consolidare, de fixare pe un teren ferm şi stabil. Tocmai când se îmbolnăveşte, se trezeşte somată să-şi părăsească locuinţa luxoasă, să-şi găsească un alt loc unde să stea „cu mai puţini bani", în nişte condiţii foarte apropiate de cele precare. Născând-o (la 38 de ani) pe Margarethe, „devine recunoscătoare pentru că trăieşte şi pentru că a fost martora acestei minuni incredibile", se străduieşte să-i asigure fetiţei sale un demn mod de existenţă, să-i pregătească „un viitor luminos, plin de posibilităţi şi ocazii bune". Chit că-i măritată oficial cu Kapy cel seducător, nu-şi iubeşte soţul „retras din serviciul activ", nervos, alcoolic, vulgar, iresponsabil. Oricâte scrisori disperate i-ar scrie îndepărtatului Alfred, nu primeşte răspuns la nici una dintre ele. Spre a supravieţui se angajează guvernantă în familia Gaetz, angajare ce îi dă „un sentiment de maximă împlinire". Vizitată de Alfred Nobel într-o bună zi, îi mărturiseşte că-i nefericită (ca soţie a unui beţivan incurabil), îi dovedeşte că-i „plină de resurse sufleteşti", recunoaşte că-şi găseşte sensul vieţii dedicându-se educării copilei sale, se simte încă iubită de celălalt. Aflând (nu după mult timp) că omul care-i schimbase făgaşul vieţii a murit în Italia „durerea o loveşte în piept precum grindina". Una peste alta, îmbolnăvirea fiicei sale o îngrijorează profund. Lipsa banilor, nesiguranţa zilei de mâine, situaţia limită în care se găseşte o şicanează nu glumă. Din moment ce se consideră ca şi căsătorită cu Nobel, le pretinde executorilor săi testamentari o sumă consistentă, prezentându-le drept probă maritală, sumedenia de scrisori primită, de-a lungul timpului, de la celebrul inventator, recurgând la şantaj (nu din lipsă de scrupule, ci mânată de dorinţa de a-şi salva fata de la moarte), perseverând întru atingerea propriului interes, surprinzându-şi adversarii prin tenacitate, aplomb, rezistenţă, curaj, agonalitate (spirit de luptă), jucându-şi cărţile „cu iscusinţă" şi cu dârzenie, cu combativitate şi cu insistenţă, cu viclenie şi cu asiduitate şi cu alte trăsături într-o mult mai mare măsură feministe decât feminine pur şi simplu. Graţie banilor câştigaţi, fata i se reface „complet", îngrijită de doctorii cei mai buni, îşi îngăduie să se înfăţişeze în Viena ca „o doamnă rafinată", dornică să se afirme per se, în cel mai modern chip cu putinţă, să impresioneze prin alegreţe, demnitate, consecvenţă, onestitate.

Făcându-se purtătoarea de cuvânt a unui feminism cât se poate de decent, bizuindu-se pe un discurs narativ de maximă elasticitate, dezvoltând o viziune asupra lumii optimistă, intertextualizându-se cu măsură, încorporând o doză de empatie apreciabilă, ficţiunea *Madame Nobel* de Lisa Strømme face o bună impresie în spaţiul literar contemporan, se recomandă în calitate de scriere artistică efervescentă, complexă, combativă, adânc susţinută de voinţa performării eficace.

Florin Chivoci

Vladimir Streinu. Retrospective bio-bibliografice

Jean Dumitraşcu este, în viziunea lui Nicolae Manolescu, „specialistul numărul unu al nostru în Vladimir Streinu". Astfel l-a prezentat recent publicului piteştean prozatorul şi directorul editurii **Bibliotheca**, Mihai Stan pe autorul celui mai nou volum despre viaţa şi opera marelui critic, cu ocazia lansării sale de la Piteşti. Odată cu această ultimă carte*, Jean Dumitraşcu pare că face un salt decisiv în cariera sa de scriitor, într-un parcurs livresc clădit pe abnegaţia unui talentat publicist şi al unui tenace autor de cărţi bine documentate despre mari personalităţi ale culturii române (dintre care se distinge ineditul op *Eminescu şi Argeşul*). Iată-l apărând, acum, în postura unui autentic istoric literar, odată cu includerea în volum a episoadelor evocatoare dedicate autorului *Paginilor de critică literară*, ce au apărut în decursul ultimilor doi în prestigioasa revistă târgovişteană *Litere*. Însă paradigma în care a evoluat personalitatea literară a lui Jean Dumitraşcu prin *Clasicii noştri. Contribuţii la viaţa şi opera lui Vladimir Streinu* l-ar putea la fel de bine înscrie şi sub distinsa constelaţie a criticii autentice: poate chiar în această formă eseistică apar mai explicit calităţile sale de critic, susţinute fiind de auspiciile cercetării, precum şi de solida sa formaţie filosofică. „Fundamentul metodologic al volumului este reconstrucţia gândirii estetice streiniste, pornind de la sistemul critic propriu, desfăşurat în întreaga sa operă, decriptat şi explicitat printr-un demers interdisciplinar, un mix de analize: hermeneutica critică, analiza critică pe text, istorie literară, teorie literară, analiză filologică, sursologie, evaluare bibliografică a temei." Într-adevăr, intuiţia critică, gustul literar, lectura aplicată şi aprofundată a operei lui Streinu, cunoaşterea contextului său literar, capacitatea de a compara duc la o exegeză critică nu doar profesionistă, ci fixată cu precizie pe un fundament axiologic. Volumul apărut în această vară la Târgovişte are valenţele unei sinteze, actul evaluării critice se îmbină cu perspectiva istoricului literar.

Scopul lucrării semnate de Jean Dumitraşcu despre viaţa şi opera strălucitului membru post-mortem al Academiei Române este să identifice modernitatea creaţiei streineze în cadrul mai larg al modernităţii româneşti: „Evoluţia criticului literar Vladimir Streinu a reprezentat un permanent efort de autodepăşire, de formare continuă, de acumulare, căutare a unui stil propriu, distilare şi orientare către marile sinteze. Opera sa cunoaşte etape formative, unele dictate de spiritul timpului, altele de constrângerile vremurilor. Vom analiza această evoluţie etapă cu etapă, căutând să descifrăm şi să evidenţiem firul călăuzitor, totuşi, al întregii sale creaţii, cu adevărat o «operă deschisă»". Capitolele abundă, astfel, în informaţii utile pentru a lămuri epoca în care a trăit personajul evocat, impactul ei asupra sa, episoade şi teme din bio-bibliografia acestuia (este de remarcat, în acest sens, chiar şi interviul luat fiicei criticului, Ileana Iordache-Streinu, din finalul cărţii): „Noi date biografice la Vladimir Streinu", „Poetul Vladimir Streinu şi versificaţia modernistă", „Debutul criticului literar", „Rolul lui Vladimir Streinu la Kalende", „Profesor la liceul Mihai Viteazul", „Vladimir Streinu – anii de suferinţă", „Streinu, arestat şi în detenţie".

Ca orice mare scriitor, Vladimir Streinu nu poate fi caracterizat prin intermediul unei singure formule, el fiind un spirit cu un registru multiplu de exprimare: poet, critic şi istoric literar, estetician, traducător, realizator de antologii literare, îngrijitor de ediţii, conducător de reviste şi de cenaclu. De aceea, o exegeză închinată lui poate fi oricând asimilată încercărilor specifice unui alt gen literar, prin care cititorii să descopere itinerarul unei vieţi tumultuoase, care conţine, fără a exagera, anumite elemente de... bildungssroman. Poate că aceasta şi constituie, în ultimă instanţă, marca de originalitate a scrisului lui Jean Dumitraşcu: „am urmărit, programatic, un singur lucru: volumul să se citească uşor, deşi opera sa este extrem de complexă, concisă, manieristă. Nu am urmărit o lucrare strict ştiinţifică, nici o hagiografie, ci o «metaforă vie» (Paul Ricoeur). Am vrut o apropiere (în sensul dat de Walter Biemel), mai puţin o apropiere sentimentală, cu toate tentaţiile." O personalitate precum a fost protagonistul cărţii, cu puncte cardinale existenţiale ferm creionate, →

Cristian Meleșteu

Un zbor fără început și fără sfârșit: „Singur sub aripi” de Virgil Diaconu

Un cireș înflorit (ce-și răspândește miresmele și prin aer, și prin fibra optică ce împânzește subsolul), între ramurile căruia cineva a agățat, peste noapte, toate sentimentele lumii, precum o imensă expoziție la care biletul de intrare este un vers. Un ciripit de vrabie, chemându-ne cu cântec duios de mamă, ne ispitește să privim, să reînvățăm cum se pun semnele de întrebare și să ne oprim, măcar puțin, din drumul continuu către ținte efemere. Chiar de la primele versuri, poetul își declară unicitatea și izolarea, capacitatea de a valoriza și a se hrăni din mana firescului, pe care trecătorii indiferenți prin viață au uitat să o vadă și o percep precum o bizanterie: *„Nu am fost și probabil că nu voi fi / niciodată un om obișnuit / Deosebirea dintre mine și voi / este aceea că eu trăiesc din lucruri bizare –/ floarea de cireș face pentru mine / tot atât cât un vers de Eminescu, / păsările cerului cu care mă întâlnesc uneori / prețuiesc cât mângâierile mamei.”* („Sufletul peregrin”). Mărturisirea servește drept preambul pentru o călătorie introspectivă, unde fiecare vers devine o piatră de temelie în edificiul auto-descoperirii.

Omniprezentă în poemele lui Virgil Diaconu, natura este deopotrivă un refugiu spiritual și un simbol al efemerității, o monedă de aur strălucind în soare și, în același timp, dispărând în mâneca neagră a unui prestidigitator iscusit. Imaginea cireșului purtat prin străzi, dar invizibil ochilor celorlalți, sugerează frumusețea esențială ascunsă sub suprafața cotidianului: *„Trec pe străzi cu cireșul în brațe. / Dar cireșul nu se vede.”* („Portret cu cireșul în brațe”). Ecosistemul apare expus cu o precizie microscopică, cireși înfloriți, vrăbii ce cântă uneori arii de operă, cărăbuși împărțind singurătatea insulei cu șopârla care-i va înghiți, viermi sfredelind mărul în căutarea cunoașterii, nori formați din gânduri înălțate la cer, câmpii cenușii contrastând cu verdele ierbii... Microelemente se unesc firesc (piese de puzzele așezate de o mână pricepută) într-un totunitar care vorbește o limbă proprie: *„să îți spună ce are de spus în limba lui de cireș. În cireșeasca lui”*. Simbioza mediului cu autorul este profundă, versurile și vrăbile devin o ființă hotărâtă să ne modeleze și schimbe viziuniile, din vârful copacului unde viețuiesc, până la rădăcinile adânc înfipte în solul tradițiilor: *„Toată viața nu am făcut altceva decât să schimb perspective”*. Aceste metafore delicate, răspândite gradual, precum valul mării în flux, reflectă fragilitatea și temporaritatea vieții, temă recurentă în întregul volum.

Sondarea timpului și a amintirilor se desfășoară sub ticăitul unui ceas hotărât să numere nu secunde, ci fragmente de melancolie. Undeva, *„ sub pulberea veacului / Răpus din nou de chipurile copilăriei.”*, Virgil Diaconu pare că ascunde un Lazăr în fiecare zid poetic pe care îl înalță, dar are mereu alături mâna / atingerea divină care reînvie momente de inocență și simplitate, evocând o dorință intensă de a regăsi și de a se reconecta cu momentele pierdute ale copilăriei, precum și sentimentul de efemeritate și trecere inexorabilă a timpului, similar cu temele proustiene.

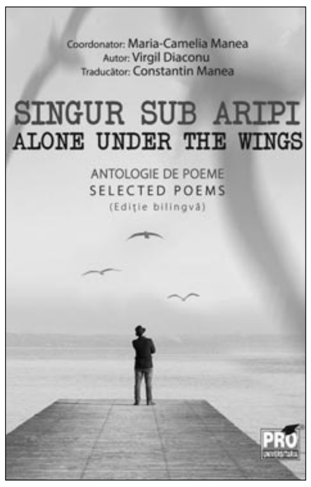
Spiritualitatea este o linie directoare, care străbate cu o sinceritate profundă poeziile lui Virgil Diaconu, asemănându-se unei autostrăzi către infinit din care se ramifică nenumărate drumuri secundare, fiecare deschizând porți către introspecție, revelație și transcendență. Această vastă rețea simbolică ghidează cititorul prin peisaje emoționale complexe și pe cărări la capătul cărora așteaptă cu petale deschise floarea sinelui, invitându-l să exploreze adâncurile sufletului uman și să se racordeze la forța guvernatoare în cele mai neașteptate forme. Relația cu divinitatea este directă, o gigantă lanternă căutând / relevând continuu lumina și înțelegerea în mijlocul întunericului existențial: *„În turla pe care o port pe umeri se face noapte. În turla în care îl aștept pe Domnul să vină. / Să vină și să lămurim o dată pentru totdeauna lucrurile ca să îmi pot vedea mai departe de ale mele./ În turla de pe umeri îl aștept pe Domnul să vină. / Și asta după ce toată ziua mi-am curățat sufletul cu ciripitul vrăbiilor. / Și după ce am ascultat îndelung clopotele liniștii care dansează în clopotniță. / În turla de pe umeri îl aștept pe Domnul să vină.”* („Laudatio Domini”). Imaginea evocatoare transformă poezia într-un dialog continuu cu divinul, o explorare a credinței și a îndoielii, o paradigmă perenă a înțelesurilor din sâsâitul șarpelui ispititor.

Poetul (*P nu este folosit doar fiindcă este început de rând*) își demonstrează măiestria prin tehnicile rafinate pe care le utilizează. Limbajul său, deopotrivă simplu și liric / abisal și introspectiv, captează emoții complexe și gânduri profunde, pe care, prin vehicule literare subtile (duse până la limita cu firescul), le transferă în imagini puternice și evocatoare. Se naște un univers în care orice cititor poate regăsi emoțiile inițiale, deschise - cele ale copilăriei, dar galaxia este infinită, ducând până la căutările existențiale, prezentate sofisticat și spiralat precum cochilia unui melc și accesibile mai ales cititorului intelectual. Elocvent pentru acest tipar de construcție este modul în care poetul activează ferestre, prin care cititorul poate privi cerul, de la cel de deasupra capului, până la infinita linie a orizontului, în funcție de agerimea și puterea de introspecție a ochiului. Evocarea amintirilor copilăriei și imaginea mamei deschizând ferestrele către cer, poate fi privită în sensul primar ca o nevoie de curățenie și aer nou în viață, dar, totodată, se ramifică în plan ezoteric simbolizând o deschidere către divin, o căutare a libertății spirituale, o linie dogmatică de legătură între sensurile văzute, palpabile și acelea ascunse în ceruri sau între aripile păsărilor. Dorința de conexiune cu universul intangibil este însoțită de o reminescență profundă pentru inocența și simplitatea trecutului. Spiritualitatea în poezia lui Diaconu este, așadar, un proces de regăsire a sinelui, de reflecție profundă asupra propriei existențe și a relației cu guvernatorul din umbra cerului. Versurile devin niște trenuri de mare viteză, care te transportă aproape instantaneu între universuri paralele pentru a explora întrebările fundamentale ale vieții: ”*N-am cer! – spunea mama, și deschidea repede ferestrele./ N-am cer! / Nu se vedea decât albastrul luminos, străbătut de zborul frânt al rândunelelor și de țipetele lor. Semn că locul acela se numea acasă și că un copil alerga prin albastru, printre săgețile negre și țipetele lor.*” (”De sub pulberea veacului”). Căutarea continuă de sens și frumusețe în momentele de introspecție și de comuniune cu natura prin metaforele naturale, cum ar fi păsările și florile de cireș, devin simboluri ale libertății, fragilității și trecerii timpului, transformând experiențele personale în versuri de o universalitate surprinzătoare. Abordarea sinceră și introspectivă a spiritualității oferă cititorului nu doar o experiență estetică, ci și o invitație la reflecție și la căutarea propriului sens spiritual, însoțită mereu de un parfum subtil al florilor de cireș și de un cântec născut din fâlfâitul aripilor păsărilor ce zboară printre versurile lui Virgil Diaconu, de la începutul necunoscut al creației până la iluzoriul său sfârșit.

Poetul reușește să transpună în cuvinte delicate și pline de forță esența trăirilor umane, cu o bogăție vizuală și senzorială transcedând limitele timpului și spațiului, uneori oarecum anacronic, precum o pasăre ajunsă în țările calde care s-a răzgândit, zburând înapoi spre trecut și streașina unde și-a înălțat din paie cuibul. În versurile sale, fiecare cuvânt are un rol bine definit, precum un arhitect care studiază în detaliu rolul fiecărei cărămizi în rezistența ulterioară a construcției. Fiecare imagine este sculptată cu meticulozitate, creând o țesătură poetică oscilând între concret și abstract, între vis și realitate, între ieri și azi coexistând armonios în același spațiu vizual. Virgil Diaconu își înalță cititorii într-un univers în care simplitatea limbajului se împletește armonios cu profunzimea sentimentelor, oferind o experiență estetică și emoțională de neegalat, dăruită deopotrivă simplilor trecători pe Strada Mare a orașului, precum și celor care caută scări, să se cațere până la cer, să atingă soarele, să se autoconvingă, asemenea necredinciosul Toma, că este fierbinte.

Spiritualitatea este o linie directoare, care străbate cu o sinceritate profundă poeziile lui Virgil Diaconu, asemă-nându-se unei autostrăzi către infinit din care se ramifică nenumărate drumuri secundare, fiecare deschizând porți către introspecție, revelație și transcendență.

„Singur sub aripi” (Editura Pro Universitaria, 2024) creează o tapiserie lirică în care singurătatea și spiritualitatea se împletesc într-un dans delicat și profund. Plonjând în universul poetic, cititorul se confruntă cu o introspecție intensă și cu imagini simbolice, îndrăgostitul se îmbată cu parfumul florilor de cireș și admiră glezna fină a vrabiei, visătorul se înalță cu păsările să cerceteze norii, melancolicul are la dispoziție o colecție vastă de culori și texturi pe care să le așeze, precum un șal călduros, pe umeri. Fiecare poem este o invitație la descoperirea propriilor sensuri, pe care le purtăm în noi, una în alta, precum o imensă păpușă Matrioșcka. Evantaiul emoțiilor umane este capturat într-un stil vibrant, dispersând la fiecare nouă lectură proaspete înțelesuri, precum culoarea unui cercel de diamant în care se reflectă mereu diferit lumina unui soare capricios. Volumul nu este doar o colecție de poezii, ci o explorare adâncă a sufletului uman (iar autorul și-l expune deseori pe al său, precum într-o expoziție, deschisă tuturor) oferind cititorului ocazia de a reflecta asupra propriei existențe și de a găsi frumusețea și sensul în momentele de introspecție. Această ediție bilingvă, tradusă de profesorul Constantin Manea, aduce o dimensiune suplimentară, permițând cititorilor din multiple culturi să aprecieze subtilitățile și profunzimea versurilor lui Virgil Diaconu. Traducerea fidelă a stilului poetic menține în limba engleză esența lirică a originalului, deschizându-i porțile spre un public mai larg și divers.

Virgil Diaconu ne invită astfel să ne alăturăm lui într-o călătorie poetică unică, unde fiecare vers devine un pas către înțelegerea mai profundă a sinelui și a lumii înconjurătoare, de la înălțimea cerurilor și a lui Dumnezeu, până la detaliul ciripitului de vrăbii și la albul ori mireasma florii de cireș. „Singur sub aripi” rămâne un testament al frământărilor și revelațiilor umane, un volum care reușește să fie în același timp personal și universal / scris pentru el însuși - poetul și pentru toți cei ce avem privilegiul să-l citim.

⟶ individul sensibil și imaginativ, cu întregul său idealism și-a trăit viața ca un roman, deci, goethean, ca pe o operă de artă. Îl descoperim în aceste pagini pe studentul Nicolae Iordache, extrem de talentat și de erudit, pe tânărul mentor al revistei Kalende sau pe junele apropiat de cenaclul Sburătorul, capabil de fine ironii, analize inteligente și polemici spirituale, suntem uimiți de modernitatea versurilor sale sau, altminteri, admirăm distinsa figură care își asumă tragismul ce i-a influențat destinul, după instaurarea comunismului.

Adeseori, s-a încetățenit ideea că segmentul biografic devine interesant la un scriitor doar în măsura în care poate justifica opera. Laolaltă cu această concepție, însăși originea sa poate deveni argumentul indubitabil care explică stilul său ori aplecarea către anumite fapte de viață. Avem, odată cu consemnarea acestei apariții editoriale, un nou caz deosebit sau o nouă întâmplare fericită prin care un scriitor ajunge să vorbească în pagini memorabile despre viața și opera altui scriitor, având aceeași obârșie. Consătean cu Vladimir Streinu, deci legat intim de locul venirii sale pe lume, Jean Dumitrașcu s-a remarcat de mai mult timp prin organizarea, în calitate de director al Centrului Cultural Pitești, a trei ediții (2006, 2007, 2008) ale Concursului național de critică și istorie literară „Vladimir Streinu”, de simpozioane și prin editarea „Caietelor *Vladimir Streinu*” în perioada menționată. Afirmam mai sus despre *Clasicii noștri. Contribuții...* că este creația care marchează urcarea pe o nouă treaptă în cariera de scriitor a autorului său. Dar cea care are de câștigat, în subsidiar, după tipărirea acestui studiu de referință despre personalitatea lui Vladimir Streinu este geografia literară autohtonă. S-a definitivat acum un autentic binom literar care consacră așezarea comunei Teiu pe harta literaturii române. Nu poți vorbi de aici înainte despre originea lui Streinu fără să o asociezi cu figura unui alt spirit al câmpiei, ce a devenit între timp cel mai important exeget al său. Teiu (re)devine, astfel, o veritabilă marcă literară, un pol bine definit ce conturează pregnant spiritualiatea acestui orizont argeșean.

* Jean Dumitrașcu, *Clasicii noștri. Contribuții la viața și opera lui Vladimir Streinu*, Editura BIBLIOTHECA, Târgoviște, 2024, 231 p.

cronici

Mihai Barbu

Harriet Beecher Stowe a fost convinsă că n-a scris ea «Coliba unchiului Tom»: *Dumnezeu a scris-o. Eu doar am scris după dictare!*

Cartea ei apare după ce Congresul American a votat o lege federală prin care cetățenii Statelor Unite erau obligați să-i prindă pe negrii fugari și să-i înapoieze stăpânilor. Subiectul era ca un cartof fierbinte. Abraham Lincoln s-a mirat, când a întâlnit-o pe d-na Stowe la Casa Albă, că o mână de femeie a putut, prin cartea ei, să pună America pe jar.

Familia Beecher s-a mutat în Cincinnati în 1832, an în care capul familiei, dl. Lyman, a fost numit pastor al orașului, la Biserica Prezbiteriană, și președinte al Seminarului teologic. Aici a născut Harriet Beecher Stowe șase din cei șapte copii ai cuplului și au locuit în acest oraș până în anul 1850. Am pășit, conform biletului de intrare, în casa din Cincinnati, Gilbert Avenue, nr. 2950, în ziua de duminică, 21 aprilie 2024, la ora 12:52.

Pe plicul lor era exprimată o speranță: writing the next chapter together/ să scriem următorul capitol împreună

Eram împreună cu Rodica și Bogdan, la intrare am plătit 15 $, câte 5 de căciulă. Doamna de la recepție ne-a rugat să ne trecem, dacă nu aveam nimic împotrivă, numele și țara de unde venim în Cartea de oaspeți a Casei memoriale. După ce a aruncat o privire fugară peste pagina unde ne-am semnat, doamna cu pricina ne-a zis că suntem primii români care i-au trecut pragul și au cam 5.000 de vizitatori pe an. Să ne bucurăm, doamnelor și domnilor, sau ar trebui să ne cam întristăm? Fiecare vizitator a primit la plecare, în semn de recunoștință din partea gazdelor, un plic care conținea un pix inscripționat, trei bomboane de ciocolată și câteva materiale promoționale. Pe plic era exprimată o speranță: *writing the next chapter together/ să scriem următorul capitol împreună*. Pentru că gazdele noastre au fost extrem de amabile, am profitat de ocazie și le-am invitat să facem o poză împreună. Și ca să nu ne simțim stingheri într-un hol atât de generos, gazdele au așezat, în mijlocul nostru, o fotografie în mărime naturală, decupată și lipită pe un carton tare, cu însăși Autoarea. Am trecut, apoi, și pe la magazinul cu suveniruri (nu foarte bogat, date fiind condițiile unei case în reconstrucție interioară) unde am mai cheltuit vreo zece dolari. Pe brelocul pe care mi l-am luat, ca amintire, erau scrise următoarele cuvinte: *Women are the real architects of society./ Femeile sunt adevărați arhitecți ai societății.* Am fost invitați, cu acest prilej, la *Harriet's Birthday Party*, sâmbătă, 9 iunie, de la 1 la 4 p.m., iar pe 19 era prevăzută *Marea Re-Deschidere a Casei*. Am declinat invitația pentru că la acele zile, de soare pline, vom fi, din nou, acasă... Lui Bogdan Leu, nepotul popii Moșic din Petrila, care e, acum, profesor de fizică la Institulul Tehnologic din Cincinnati, îi va fi la îndemână să onoreze, fizic, ambele invitații.

Trei familii cu foarte mulți copii, una americană (cu 12), două de la noi (cu 14 fiecare) și două feluri total diferite de a percepe și trăi viața cea de toate zilele...

Despre geneza cărții *Coliba unchiului Tom* am aflat câteva întâmplări care au declanșat inspirația autoarei. Romanul nu a fost început cu primul capitol, așa cum poate ar fi fost firesc pentru orice scriitor, ci cu unul de final: moartea unchiului Tom. D-nei Stowe i-a venit idéea felului în care să-și încheie cartea cu ocazia unei mese festive, de împărtășanie. Capitolul despre moartea Evei a tulburat-o atât de tare, încât Harriet a căzut la pat iar acea stare de sfârșeală a ținut-o trei zile. Evadarea Elisei, cu copilul în brațe, peste râul înghețat a fost relatat în presa vremii iar scriitoarea a reținut această întâmplare dramatică pentru un nou episod din romanul său. Dar abia în 1849, după ce și-a pierdut pe unul dintre fii, pe Charley, la doar 18 luni, Harriet Beecher Stowe a înțeles ce înseamnă durerea de a te despărți de o ființă atât de dragă. *După ce am pierdut pe cineva atât de aproape de mine, am putut empatiza cu toți sclavii săraci și neputincioși vânduți la licitații nedrepte.* Cred că această sete de libertate care străbate, ca un fir roșu întreaga carte, își are originea, dacă ne e permisă și o ipoteză personală, și în viața austeră din casa reverendului Lyman Beecher, tatăl Harrietei. El era un profesor și un paroh calvinist extrem de sever, atât la biserică, cât și acasă. În casa lui, plină de 12 copii, sentimentele de efuziune între membrii familiei erau reprimate, nu se țineau zilele de naștere și, în general, orice sărbătoare familială era ignorată iar cuvintele de dragoste între frați și surori erau ca și inexistente. Cum să propovăduiești cuvântul lui Dumnezeu când El e dragoste și tu îți reduci toată viața la un șir de postiri și de perpetuă rugăciune? Ce exemplu minunat au dat literaturii și vieții noastre românești, familiile învățătorului Vasile Rebreanu și părintelui Sebastian Coșbuc, care au crescut, cu multă dragoste și înțelegere, fiecare câte 14 copii. Nu e de mirare că prima încercare literară a micuței Harriet nu a fost despre copii sau oameni mari, ci a fost un epitaf, scris la doar 8 ani, prilejuit de moartea motanului Tabby.

Uscată precum o foiță de tutun...

La 21 de ani, d-ra Harriet acceptă cererea în căsătorie a văduvului Calvin E. Stowe, un profesor de literatură biblică de la Lane Seminary din Cincinnati. N-a trebuit să-l caute prea mult, el a fost soțul celei mai bune prietene a ei, care a murit de tânără. Calvin era mai mare cu zece ani decât ea (e drept că soțul a și murit cu zece ani înaintea soației sale...) iar fotografiile din casa memorială ne înfățișează un domn cu barbă, cu o figură blajină și delicată, dar atinsă de calviție. El o îndeamnă pe Harriet să scrie și cu toate că a devenit mama devotată a șapte copii, ea a dus la bun sfârșit scrierea a 30 de cărți. Când a început cartea care i-a adus o faimă mondială, d-na Stowe avea deja 40 de ani, era o mână de femeie și, potrivit contemporanilor, era *uscată precum o foiță de tutun.* La o aniversare pricinuită de lansarea cărții un mare orator american a zis ceva foarte adânc și lesne verificabil: *Adevărată elocvență este foarte rară pentru că există trei lucruri care nu s-au regăsit aproape niciodată împreună: Omul, Subiectul și Ocazia.* În cazul d-nei Stowe cele trei cerințe s-au îndeplinit cu asupra de măsură. Omul, aici e vorba de d-na Harriet Beecher Stowe, era o aboliționistă convinsă într-o vreme când Nordul și Sudul începeau să se certe în chestiunea eliberării sclavilor. Cartea ei apare după ce Congresul American a votat o lege federală prin care cetățenii Statelor Unite erau obligați să-i prindă pe negrii fugari și să-i înapoieze stăpânilor. Subiectul era ca un cartof fierbinte. Abraham Lincoln s-a mirat, când a întâlnit-o pe d-na Stowe la Casa Albă, că o mână de femeie a putut, prin cartea ei, să pună America pe jar. Ocazia? Tocmai i-a furnizat-o Congresul votând această lege federală de care v-am amintit anterior.

Una din cele 30 a fost suficientă pentru posteritate...

Născută în 1811, Harriet Beecher avea 21 de ani când tatăl său, reverendul Lyman Beecher, s-a mutat cu familia din Connecticut, unde erau vecini cu Mark Twain, la Cincinnati. Bine educați și buni oratori, toată familia Beecher a fost un prolific grup de lideri religioși, educatori, reformatori sociali și aboliționiști. Harriet s-a măritat cu profesorul de teologie Calvin Stowe, în 1836, și s-au mutat la casa lor din Gilbert Avenue. Dar de câte ori soțul era plecat în călătorie de afaceri, Harriet se întorcea în casa părintească. De asemenea, a stat acolo și pe când aștepta nașterea gemenelor. În ciuda faptului că era mama a șapte copii, Hariet și-a găsit timp să scrie pe lângă cele 30 de cărți amintite anterior și numeroase *short stories*, articole și imnuri de slavă adresate Domnului. Cea mai faimoasă scriere a sa, *Coliba unchiului Tom*, le-a pus în umbră pe toate celelalte. Scrisă într-o vreme când femeile nu aveau drept de vot și nici nu erau încurajate să vorbească în public, *Uncle's Tom Cabin* a însemnat un moment important în mișcarea antisclavagism.

Un pod prea îndepărtat și unul foarte apropiat

Ohio River despărțea nu doar două state americane, Ohio și Kentucky, dar și două filozofii total diferite. Ohio, un stat nordic în raport cu vecina sa, sudista Kentucky, se situau pe poziții divergente într-o chestiune fundamentală pentru acea vreme. Unii erau pentru aboluționism, iar ceilalți se pronunțau pentru menținea sclaviei. *Cine să ne mai culeagă plantațiile de bumbac?*, se întrebau sudiștii. Ohio River era asemenea, ca să fac o comparație la îndemână, pârâului Polatiște, aflat la capătul sudic al Petroșaniului, care despărțea, în mai multe privințe, Regatul de Imperiul Austro - Ungar. Podurile de azi peste Ohio River sunt, într-o singură privință, precum podul Giurgiu - Ruse. Dincolo de jumătatea podului e Bulgaria așa cum, în America, dincolo de Ohio e Kentucky. La noi a rămas o frontieră păzită de grăniceri zeloși, la ei - e doar una simbolică. La jumătatea podului ce traversează râul Ohio, doar o pancardă te informează că ai trecut într-un alt stat american. O mișcare subversivă a celor din Ohio, intitulată *The Underground Railroad,* a pus la cale un sistem de adăposturi funcționale menite a fi puse la dispoziția celor care reușeau să treacă din Sud în Nord. De la capii mișcării și de la cei fugiți (*Freedom Seekers*) s-a inspirat d-na Stowe deși nu a participat, în mod direct, la această acțiune periculoasă.

Un serial de mare succes a devenit o carte. Acum e invers...

Cartea d-nei Stowe a fost publicată, inițial, într-un serial găzduit de ziarul *The National Era* din Maine. Serialul a debutat în anul 1851 după ce Congresul Statelor Unite a votat, în 1850, acea lege, *Fugitive Slave Law*, care impunea ca sclavi evadați din Sud să fie prinși și înapoiați stăpânilor. Succesul serialului din *The National Era* a făcut să apară și cartea, împărțită în două volume, în anul 1852. *Coliba...* a avut un succes fulminant: s-au vândut peste 1,5 milioane de exemplare doar în primul an și a fost tradusă în 6 de limbi. 300.000 de exemplare s-au cumpărat doar în America.

Țineți minte: Sfârșitul nu-i aici!

Harriet s-a născut în Litchfield în Connecticut în 1811 și a murit, în casa ei în ziua de1 iulie 1896, din Hartford, strada Forest nr. 73, la orele prânzului. Suferea de mai mulți ani de tuburări psihice care s-au acutizat după ce a suferit o congestie celebrală, urmată de o paralizie parțială. Nu și-a mai revenit niciodată și a murit liniștită, ca într-un somn adânc. (Până la 76 de ani, femeia se lăuda că mergea pe jos, zilnic, de la 3 până la 7 mile, avea poftă de mâncare și dormea dusă. Apoi...) Trupul neînsuflețit a fost transportat la Andover, în Massachusetts, pentru a fi înmormântată alături de soțul și fiul său, Henry. Harriet Beecher Stowe a fost convinsă, mereu, că *Uncle Tom's Cabin* n-a fost scrisă de ea ci i-a fost dictată de Cel de Sus. *I did not write it. God wrote it. I merely did his dictation.* (În ultimii ani de viață, după ce i s-a instalat Alzheimer-ul, copia pasaje întregi din cartea sa și era convinsă că scrie, de fapt, o altă carte. Ei, dar Dumnezeu nu lucrează cu copy-paste...)

Casa Stowe, astăzi

De-a lungul secolului XX casa a fost mărită și renovată de familia Monfort care a locuit acolo între 1865 și 1930. În 1943, un grup multirasial și religios intitulat *The Harriet Beecher Stowe House Memorial Association* a strâns suficienți bani pentru a face din acestă casă un sit istoric recunoscut oficial. În acest sens, Situl a fost cumpărat de Statul Ohio în 1946 și a fost listat în Registrul Național al Locurilor Istorice în anul 1970. În 2017, casa și împrejurimile ei a fost luată în considerare, ca un sit afiliat, de *American Writer's Museum***.**

Următorul capitol Casa e, acum, în renovare. Ea e deschisă doar sâmbăta și duminica. Vizitele trebuie anunțate pentru a nu se produce suprapunerea grupurilor. Noi am avut noroc: n-am reușit să ne anunțăm, dar nici nu ne-am suprapus cu vreun alt grup. Când noi coboram, ei abia urcau...

SFÂRȘIT

reportaj

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Dublă lansare de carte – volumul “Opțiuni de cronicar”, semnat de Nicolae Oprea, și volumul “Clasicii noștri. Contribuții la viața și opera lui Vladimir Streinu”, autor Jean Dumitrașcu. Evenimentul editorial, care se înscrie în proiectul „Personalități Culturale Piteștene”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe prof. univ. dr. Nicolae Oprea, președintele Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Pitești.

■ Conferința cu tema „Alchimiștii – în căutarea aurului și a nemuririi”, în cadrul proiectului „Culisele istoriei – Societăți secrete și mari inițiați”, susținut de directorul Direcției Județene pentru Cultură Argeș, scriitorul Cristian Cocea.

■ Dialogul cu tema „Mirajul poeziei și critica literară”, în cadrul proiectului „Invitați la <Cafeneaua literară>”, coordonat de poetul Virgil Diaconu, directorul revistei de cultură „Cafeneaua literară”, avându-l invitat pe poetul și criticul literar Marian Barbu.

■ Dialogul cu tema „America – adevăr sau provocare...”, în cadrul proiectului „La Vama Vremii”, coordonat de scriitorul și publicistul Nicolae Badiu, avându-l invitat pe Marian Nicolescu, muscelean american, pasionat de tir sportiv cu arme letale.

■ Lansarea volumului de proză „Inima care scrie”, de Adrian Georgescu, în cadrul proiectului „Confluențe literare”, coordonat de profesoara și scriitoarea Allora Albulescu. Evenimentul s-a desfășurat sub egida Fundației literare „Liviu Rebreanu”, președinte Allora Albulescu.

■ Lansarea volumului de versuri “În numele poemului”, de Magda Grigore, eveniment editorial în cadrul proiectului “Confluențe literare”, coordonat de profesoara și scriitoarea Allora Albulescu.

■ Spectacolul muzical-coregrafic „Hello, Summer!”, eveniment susținut de copii și tineri care urmează cursul de dans sportiv și de societate (coordonator, coregraful și arbitrul internațional Alfred Schieb) și cursul de chitară (coordonator Andrei Bulf) la Centrul Cultural Pitești.

■ Recitalul de muzică folk-hop cu titlul „Doamna din Sud”, susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, scriitor, cantautor.

■ Prelegerea cu tema „Hrana zeilor: o istorie culturală”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Istorie și istorii cu Marin Toma”, redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești”, dr. Marin Toma.

■ Prelegerea cu tema „Cea mai bună dintre lumile posibile. Omul, societatea și destinul lor”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Centrul Universitar Pitești.

■ Prelegerea cu tema „Eminescu. Transdisciplinaritatea creației”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Teme culturale în emoții raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema „Vasile Voiculescu. Misterul energiilor spirituale”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Biografii triste și destine tragice din istoria literară”, coordonat de prof. dr. Magda Grigore, critic literar, scriitoare.

■ Dezbaterea cu tema „Medicul. Suferința și provocările războiului”, în cadrul proiectului „Ferestre culturale”, coordonat de jurnalistul Ahmed Jaber, avându-l invitat pe medicul Zeyad K M Shaikha, specialist în medicină internă și diabet.

■ Dialogul cu tema „Toate pânzele sus”, în cadrul Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea, profesoara de limba și literatura română Maria Mona Vâlceanu, având-o invitată pe Aida Maria Vâlceanu, jurnalist, realizator tv.

■ Dialogul cu tema „Corect/Incorect”, în cadrul proiectului „Personalități culturale piteștene”, coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, având-o invitată pe scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Prelegerea cu tema „Vasile Alecsandri – Prozator”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Literatura Română Necanonică”, susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Conferința cu tema „Constantin Noica, cei 22 sau cultura de performanță”, în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești”, coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură „Argeș”, scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe prof. univ. dr. Marius Ghica.

■ Prelegerea cu tema „Cel mai mare dușman al societății de azi”, în cadrul proiectului „Vaccin împotriva virusului manipulării”, susținut de psihologul, jurnalistul și scriitorul George Smeoreanu.

■ Dialogul cu tema “Rănile copilăriei”, din seria conferințelor “Educație pentru sănătatea psihică (IV)”, susținute de dr. Crenguța Belegan, psihoterapeut, în cadrul proiectului de dezvoltare personală “Viața merge înainte”, coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu.

■ Dezbaterea cu tema “Pelerin la Santiago de Compostela”, în cadrul proiectului cultural-motivațional “Arta Devenirii”, coordonat de scriitoarea Silvia Grigore.

„Ferestre culturale”, „Medicul. Suferința și provocările războiului”, invitat - medicul Zeyad K M Shaikha.

„Colocviile Municipiului Pitești”, „Constantin Noica, cei 22 sau cultura de performanță”, invitat - prof. univ. dr. Marius Ghica.

Festivalul Național de Rock „Young Rock Festival – RebelX”, ediția a III-a, eveniment organizat de Asociația „La Pietre”, în parteneriat cu Primăria Municipiului Pitești, prin Centrul Cultural Pitești și Consiliul Județean Argeş. În recital: TROOPER, KEMPES, GOTHIC, BREATHELAST, NUANȚE, WILDCHILD, ELECTRIC HUMIDITY, LOVE BITE, OVERBURN, DESTIN.

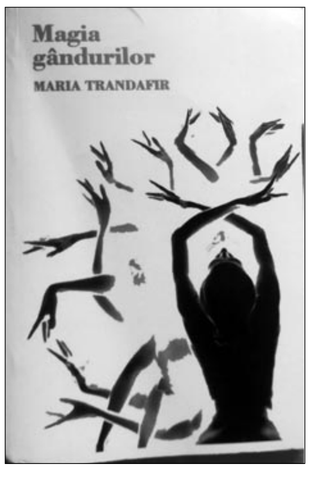

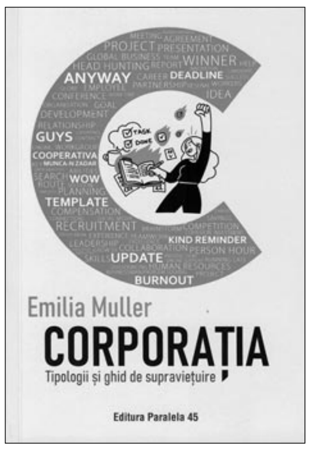

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB** și **SIMONA FUSARU**

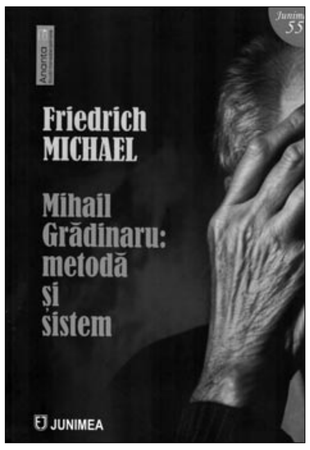
actualitate

Cărți primite la redacție

Maria Trandafir – un cronicar de cursă lungă

MARIA TRANDAFIR –
Magia gândurilor,
Iași: Editura *24 ORE*, 2023

Preocuparea de a citi și a comenta critic volume de poezie și de proză, în publicistica literară este, la Maria Trandafir, una constantă și prolifică. Profesoara de limba și literatura română, gradul I, la Colegiul «Emil Racoviță» din Iași, a mai publicat, în anii: 1997, 2000, 2002, 2004, ca autor unic ori în colaborare, o serie de lucrări de specialitate, dedicate elevilor de nivel gimnazial, la prestigioasa editură ieșeană Polirom.

Surpriza plăcută a apariției pe piața de carte – acum, când se vorbește de o criză în domeniu – a voluminoasei culegeri (488 de pagini) de texte hermeneutice să le zicem, fie recenzii, fie cronici de întâmpinare, fie analize sau comentarii –, vine la pachet cu o voluptate a filosofării, a demonstrării, a structurării unor idei-forță, caracteristică fiecărui text în parte. Primează lectura și interpretarea profund empatică a cărților comentate, procesul generând o particulară probă a «cititului adecvat estetic» (în termenii lui Radu Stanca). Iată un exemplu: „matematic vorbind, doi este prima cifră pară care se poate simplifica prin doi, iar acest adevăr banal e legat de încercarea de a găsi o explicație pentru titlul volumului ***Viața simplificată cu doi***, scris de poetul Adi Cristi, surprinzător, ca întotdeauna, prin originalitatea tratării «subiectelor» și prin expresia poetică. Este viața mai simplă, mai ușoară, când se desfășoară în pereche, când bucuriile și necazurile, fericirea și nefericirea se împart între cei doi membri ai cuplului? Răspunsul ar trebui (și va fi) demonstrat de poet. Dar, dacă simplifici pe doi (cuplul) cu doi, se obține Unu, care poate fi Absolutul, Unicul, Baza, Începutul. Asta ar putea însemna și că cei doi devin o singură ființă, UNA, desprinsă din realitate și intrată într-o poveste de iubire, căci iubirea, condiție sine qua non a vieții, indiferent de avatarurile ei, se conturează ca primă și esențială temă a volumului" (*Decența gândului păcătos*, pp. 112-113). Sunt dovezi ale geniului paideic ce călăuzește atenția exegetei către opera literară în general și, exemplificat prin volumul ***Magia gândurilor*** (2023), în particular, asupra autorilor/operelor alese de cronicar. Un spațiu mai larg decât cel rezervat altor volume, fără a se erija în judecător al istoriei, autoarea îl dedică „motivației" scrierii romanului ***America de peste pogrom***, al lui Cătălin Mihuleac și interpretării dramelor omenești năvădite în trama cărții: (*Gustul amar al răzbunării*, pp. 451-467)

Tomul Mariei Trandafir se alcătuiește din două secvențe, una dedicată poeziei poeților și intitulată: *TRĂIND ÎN POEZIE* (douăzeci și una de interpretări critice); cealaltă: *AVENTURA LECTURII*, tratând despre operele unor prozatori (șaptesprezece texte). Cuvântul de întâmpinare cu titlul *Plăcerea textului/ Plăcerea interpretării* poartă semnătura lui Constantin Dram: «Cu o inteligență vie, criticul e mult mai interesat să promoveze plăcerile estetice într-un sens clasicizat, neuitând niciodată care e funcția dintâi a operei literare, aceea de la începuturile acestei arte.» (pp. 5-10). Coperta, cu titlul și numele autoarei, aurite, imprimate în relief și ilustrația pledând pentru grația discursului critic al Mariei Trandafir, inspirată poate de baletele unor Piotr Ilici Ceaikovski ori Claude Debussy, sporesc calitatea prezentării grafice a volumului, în acord perfect cu conținutul acestuia.

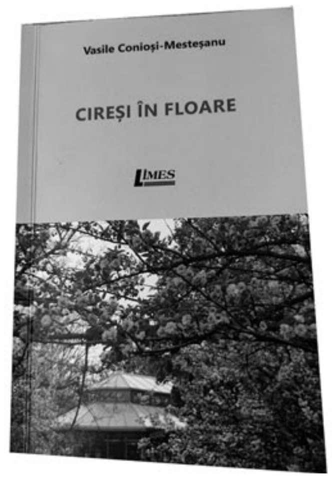
Talentul interpretativ, în speța reflectării unei conștiințe critice ardente, clocotind de nevoia de exprimare a concluziilor personale, curajoase, intransigente, directe, generează un discurs critic ferm fără a fi agresiv, de o puritate a cochetăriei înțelepte, am zice, proprie poate zeițelor războinice ale Europei de odinioară, Artemis-Diana, Pallas Athena Partenos, ori, din alt unghi, tot eliberator spiritual, însăși hindusei zeități Kali, omorâtoarea orgoliului, egoismului, egoului dospit în hybris: „Cartea **Încă de atunci vulpea era vânătorul** scrisă de **Herta Müller** nu îndeplinește niciuna dintre condițiile amintite; poate provoca, cel mult, nedumerire, cu privire la acordarea, de către Academia Suedeză, [a] celei mai înalte distincții literare: Nobelul. [...] E doar încă o carte – variațiune pe aceeași temă – a unei autoare care a trăit pe un pământ pe care nu l-a simțit deloc aproape, care i-a rămas străin, cu oamenii pe care i-a privit cu indiferență (dacă nu cu dispreț), într-o țară pe care n-a cunoscut-o, decât parțial, prin prisma vieții ei de familie, o țară ale cărei obiceiuri pitorești i-au rămas străine, imaginându-și viața tuturor după aceea a cartierului modest în care a trăit, neputându-se adapta unei vieți care nu era așa cum visase. În fapt, este o scriere subiectivă, care prezintă neșansa comunistă a vieții noastre, dar din perspectiva unei sensibilități angoasante și maladive native [...] Mă bucură faptul că scriitoarea și-a găsit liniștea și puterea creatoare în noua ei țară, dar nu înțeleg gândirea absolut negativă pentru tot ce are legătură cu România. Nimeni n-a comentat afirmația ei «dacă ar trebui să trăiesc în România, m-aș sinucide». Desigur, alegerea îi aparține. Dar întrebarea care îmi vine deseori în minte este: «Dacă n-ar fi fost scriitoare de limbă germană, ar mai fi primit Herta Müller premiul Nobel pentru această carte?». Dintre toate răspunsurile posibile: «poate»; «de ce nu?»; «e posibil»; «cu siguranță»; «categoric da»; «categoric nu» –cred eu. Dar n-ar fi prima dată când hotărârea înaltului juriu a surprins prin decizia luată. În fond, «Deos fortioribus adesse»." (*Când neiubirea depășește rațiunea*, pp. 477-485).

Îndrăzneală, obiectivitate, umor, simplitate, limpezimea ideilor clar exprimate și în planuri sensibile sunt caratele codului Bushido pe care, ca un veritabil maestru exeget al artei marțiale numită critică literară, Maria Trandafir le folosește cu știință și artă. În ceea ce mulți denunță ca pe o criză a criticii noastre contemporane, prezența vocii critice atente și laborioase cum a Mariei Trandafir, de certă valoare estetică, este cât se poate de necesară.

MIHAI POSADA

Haiku

În mijlocul naturii

Vasile Conioși-Meșteșanu este nu doar un autor consacrat de haiku. Pasiunea sa pentru fotografie, etnografică și de natură, a fost încununată prin participarea la mai multe expoziții colective de fotografie, *România,* 2014, București, *Micul Prinț*, 2021, 2022, 2023, Satu Mare, și *Semn mocnit*, 2022, 2023, Satu Mare. Pasiune pentru fotografie care se reflectă în poemele sale.

Prezent în paginile *Argeșului,* în septembrie 2023, și în mai multe volume colective, autor al volumului de haiku, *Frunze de dafin*, Editura PIM, 2020, Vasile Conioși-Meșteșanu, vine în întâmpinarea cititorilor săi cu un nou volum de haiku, de data aceasta bilingv.

Cireși în floare / Cherry Trees In Bloom, Editura Limes, 2024, al doilea volum de autor al poetului, este structurat respectând tradiția niponă a poeziei haiku, sugerând curgerea timpului, trecerea naturii prin cele patru anotimpuri.

Întâmplător sau nu, după o ploaie, omul și natura trăiesc o simbioză : *după ploaie - / un melc și un fotograf / ieșind din casă.* Un autoportet subtil al autorului?

Care este pasionat și de muzică: *ritmuri de koto* - / grădina mea niponă / pe tot peretele.*

Hai- hui, cu aparatul foto după el, Vasile Conioși- Meșteșanu, ne încântă cu câteva cadre de vară :

vânt de vacanță - / primii dați pe spate / niște cărăbuși , clacă la fân - / două furci rezemate / dup-o căpiță sau *cărări de munte - / umpând cu foarea de colț / trei fișiere.*

Ce a fost mai întâi, poetul sau fotograful?

Odată descărcate fișierele, zilele devin tot mai scurte, păsările plecă spre alte zări... Rămâne doar ploaia: *cuibul părăsit - / pe sârmă se adună / picăturile, ploaie de toamnă – se înalță buruieni / din cuibul berzei.* Și amintirea unui meci pe cinste: *primele nuci - / mingea dezumflându-se / pe acoperiș.*

Uneori tratăm cu umor anumite situații. Un viscol nu-i de ajuns : *iarnă cumplită – soacra rămâne la noi / încă o vreme, rafale de vânt – iarăși mă tezesc trântit / pe la vecina* .

Încheiem într-o notă optimistă și împăciutoare, pentru că dragostea face și desface: *Poarta Sărutului – două vrăbii ciugulind / crenguța de vâsc.*

*Koto este un instrument muzical japonez provenit din China cu 13 corzi atașate de o placă de lemn de paulownia (Paulownia tomentosa), cu lungimea de aproximativ 180 cm și lățimea de 25 cm. Placa de lemn este goală în interior. Fața superioară are două orificii.

În vechime corzile erau de mătase. În prezent corzile se fac din nailon sau din teflon.

Instrumental produce sunete prin ciupirea corzilor de către degetele index, arătător și mijlociu, la care se poartă un fel de unghii numite tsume (爪)

(Volumul poate fi comandat la adresa de email a autorului cmv_1806@yahoo.com.)

Sursa Wikipedia: https://ro.wikipedia.org/wiki/Koto_(instrument_muzical)

FLORIN GOLBAN

Ramona Bădescu

A debutat cu versuri în revista „Convorbiri literare" de la Iași și a publicat articole și poezie în periodice („Mozaicul", „Cetatea creștină") și volumul de interviuri „Unde ți-e bucuria, omul lui Dumnezeu?". Este câștigătoarea premiului I al Concursului Național de Poezie „Traian Demetrescu" (2001) și a unei mențiuni la acelaşi concurs (2003). A publicat volumele „Floare de cireș" (2019) „Povești săltărețe" (2020) și „Orologii din nori" (2021) - Editura „Aius". A susținut ateliere de creativitate și cultură generală pentru copii, pe platforma Ateliere online. În prezent, face parte din gruparea Romanian Haiku din București și este specialist în comunicare la Filarmonica "Oltenia". Este craioveancă, născută în anul 1973, absolventă a Facultății de Sociologie - Universitatea din București (1997).

inima pe jar -
tot câmpul aprins în zori
de un singur mac

călătorie
în podul vechii case -
bunicii tineri

acrobație -
pe firul de telegraf
soarele-n amurg

început de lume -
zăpadă neatinsă
cât vezi cu ochii

fiul risipitor -
mirosul de lavandă
închis în sertar

izgonirea din rai -
în pustiul grădinii
ultimul trandafir

călătorie
tăcută în microbuz -
parfum de frezii

vreme de-nsurat -
asaltat de glicine
castanul solitar

zi mohorâtă -
plimbate-n toată casa
narcisele

ceață adâncă -
fără ecou cuvintele
se pierd în larg

Rubrică realizată de FLORIN GOLBAN

litere

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Noi, și ceilalți noi

Ești pe marginea ușii unui avion de mici dimensiuni, te uiți în jos și tot ce vezi e numai teren care pare din ce în ce mai blurat, și nu prea poți distinge mare lucru. Se văd niște apă, câțiva copaci, și niște punctulețe mici

care par a fi case. Și cum tot încerci să le distingi și să-ți găsești un punct în care să aterizezi, sari și rămâne să vezi tu în cădere unde ajungi. Plutești în aer o vreme, simți cum încearcă să te felieze ușor, și dacă întorci capul, auzi cum foșnește lângă urechi o voce pe care n-ai mai auzit-o. La un semnal neclar tragi de ața care te susține și se deschide parașuta, și după totul se înfrânează puțin, simți mai puțin cum tot aerul încearcă să te taie, se aude vocea mai încet, și tot mai încet până aproape că nu se mai aude deloc. Și fix în momentul când vocea nu se mai aude și doar tu cu gândurile tale mai rămâi în aer, ajungi să ai adevăratele discuții, dileme, rezolvări cu tine însuți. În noul lor album, „Noi contra noi", trupa Orkid caută să exploreze această stare pe care o ai când cauți o rezolvare tuturor problemelor printr-o chestionare continuă a propriei persoane, fără să mai fie loc de ocolișuri și amăgiri. Ce iese din tot experimentul acesta oferă o imagine prorpie într-o oglindă curată din fața căreia nu mai are rost să te tragi îndărăt.

Trupa Orkid are ceva vechime în muzica românească, făcându-și debutul în anul 2016 cu LP-ul „Standing still in the Dark", și de atunci au produs neîncetat muzică pe care ei singuri o catalogează ca fiind „post-traumatic blues". În albumul „Noi contra noi", trupa bucureșteană pune cap la cap cinci piese, toate începând cu aceeași literă, N – *Nu te dau, Nimeni și nimic, Nu lumea întreagă, Nu mai aude, nu mai există și Noi contra noi*, piesa care dă și numele albumului. În jumătatea de oră pe care o aloci să asculți tot albumul ai timp să treci prin o mie de stări care se adună, se împrietenesc, se ceartă, se împacă, și toate astea ca să-ți spună povestea unei lupte cu timpul și cu tot ce ne ține și ne incomodează în fiecare zi.

Orkid explorează în muzica lor tot ce se poate. Sentimentul de restart continuu este bine definit, indicând spre un dead-end pe care ajungem să îl simțim des, și unde trebuie să găsim puterea să trecem peste. De multe ori visăm și noi, și ei, să avem pe undeva butonul de restart, sau măcar să oprim pentru o vreme auto-save-ul, măcar atunci când ne pregătim de marele salt: „Aș vrea să am o nouă viață,/ Aș vrea să o iau de la-nceput./ Aș vrea să învăț să-mi fie bine./ Să pot în sfârșit să fac mai mult./ Hai spune-mi tu/ Arată-mi cum/ Și vin acum./ Vin acum." (Nimeni și nimic)

Căderea în gol este un moment de reflecție, și în momentele acelea trebuie să fii atent ce-ți spui, ce-ți reproșezi, pentru că ai ocazia să te pui singur sub microscop, și de acolo să te vezi cum poți mai bine: „Câteodată visez că sunt mai bine/ Și atunci nu vreau să mă trezesc./ Visez că sunt și eu ca tine./ Că pot în sfârșit să fac mai mult. (...)/ Arată-mi cum să fiu ca tine,/ Spune-mi cum să mă ridic,/ Învață-mă să mă port în lume./ Aș vrea să ies măcar un pic". (Nimeni și nimic)

La fel ca în multe alte cazuri prezente în underground-ul românesc, și Orkid mărșează într-o oarecare măsură pe explorări nostalgice prezentate într-o lumină sobră la o primă vedere, dar înțesată de sentimentalisme care se dezvăluie la o ascultare mai atentă: „Se lasă seara/ și miroase a fum,/ Se aprind toți stâlpii/ și m-aș opri din drum./ În depărtare văd o casă,/ O fi chiar a mea./ Încep să alerg spre ea/ și sper că mă așteaptă/ cineva./ Deschid și intru,/ înăuntru ești doar tu./ Mâncarea-i pe foc/ și vinul în pahar./ Se vede și luna/ și totul e perfect,/ Aici nu e loc de niciun/ gând amar." (Noi contra Noi)

Și când te apropii cu picioarele de pământ, coborând din înaltul cerului și luptând cu mâinile goale cu gândurile pe care uneori încerci să le ascunzi după uși care nu se mai închid nici cu cele mai mari lacăte, te trezești realizând cât de singur ești, și cât de puține poți face când simți că toate lucrează împotriva ta: „Începe rău, vorbește greu,/ Începe să vorbească tot mai greu./ Încerc să o-nțeleg da-i tot mai greu./ Îmi pare rău că nu mai pot să stau aici,/ Fac tot ce pot să nu-și mai facă rău,/ Nu pot să plec acum când e mai greu./ Ești prea departe, chiar și când ești aici./ Du-te departe, nu poți să faci nimic/ Nu pentru mine, nu vreau să fii aici./ Du-te departe, nu poți să faci nimic/ Nu pentru mine, nu vreau să fii aici". (Nu mai aude, nu mai există)

Se poate uneori să te arunci și să nu știi dacă și cum mai ajungi jos. Ai toate gândurile posibile în cap înainte să sari, și toate vor trece pe fast forward în timp ce înfrunți în viteză aerul care până într-un punct îți va cânta într-o limbă necunoscută complet. Tot ce trebuie tu să faci este să fii atent la aterizare, iar în „Noi contra Noi" vedem că oricând am face saltul, aterizarea va fi cu siguranță una lină, plăcută, după ce tot drumul ne-a trecut prin adevărate furci caudine din care parcă abia așteptăm să scăpăm, sau nu.

Adrian Vasiliu

Muzică și muzichie

În sală cu Keanu

La ora la care scriu aceste rânduri suflarea cât de cât interesată de muzică din țară tocmai a trecut peste unul dintre cele mai intense scandaluri ale ultimilor ani, legat de o mare trupă care a invitat pe scenă, ca surpriză pentru publicul care o aștepta de zeci de ani, un manelist care necesita promovare. Nu scriu mai mult, pentru că deja am scris despre respectiva trupă, nici n-am fost acolo și nici nu am de gând să promovez genul acela de muzică într-o revistă pe care-o respect. Dar aroganța protagoniștilor m-a dus cu gândul la un contra-exemplu, un tip mult mai cunoscut și apreciat, pe care am avut onoarea și plăcerea de a-l vedea recent pe scena unui club, cu o chitară bas în brațe, cântând cu prietenii lui. Nu era nimic forțat acolo, nicio agendă de promovat, nici un scandal de iscat sau de monetizat. Nu erau nici efecte de sute de mii de euro, nici decoruri speciale și nici prețuri prohibitive la bilete, promoționale, muzică sau băutură. Doar trei artiști care se simțeau bine împreună cu publicul, căruia îi cântau piese simple, dar intense. Care sunau cu totul altfel decât în streaming, semn că trupa respectivă preferă atmosfera live celei din studio. Bateristul, Robert Mailhouse, era meseriaș nu numai cu instrumentul lui, ci și cu armonica, iar chitaristul, Bret Domrose, alterna solourile instrumentale cu părțile de voce, și ele destul de simple, dar elegante și plăcute. Cât despre basist, el a constituit cu siguranță cea mai mare surpriză. Știam că este modest și știam că este profesionist, dar nu mă așteptam să fie așa de bun muzician. Și asta deoarece multe dintre piesele trupei se bazau pe partitura de bas, și aici includ și cover-ul de la Just Like Heaven, de la The Cure. Iar prestația lui live mi-a arătat, încă o dată, că un concert de succes este acela în care se distrează și spectatorul, dar și artistul. Pentru că omul, deși n-a scos o vorbă până la final, când și-a luat la revedere cu o voce gâtuită de efort și de emoție, arăta la fiecare moment că se simte bine pe scenă. Că este acasă și acolo, așa cum este și pe platourile de filmare. Numele lui este Keanu Reeves și, în perioada asta, face turnee în toată lumea cu trupa pe care-a fondat-o în urmă cu 33 de ani într-un garaj din Los Angeles și pe care a numit-o Dogstar. Au cântat până prin 2002, după care au luat o pauză foarte lungă, care ar fi continuat mult și bine dacă nu ar fi venit pandemia. Atunci cei trei au petrecut mai mult timp împreună, au compus muzică și au relansat trupa. Așa am ajuns, ca amator de concerte ce mă aflu, să fiu, la un moment dat, în sală cu Keanu. Și să descopăr că ceea ce se spune pe net despre omul cu același nume ca al actorului principal din Matrix, Speed și John Wick este adevărat.

Nota redacției:

O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb, tendința scriitorilor actuali – incitați de tehnica ultramodernă – este să trimită același text la cât mai multe publicații, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală.

Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut inițial în volume, reviste etc. Revista **Argeș** primește doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând, cu notele de subsol la finalul textului, nu în josul paginii).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEȘ** răspunde moral și juridic de conținutul afirmațiilor sale.

Materialele aduse în redacție nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu grafică de PABLO PICASSO

Consilier artistic: IOAN MARCHIȘ
Corectură: JEAN DUMITRAȘCU

Revista **ARGEȘ** poate fi procurată și prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediție fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteți abona pentru anul 2024, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poștal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Pitești, Casa Cărții, Pitești, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Pitești** și a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Pitești**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeșului și Muscelului**
Redactor-șef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacție: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAȘCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacția: Pitești, Casa Cărții, Centrul Cultural Pitești
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iași

muzică

Valentin Protopopescu

Metafizica arenei

Olé España

Nu e bucurie mai mare pe lumea aceasta decît imaginea unor imperii în agonie. Nici fotbalul nu face excepție de la regulă. Recentul Campionat European de Fotbal, găzduit de Germania, a fost un fiasco pentru *Mannschaft*, în ciuda unui debut exploziv, 5 la 1 cu Scoția. Dar de cînd sînt Highlanderii niște repere, fotbaliștii florii de ciulin părînd adeseori încă și mai clătinați de bere decît deja boema lor masă de suporteri? Îmi amintesc de jocul și de performanțele nemților pe vremea cînd toții componenții lotului federal erau băștinași get-beget, de la Sepp Maier la Gerd Müller, de la Uwe Seeler la Franz Beckenbauer, de la Paul Breitner la Karl-Heinz Rummenigge, de la Harald Schumacher la Horst Hrübesch. Firește, tranziția multiculturală a mai produs performanțe, îndeosebi la Cupa mondială (cine va uita vreodată acel 7 la 1 cu Brazilia în țara cafelei?). Inerția este mare cînd imperiul are nostalgii puternice. Dar prezentul este ignobil, căci Jamal Musiala, Leroy Sané, Ilkai Gündogan, Emre Can și Deniz Undav fiind palide copii ale super-jucătorilor de odinioară. Poate că nu e întîmplător faptul că a fost ultima competiție în care marele Tony Kroos a făcut parte din *Mannschaft*... *Sic transit gloria mundi.*

În rest, au fost numeroase surprize, Italia fiind eliminată de Elveția, Austria dominînd Olanda,

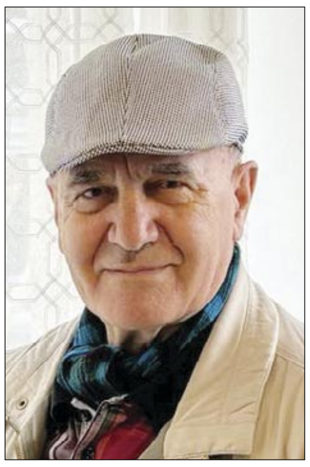
Albania făcînd egal cu Croația, Georgia învingînd Portugalia, iar Slovacia bătînd Belgia. A devenit un truism ordinar să spui că nu mai există echipe mici. Dramatic este însă și reversul: este deja o evidență că nu mai există nici echipe mari. Scumpe, grețos și obscen de vandabile, desigur, în condițiile în care doar ucraineanul Mudrikh valorează pe Transfermarkt mai mult decît întreg lotul României (cu bonusuri, cei drept...). În aceste condiții, este absolut remarcabil că Spania, condusă de anonimul Luis de la Fuente, fostul antrenor al selecționatelor de tineret și un tehnician care a compus o formulă de joc în care nici Real Madrid, nici Barcelona nu au mai dat grosul jucătorilor, fiind deosebit de deschis și față de echipele basce Athletic Bilbao, Alaves, Eibar și Real Sociedad San Sebastian, a reușit să se impună obținînd șapte victorii din tot atîtea partide. Dincolo de performanța în sine, ceea ce contează și mai mult este *calitatea* jocului, ritmul, viteza, inteligența schemelor tactice, excelenta coordonare și sincronizare, tehnica desăvîrșită și dăruirea pînă la limita accidentării. *Furia roja* chiar a jucat fotbal, fiind de fapt singura echipă de la European preocupată de creație și spectacol. Cu mulți tineri în echipă, Spania a produs show nu la modul ostentativ al baschetbaliștilor din NBA All Stars, ci firesc, natural și grațios. Cînd peste temperament și talent se așează rigoarea tactică și inteligența antrenorală, rezultă asemenea echipe de artiști-salahori, dipuși să alerge pînă crapă inima în ei și să paseze de cîteva ori mai mult decît adversarii, făcînd din un-doi și dribling prilej de juisanță. Așa au ajuns ibericii de buzunar ai lui de la Fuente să dețină recordul de titluri continentale, patru, depășit *Mannschaftul* lui Nagelsmannn. *Olé España*!

Despre Anglia, vicecampioana europeană, numai de bine. Adică, de rău. Mereu favorită și permanent dezamăgind, aproape că nu mai este o știre faptul că Perfidul Albion a mai ratat un titlu. Inventatorii fotbalului au o Cupă mondială mondială în palmares (cîștigată la Londra în 1966 grație sovieticului Bahramov!) și două finale europene pierdute în 2020 și 2024. Cam puțin pentru cel mai scump, valoros, spectaculos și inflaționist în materie de staruri campionat din lume, Premier League. Jocul englezilor a scîrțîit masiv, a fost haotic, mediocru, excesiv de fizic, rezultatele turtite rău, iar faptul că finala au pierdut-o la limită ține de nonșalanța cu care au ratat copiii lui de la Fuente.

România și-a depășit condiția, asta este o evidență. Cum spuneam înainte de CE, doar forța grupului și inteligența antrenorului ne pot conduce la rezultate decente. Așa a și fost. Ucraina ne-a luat la preț de matineu și a scos de trei ori mingea din poartă. Cu Belgia am ieșit la joc, am ratat, iar ei au fost destul de norocoși. Egalul de salon cu Slovacia era un rezultat normal, săracii sînt solidari între ei. Dar și bogătanii, ca Germania și Austria ori Suedia și Danemarca, altădată. Cu Olanda era natural să nu avem nici o șansă, pe unde ne-au prins ne-au bătut de ne-au mers fulgii. Olanda de azi nu mai este echipa lui Cruyff ori Van Basten, dar e o mașinărie de fotbal legat, rapid și foarte agresiv. Dumfries mai bine s-ar apuca de rugby sau de hochei, are potențial, e un „gingaș" din colonii care știe să rupă oase mai ceva decît Alexa. Noroc cu generozitatea arbitrului german, că mde, singele apă nu se face. Dar hei, *Hai România*, ar fi trebuit să fim campioni europeni la ce public generos, bine crescut și numeros am avut!

Alexandru Jurcan

Câțiva metri până la homofobie

Am așteptat cu nerăbdare Tiff-ul recent, ca să pot viziona filmul lui Emanuel Pârvu – *Trei kilometri până la capătul lumii* – recompensat la Cannes 2024 cu *Queer Palm*. Un film despre cruzimea unei societăți oarbe. Suntem într-un sat insular în Delta Dunării. Adrian, 17 ani, (Ciprian Chiujdea) și-a luat bacalaureatul cu brio la Tulcea și vine în vacanță la părinți (Bogdan Dumitrache și Laura Vasiliu) în satul natal. Suferă o agresiune, ieșind de la bar: nas spart, echimoze, telefon furat. Cauza? Un sărut clandestin cu un alt băiat. Adrian a întâlnit acolo un turist străin și s-au mângâiat. Colții homofobiei s-au activat urgent. Se declanșează efectul bulgărelui de zăpadă. Părinții sunt consternați, revoltați, distruși, considerând că s-a produs o catastrofă. Cum?? Băiatul lor a preferat un... băiat, când satul era plin de atâtea fete frumoase? Toate sensurile vieții s-au anihilat

pentru ei, de aceea cheamă preotul acasă (Adrian Titieni) pentru exorcizare cu forța. Scena e dură și probează din plin obscurantismul, potențându-i influența nefastă. O lume arhaică de arierați, cu practici barbare. Începe o mecanică de persecuție. Frica de gura lumii. Chiar și șeful poliției (Valeriu Andriuță) crede că mușamalizarea e soluția optimă. Desigur, în microcosmosul rural corupția e generalizată. Adrian se închide în sine, tace, e șocat. Cei doi băieți vinovați recunosc fapta, afișând dispreț față de Adrian. Părinții, preotul, poliția – toți vor să acopere totul spre o pace colectivă. Mocnită. Doar prietena Ilinca (Ingrid Berescu) îl înțelege, empatizează în tăceri subtile. Asistăm la escaladarea violenței și la abjecția lumii într-un colț de paradis, cu peisaje idilice. Edenul și ambianța atroce. O elegie magică a naturii. Soare și vânt. Foșnete premonitorii sau revolta naturii. Impresionează eclerajul, lumina, în contrast cu întunericul din mintea oamenilor. Regizorul Emanuel Pârvu afirma: „am vrut o atmosferă de paradis vegetal, calm, legendar pentru Dunăre, în timp ce pentru oamenii de acolo e un infern". Nu vom vedea scene cu gay, ci o anchetă rece, o radiografie a intoleranței și a corupției. Orice emancipare individuală e sufocată. După ce liniștea satului s-a spart, salvarea aparențelor e primordială. Regizorul filmează cu luciditate într-un cadru angoasant, unde primează birocrația, corupția poliției și ravagiile integrismului religios. Filmul reușește pe deplin o critică virulentă a unei societăți homofobe.

actualitate

Șapte dintr-o lovitură

■ MIRACOLUL TRUMP. „Cel mai incredibil lucru a fost că s-a întâmplat nu doar să mă întorc, ci să mă întorc exact la momentul potrivit și cât trebuia. Dacă mă întorceam doar pe jumătate, glonțul lovea partea din spate a creierului. În cealaltă direcție trecea direct prin (craniul meu). Șansele ca eu să fac o întoarcere perfectă sunt probabil de o zecime din unu la sută, așa că nu ar trebui să fiu aici", a declarat Donald Trump, după tentativa de asasinat de luna trecută. Și tot el: "Când au sărit pe mine ca să mă protejeze, agenții m-au lovit atât de tare încât mi-au căzut pantofii, iar pantofii mei sunt strâmți". ■ NOILE BANCURI CU BULĂ. La noi, în fața demagogiei politicienilor, umorul ne ține sănătoși la cap. Pe internet, sloganul ostașului Ciucă s-a transformat în "Un făptaș în slujba țării", iar George Simion ne promite "Premiul Nobel pentru Cărtărescu". ■ GRUPA MICĂ. Mircea Mihăieș despre Theodor Paleologu, în *R.L*: "Masca jovială, teribilismul jucat într-un irepresibil spirit de a contraria – care îl caracteriza și pe Alexandru Paleologu – inspirat de formula *epatez le bourgeois*, au forjat un personaj seducător (...) în care conviețuiesc un Mefisto benign și fermecător cu un *scolarh*, cum îi place să spună, de primă mână". Paleologu, un Mefisto? Haida, de! Nae Ionescu avea ceva din farmecul neguros al Regelui Iadului. Juniorul lui Conu' Alecu seamănă mai degrabă cu Aghiuță" ■ PICTORI DE TOP. Răsfoind cataloagele caselor de licitație, poți face ușor un top al pictorilor români căutați de cumpărători. Licitațiile din țară sunt dominate de pictorii antebelici și interbelici, cu Grigorescu, Aman și Tonitza în prim-plan. Dintre contemporani, se detașează Ghenie, Ștefan Câlția și Ilfoveanu. N-a fost uitat nici Sabin Bălașa. ■ BARBIE CU SINDROM DOWN. La Muzeul Designului din Londra a fost vernisată o expoziție dedicată păpușii Barbie, care, de 65 de ani, s-a transformat dintr-o jucărie într-un fetiș cultural. Expoziția reflectă schimbările de mentalitate din civilizația vestică, inclusiv transformările sociale. Astfel, pe lângă variantele clasice de Barbie, cu păr blond, lung, și ochi albaștri, vizitatorii pot admira modele de culoare, hispanice și asiatice, precum și linia *Fashionista*, anti-discriminare, având corpuri la alegere. Dacă vi se pare prea puțin, să mai spunem că este expusă și o Barbie din 2022, cu sindrom Down ■ LIBERTATE ȘI ONOMASTICĂ. Știați că ungurii nu le pot pune copiilor orice fel de nume? Dacă numele ales lipsește de pe listă, aceștia trebuie să completeze un formular special pentru aprobare la Institutul de Cercetare pentru Lingvistică al Academiei Maghiare de Științe. Ce încălcare a drepturilor omului! Păi să n-aibă voie părintele să-și numească odrasla Sandokan, Brusli sau Argentina? ■ LUMINA VINE DIN AMERICA. Rapperul Wiz Khalifa a fumat marijuana în fața a mii de tineri în delir, la un festival din Costinești, influencerul iShowSpeed, înconjurat de admiratori, a mâncat mici în Obor și a dat buzna în Palatul Parlamentului, iar Chip Girl, influenceriță, și-a implantat un chip în mână, ca să-și deschidă mai ușor yala digitală. Toți sunt americani. Frate, nu ne ajungeau proștii noștri?

CROITORAȘUL CEL VITEAZ